

Univerzita Hradec Králové

Filozofická fakulta

**Bakalářská práce**

Univerzita Hradec Králové

Filozofická fakulta

Katedra sociologie

## **Rodičovství a bezdětnost očima současné české populace**

Bakalářská práce

Autor: Michaela Klapalová

Studijní program: B0314A250008 Sociologie

Forma: Prezenční

Vedoucí práce: Mgr. et Mgr. Klára Brožovičová, Ph. D.

Hradec Králové, 2024

## Zadání bakalářské práce

**Autor:** Michaela Klapalová

Studium: F21BP0091

Studijní program: B0314A250008 Sociologie

Studijní obor:

**Název bakalářské práce:** **Rodičovství a bezdětnost očima současné české populace**

Název bakalářské práce AJ: Parenthood and Childlessness through the Eyes of the Current Czech Population

### **Cíl, metody, literatura, předpoklady:**

Tato bakalářská práce se bude zaměřovat na rodičovství v současné české společnosti. Bude se především věnovat otázce, proč se lidé rozhodují/rozhodli mít či nemít děti. Práce bude zkoumat změny pohledu na rodičovství v průběhu času a zabývat se trendy a současným stavem v této oblasti.

Pro výzkum bude zvolena kvalitativní metoda s hloubkovými rozhovory. V první řadě se zaměří na respondenty, kteří se rozhodují být či nebýt rodičem a jaké aspekty je k tomu vedou. V druhé řadě bude chtít docílit poznatků, proč se lidé v pozdějším věku rozhodli nemít potomky.

Cílem této práce je získat hlubší povědomí o rodičovství a bezdětnosti v současné české společnosti a identifikovat postoje a pohledy jednotlivců z různých věkových skupin. Získané poznatky mohou přispět k lepšímu porozumění problematice tohoto tématu a mohou poskytnout užitečné informace pro daný sociologický fenomén.

FIALOVÁ, Ludmila. *Představy mladých lidí o manželství a rodičovství*. Praha: Sociologické nakladatelství, 2000. Studie (Sociologické nakladatelství). ISBN 80-85850-87-7.

HAŠKOVÁ, Hana. *Fenomén bezdětnosti*. Praha: Sociologické nakladatelství (SLON), 2009. Studie (Sociologické nakladatelství). ISBN 978-80-7419-020-9.

MOŽNÝ, Ivo. *Rodina a společnost*. Ilustroval Vladimír JIRÁNEK. Praha: Sociologické nakladatelství, 2006. Studijní texty (Sociologické nakladatelství). ISBN 80-86429-58-X.

RABUŠIC, Ladislav. *Kde ty všechny děti jsou?: porodnost v sociologické perspektivě*. Praha: Sociologické nakladatelství, 2001. Studie (Sociologické nakladatelství). ISBN 80-86429-01-6.

RHEINWALDOVÁ, Eva. *Rodičovství není pro každého*. Praha: Motto, 1993. ISBN 80-901338-4-3.

Zadávací pracoviště: Katedra sociologie,  
Filozofická fakulta

Vedoucí práce: Mgr. et Mgr. Klára Brožovičová, Ph.D.

Datum zadání závěrečné práce: 19.4.2023

## **Prohlášení**

Prohlašuji, že jsem tuto bakalářskou práci s názvem Rodičovství a bezdětnost očima současné české populace vypracovala samostatně pod vedením Mgr. et Mgr. Kláry Brožovičové, Ph.D. a uvedla jsem všechny použité prameny a literaturu.

V Hradci Králové dne 27.4.2024

Podpis: .....

## **Anotace**

KLAPALOVÁ, Michaela. *Rodičovství a bezdětnost očima současné české populace*. Hradec Králové: Filozofická fakulta, Univerzita Hradec Králové, 2024, 72 s. Bakalářská práce

Bakalářská práce se zabývá rodičovstvím a bezdětností v rámci české populace. Hlavním cílem práce je získat hlubší náhled do této problematiky a identifikace postojů a pohledů jednotlivců z různých věkových skupin. Práce si také klade za cíl zkoumat motivace a důvody, proč se lidé rozhodují nebo rozhodli, zda mít či nemít děti. Teoretická část práce se zaměřuje na význam rodiny, rodičovství a bezdětnosti, kde je nejprve analyzována jejich definice a role zahrnující vývoj, postoje a názory společnosti. V závěru této části jsou také obsaženy aspekty týkající se daných fenoménů. V rámci praktické části je zvolen kvalitativní výzkum prostřednictvím hloubkových rozhovorů, které se zaměřují jednak na mladší respondenty, kteří o rodičovství teprve uvažují a jsou tak zkoumány faktory ovlivňující jejich rozhodnutí, a dále na jedince v pozdějším věku, kteří se rozhodli pro celoživotní bezdětnost.

**Klíčová slova:** rodina, rodičovství, bezdětnost, společnost, hodnoty

## **Annotation**

KLAPALOVÁ, Michaela. *Parenthood and Childlessness through the Eyes of the Current Czech Population*. Hradec Králové: Philosophical Faculty, University of Hradec Králové, 2024, 72 pp. Bachelor Thesis

The bachelor's thesis focuses on parenthood and childlessness within the Czech population. The main objective of the thesis is to gain a deeper insight into this issue and identify the attitudes and perspectives of individuals from different age groups. The thesis also aims to examine the motivations and reasons why people decide or have decided to have or not have children. The theoretical part of the thesis focuses on the significance of family, parenthood, and childlessness, where their definitions and roles are first analysed, including the development, attitudes, and opinions of society. Towards the conclusion of this section, aspects related to these phenomena are also included. In the practical part, qualitative research is chosen through in-depth interviews, focusing on younger respondents who are considering parenthood and exploring factors influencing their decision, as well as on individuals in later stages of life who have chosen lifelong childlessness.

**Keywords:** family, parenthood, childlessness, society, values

## **Poděkování**

Tímto bych ráda poděkovala své vedoucí bakalářské práce paní Mgr. et Mgr. Kláře Brožovičové, Ph.D. za její laskavost, trpělivost a cenné rady, které mi věnovala. Také jsem vděčná svým nejbližším za jejich neustálou podporu a všem respondentům za odvahu a ochotu sdílet své příběhy a zkušenosti.

# Obsah

Úvod .....	9
1 Teoretická část.....	11
1.1 Rodina a rodičovství ve společnosti .....	11
1.1.1 Definice a role rodiny ve společnosti .....	11
1.1.2 Historický vývoj v České republice.....	13
1.1.3 Tradiční vs. moderní pohledy na rodinu.....	14
1.1.4 Sociální a kulturní kontext rodičovství v České republice.....	15
1.1.5 Sociální tlaky a očekávání role rodičů.....	16
1.2 Fenomén bezdětnosti .....	17
1.2.1 Definice a vymezení bezdětnosti.....	17
1.2.2 Historický vývoj postojů a názorů na bezdětnost.....	21
1.2.3 Stereotypy a předsudky spojené s bezdětností .....	22
1.3 Demografické trendy .....	23
1.3.1 Důvody a následky snižující se porodnosti a rostoucí bezdětnosti .....	25
1.4 Aspekty a faktory rodičovství a bezdětnosti.....	25
1.4.1 Psychosociální aspekty – motivace a důsledky .....	26
1.4.2 Genderové aspekty .....	30
1.4.3 Ekonomické a sociální dopady .....	32
1.4.4 Legislativní a politické aspekty .....	34
2 Praktická část.....	36
2.1 Metodologie, výzkumné otázky, popis vzorku a výsledky.....	36
2.1.1 Obecné postoje k rodičovství a bezdětnosti .....	42
2.1.2 Motivace a důvody rozhodnutí, zda mít či nemít děti .....	49
2.1.3 Vývoj názorů .....	53
2.1.4 Vztah společnosti k rodičům a bezdětným .....	58
2.1.5 Osobní názory .....	63
2.1.6 Současný stav .....	66
2.1.7 Filozofování na závěr .....	73
Závěr.....	76
Seznam použité literatury .....	77
Přílohy .....	81



## **Seznam použitých zkratk**

ČR – Česká republika

ČSÚ – Český statistický úřad

EU – Evropská unie

N. l. – našeho letopočtu

Např. – například

Pol. – polovina

S. – strana

Tzv. – takzvaný/takzvaně

## Úvod

V dnešní době jsou rodičovství a bezdětnost stále aktuálními tématy, které reflektují proměny hodnot a životního stylu současné české společnosti. Ve světě, který se neustále mění a vyvíjí, jdou tato témata častěji do popředí společenských rozhovorů, přičemž se nejedná pouze o abstraktní pojmy diskutovanými v akademických kruzích, ale mají hmatatelný dopad na každodenní život jednotlivců i celé společnosti.

Důvodem mé volby tématu je jeho komplexní povaha a význam pro naši českou společnost. Zájem o rodičovství nebo bezdětnost může být vnímán nejen jako reflexe individuálních a svobodných rozhodnutí, ale i jako zrcadlo proměn ve společenských hodnotách a očekáváních. Změny a rozdíly mezi tradičním a moderním pojetím rodinného systému mohou ovlivňovat samotné jedince i společnost jako celek. Mým vlastním vstupem do tohoto zkoumání není jen studijní zájem, ale i osobní zkušenost s okolím, kde se daná otázka ohledně zakládání rodiny jeví jako fenomén, načež jsem si ve spojitosti s ní začala klást otázky a vznikl tím tak velký zájem o tuto problematiku.

Hlavním cílem této bakalářské práce je zjistit postoje, motivace a pohledy jednotlivců z různých věkových skupin, kteří o rodičovství uvažují nebo se rozhodli pro život bez dětí. Na základě těchto bodů mohu docílit i zjištění, které hodnoty a normy si díky těmto aspektům osvojuje současná česká populace. S takovou výzvou jsem se vydala na cestu poznání a objevování, jejichž výsledky mohou přispět k hlubšímu porozumění nejen rodičovství, ale i bezdětnosti.

V tomto úvodu bych také ráda představila několik autorů, kteří se ve svých dílech zabývají stejným či příbuzným tématem. Jako první bych zde chtěla zmínit vědeckou pracovníci Sociologického ústavu AV ČR, v. v. i. a socioložku paní doktorku **Hanu Haškovou**, která přednáší na Univerzitě Karlově v rámci problematiky genderu, rodiny a soukromého života. Je autorkou, spoluautorkou a editorkou mnoha významných knih a studií, jako je například „*Fenomén bezdětnosti v sociologické a demografické perspektivě*“ (2006), „*Rodičovství a bezdětnost ve vybraných časopisech pro ženy a pro muže*“ (2006) nebo „*Fenomén bezdětnosti*“ (2009). (Křížková et al., 2003)

Další důležitou autorkou je paní profesorka **Dana Hamplová**, která vystudovala sociologii a bohemistiku na Filozofické fakultě Univerzity Karlovy a věnuje se problematice demografického chování, sociální stratifikaci a sociologii náboženství. Tato socioložka se také specializuje na srovnávací výzkumy a mezi její nejznámější spoluautorská díla patří „*Představy mladých lidí o manželství a rodičovství*“ (2000) nebo „*Děti na psí knížku?*“ (2006). (Hamplová et al., 2006)

Třetí osobou je pan profesor **Ladislav Rabušic**, který se zaměřuje na oblast populačních studií a vytvořil díla nazývaná se „*Česká společnost stárne*“ (1995) nebo „*Kde ty všechny děti jsou? Porodnost v sociologické perspektivě*“ (2001).

V neposlední řadě bych také ráda zmínila pana profesora **Iva Možného**, který i po své smrti patří k předním sociologům zabývajícím se problematikou rodiny. Jeho odborné práce si vydobily mezinárodní uznání a patří mezi ně například „*Moderní rodina: Mýty a skutečnosti*“ (1990) nebo „*Rodina a společnost*“ (2006). (Možný, 1990)

# 1 Teoretická část

Teoretická část této bakalářské práce se primárně zaměřuje na význam rodiny, rodičovství a bezdětnosti. Nejprve je představena a analyzována role rodiny a rodičovství v české společnosti, zahrnující historický kontext a současné postoje a názory společnosti. Další část je věnována fenoménu bezdětnosti, včetně definice pojmu, vývoje společenských postojů a stereotypů spojených s touto problematikou. V závěrečné části jsou také obsaženy psychosociální, genderové, socioekonomické a legislativní aspekty, které ovlivňují rozhodování a dopady rodičovství a bezdětnosti.

## 1.1 Rodina a rodičovství ve společnosti

Rodina představuje nedílnou součást společnosti napříč historií až do současnosti. Pro širokou škálu oborů se jedná o důležitou a z mnoha pohledů zásadní sociální skupinu, instituci a prostředí, které nás provází po celý život. Rodina je základní jednotkou, ve které se formuje individuální identita a sociální vazby jednotlivců. Je to místo, kde se předávají hodnoty, normy a kulturní dědictví z generace na generaci. (Kraus et al., 2015)

Když přemýšlíme o rodině, obvykle myslíme na blízké osoby a soukromá místa provázána emocionálními vazbami. (Renzetti a Curran, 2013) Rodičovství je pak hlavní rolí v rámci rodiny, kde se rodiče starají o výchovu a péči o své potomky, aby se stali plnohodnotnými členy společnosti. Rodina si prošla mnoha změnami, což přináší nové výzvy a příležitosti k porozumění a posílení její role. Téma rodiny je tak stále živé a jak poznamenává Stanislav Štech ve svém komentáři v knize Françoise de Singlyho (1999), také dostatečně neprobádané.

### 1.1.1 Definice a role rodiny ve společnosti

*„Všechno začne ve chvíli, kdy se dva lidé rozhodnou, že se vezmou a budou mít rodinu.“* (Rheinwaldová, 1993, s. 37) Tato jednoduchá věta odráží základní princip vzniku rodiny jako instituce a společenské jednotky. Model rodiny prokazuje svou stabilitu napříč vývojem lidstva a jak tvrdí Oldřich Matoušek, dnes již prakticky neexistuje žádný typ společnosti, který by se o rodinu neopíral jako o svůj základní pilíř. (Matoušek, 1992)

Hlavní definicí rodiny je, že se jedná o původní a nejdůležitější společenskou skupinu a instituci. (Petrušek et al., 1996) Louis de Jaucourt ve Velké francouzské encyklopedii, základní knize osvícenství, popisuje rodinu jako *„společnost*

*nejpřirozenější a nejstarší ze všech společností.*“ (Možný, 1990, s. 17) Vytváří základ, jelikož společnost není nic jiného než celek složený z rodin. Anthony Giddens definuje rodinu jako skupinu osob, které jsou spojeny příbuzenským vztahem, který podle něho vzniká sňatkem či pokrevní vazbou a s tím spojené manželství je chápáno jako sociálně akceptovaný svazek mezi dospělými. (Giddens, 1999) Pro Augusta Comta byla rodina hlavním „*motorem všeho morálního pokroku,*“ a i její úloha by podle něj měla být ve společnosti plně zachována. (Horská et al., 1990) Podle Jana Jandourka je rodina „*forma dlouhodobého solidárního soužití osob.*“ (Jandourek, 2001) Nakonec se k definici rodiny vyjádřil i Ivo Možný, který je toho názoru, že „*rodina je dnes vnímána současně v řádu světa ji obklopujícího jako instituce racionální, pragmatická, funkčně vertikálně hierarchizovaná a kulturně omezující a současně jako zvláštní soukromý svět authenticity, spontaneity, přirozené rovnosti a emocionality.*“ (Možný, 1990, s. 93)

Rodina je také chápána jako instituce, která má své dané funkce a role. Podle Možného se jedná o sociální zařízení, jehož primárním účelem je vytvářet soukromý prostor chráněný před vnějším světem. Hlavním smyslem rodiny bylo a vždy bude početí a výchova dětí, která dokázala téměř pokaždé naplnit život muže i ženy. Proto rodina plní **reprodukční funkci**. (Možný, 2006) Rodina je však také prostředí, kde se formují hodnoty, sociální dovednosti a kulturní dědictví. Je tím, co vytváří domov a stabilitu v nejširším smyslu. Je místem, kde se lidé učí a vyvíjejí se pod vlivem citových vazeb a společenských interakcí. (Sekot, 2002) Jak tvrdí i Matoušek, rodiče své děti orientují na určité hodnoty a předávají jim sociální dovednosti, bez kterých by se v dospělosti neobešly. V tomto případě se tedy jedná o **socializační funkci** rodiny. (Matoušek, 1997) Výchova v jednotlivé rodině má svůj odraz ve společnosti, kterou tyto rodiny tvoří. Pojí se s tím i slova Satirové: „*Dejte dohromady všechny existující rodiny a máte společnost.*“ (Satirová, 1994, s. 323)

Rodina je tedy primární základ lidstva a její výchova má vliv na formování společnosti jako celku. Je to zdroj reprodukce a emocionálního zázemí. (Retzer, 2017) Satirová k definici a rolím rodiny připojila i základní rozdělení do druhů, přičemž první je **přirozená rodina**, která se skládá pouze z rodičů a dětí. Další je **neúplná rodina**, ve které jeden rodič svou rodinu opustil z důvodu smrti, rozvodu či za jiných okolností. Třetím druhem je **smíšená rodina**, která se vztahuje na adoptivní a pěstounské děti. Poslední typ je **institucionální rodina**, kterou tvoří ústavy, společenství či rozšířené rodiny. Tato struktura má svou vlastní dynamiku a funguje jako základní stavební kámen společnosti. (Satirová, 1994)

K rozdělení forem rodiny se připojil i Anthony Giddens, který se zmiňuje o **rozšířené rodině**, kdy v jedné domácnosti žijí rodiče, děti a jejich prarodiče či jiní blízcí příbuzní. Ve všech kulturách a společnostech však přirozená rodina, u které vždy převažoval název **nukleární rodina**. Ta se skládá z dospělých manželů a jejich vlastních či adoptovaných dětí žijících v jedné domácnosti. (Giddens, 1999)

### 1.1.2 Historický vývoj v České republice

Na území České republiky prošla instituce rodiny a rodičovství významným historickým vývojem v souladu se společensko-politickými a kulturními změnami. Postupně se vyčleňovala jako soukromý prostor, v němž měli její členové větší zájem být pohromadě a sdílet své vzájemné vztahy. (Singly, 1999) Po příchodu Slovanů okolo 5. století n. l. mohli významní muži mít více žen a sňatky většinou domlouvali otcové nevěst, kteří za své dcery dostávali určitý zasnubní dar. (Matoušek, 1997) Ve středověké a novověké společnosti představovala rodina základní buňku, jež zajišťovala jádro domácnosti. (Maur et al., 1990) S tím se pojí i *párová monogamická instituce*, neboli forma manželská forma spojení jednoho muže a jedné ženy (Petrušek et al., 1996), a podle Možného si ji naše civilizace posléze vybudovala jako svůj vlastní způsob ochrany reprodukčního procesu. S nástupem průmyslové revoluce v 19. století došlo k významné proměně rodinného života, kdy urbanizace a industrializace vedly k migraci obyvatelstva do měst a ke změnám ve struktuře rodin. (Možný, 2006) Na počátku 20. století se o rodinu začala zajímat i sociologie a to v rámci studia ve vztahu ke společenské mobilitě, přičemž popisovala adaptaci rodiny na postupně měnící se podmínky lidského života. Během první světové války došlo k modernizaci a posílení žen a dětí. Po druhé světové válce se v sociologii rodiny dostal do popředí problém zániku tradiční nukleární rodiny a změněných rolí mužů a žen v moderní době. Byla prosazována politika podporující pracující ženy a státní péče o děti ve formě školských zařízení a jeslí. (Matoušek, 1997) Konec druhé světové války také přinesl vlnu porodů, které lidé za války raději odkládali. „*Unavení a otřesení lidé válkou se stáhli k rodinnému krbu,*“ přičemž se více orientovali na svou plodnost. (Možný, 1999, s. 42) V sociologii se taková náhlá změna nazývá jako poválečný *baby-boom*. (Retzer, 2017) Rodina se poté stala nejen zdrojem reprodukce, ale i emocionálním útočištěm. Po pádu komunismu přinesl tento proces změny v pracovním i rodinném životě. Vznikající emancipační práva žen a hnutí za práva mužů byla před rokem 1989 diskreditována, ale daný politický zlom přinesl změny v oblasti rodinného chování. Rodina se poté dostala více do popředí nejen v politickém myšlení, ale i v sociální sféře. (Matoušek, 1997)

Ivo Možný tvrdí, že v současné době je hlavním důvodem k založení rodiny láska, fyzická přitažlivost, sociální dovednost, pověst a struktura hodnotové orientace. Rodiče se snaží skloubit pracovní a soukromý život a výchova dětí je považována za podstatný faktor pro budoucí prosperitu společnosti. Rodina však nadále zůstává jednou z nejvíce proměnlivých institucí nejen v České republice, ale i ve světě. (Sekot, 2002)

### 1.1.3 Tradiční vs. moderní pohledy na rodinu

Ačkoliv si rodina prošla výraznými změnami, přesto zůstává primární výchovnou institucí a socializačním prostředím. (Kraus et al., 2015) Tradiční pohledy na ni zdůrazňovaly její význam jako kolébku důvěry a základní pilíř společnosti. (Sedláčková et al., 2006) Podle slov Možného (1999) se rodina formovala z lidského páru až po narození prvního dítěte a rodičovství bylo považováno za nejpřirozenější věc na světě. Tradiční pohled obvykle zdůrazňoval konzervativní hodnoty a zachování rodinných struktur. V českých zemích v 19. století byl běžný úkaz, že každá druhá vdaná žena byla těhotná. Jednalo se o výraz změny vzorce při zakládání rodiny. (Možný, 2006) Tradiční rodina se jevila v roli muže jako hlavního živitele a ochránce rodiny, zatímco žena se starala o domácnost a výchovu dětí. Pod jednou střechou většinou bydlely tři generace, které poukazovaly na pevné rodinné vazby a tradice.

Moderní společnost je poznamenána rostoucím počtem rodin s jedním dítětem a také počtem dobrovolně bezdětných jedinců. (Sekot, 2002) Možný ve své knize "*Moderní rodina – mýty a skutečnosti*" upozorňuje na to, že dnes se pod pojmem rodina častěji rozumí manželský pár s dětmi, což odlišuje současnou představu od tradičního pojetí. (Možný, 1990) Moderní rodina může být tvořena páry bez dětí, rodinou s jedním rodičem či adoptivními rodiči a homosexuálními páry. Lidé se dnes již většinou neberou kvůli reprodukci majetku a sociálnímu postavení, ale „*navazují vztahy, které jim přináší bezprostřední radost a emoční uspokojení.*“ (Nedbálková, 2011, s. 25) Dokonce jsou dnes i ženy, které se umí o své dítě postarat po všech stránkách bez pomoci otce, což je také hlavním posunem tradičních pojetí manželství a rodičovství směrem k novým formám životního stylu. (Sekot, 2002)

Současné rodině spíše vyhovuje termín „*vztahová rodina*“, což je označení, které zachovává hlavní charakteristiku rodiny. Singly tvrdí, že už Émile Durkheim na konci 19. století tušil to, že máme hlavní vztah ke svému otci, matce, partnerovi a dětem, což formuje podstatu rodinného života. Termíny jako „*manželská či párová rodina*“ jsou častěji nahrazovány výrazy jako „*vychovávající či citová rodina*“, což odráží posun od tradičních struktur a rolí. (Singly, 1999) Jak Giddens zdůrazňuje, zastánci tradičních

rodinných hodnot často kritizují moderní společnost za liberálnější a otevřenější postoj na úkor tradičních hodnot s následkem úpadku rodiny. Odpůrci si však stojí za svým názorem, že se společnost alespoň proměňuje a dostává do nových podob. Podle Giddense bychom měli být kritičtí k oběma verzím. Návrat k tradiční rodině je nemožný, jelikož podle něj ani nikdy neexistovala kvůli svému častému idealizování a mnohdy kvůli tomu neodpovídala skutečnosti. (Giddens, 1999)

#### **1.1.4 Sociální a kulturní kontext rodičovství v České republice**

*„Rodičovství je v soudobé české společnosti i přes výrazný růst podílu mladých bezdětných v populaci považováno za jednu ze základních komponent identity člověka, a znamená tak silnou sociální normu.“* (Hašková, 2009, s. 109) V sociálním a kulturním kontextu může být tedy chápáno i jako nezbytná součást života či životní poslání. Jak už bylo řečeno, dříve si lidé plánující sňatek vybírali partnera a následně plodili děti na základě majetku, financí a rodinné situace. Rodiče si přáli mít děti převážně proto, aby hrdě nesly dědictví svých rodin. Dnes je rozhodování o rodičovství ovlivněno spíše sexuální přitažlivostí a společenskými normami, což mnohdy vede mladé jedince k přesvědčení, že jsou moderní, svobodní a nezávislí. (Rheinwaldová, 1993) Změny nastaly i v sociálním kontextu plození dětí, které se již nerodí do zásoby jako rezerva pro případ úmrtí jednoho z nich, ale rodí se jich právě tolik, kolik si rodina skutečně přeje a co lidé považují za přiměřené svým osobním plánům a hodnotám. Plánované rodičovství se tak v naší kultuře stalo společenským ideálem. (Možný, 1990)

Rodičovství je však i konceptem s podstatně odlišným obsahem podle fáze rodinného cyklu. Při přechodu z jedné fáze do druhé probíhá tzv. restrukturalizace rodinné instituce, která je stejně významná jako odlišnost mezi jednotlivými fázemi. Ivo Možný považuje přechod k rodičovství jako nejvýznamnější fázi v našem životě a to, že se můžeme rozhodnout svobodně, ho činí mnohem těžším. Ve zmínce přechodu k rodičovství ve své knize Možný zmiňuje i americkou socioložku Alice Emmu Rossi, která tento významný krok rozdělila do čtyř aspektů. Zaprvé se jedná o přechod *pod silným kulturním tlakem*, který je orientovaný zejména na ženu. Její sociální status je automaticky vázán s mateřstvím. Zadruhé se jedná o přechod, ke kterému dochází *mimovolně* a dítě může být tedy počato i neplánovaně. Zatřetí se jedná o přechod *nerevokovatelný*, což znamená, že se nemůže vzít zpět. A v poslední řadě je rodičovství přechod *zlomový*. Narození dítěte není pozvolné a těhotenství připravuje muže i ženu k příchodu dítěte spíše fyzicky než sociálně. (Možný, 2006)



Po vstupu do dospělosti a plánování vlastní rodiny tímto dostává naše identita nový rozměr. Hlavním principem tomu nasvědčuje to, že se podle Zdeňka Matějčka snažíme „*osvědčit svou ploditelskou schopnost a to ve smyslu pracovně a biologicky tvořivém.*“ (Matějček, 1992, s. 47) Podle jeho názoru je však biologické tvoření v člověku hlouběji založeno než to pracovní. S tím souvisí i věková kategorie, která určuje sociální a kulturní kontext jednotlivců a jejich rodičovství. Mladí rodiče mají podle Matějčka obecně nižší socioekonomický status, jelikož mají více finančních obtíží, nižší hygienickou úroveň pro dítě a převážně nižší úroveň informovanosti, zkušeností a znalostí. Oproti tomu těhotenství starších matek bývají častěji riziková a na základě svých získaných zkušeností si jsou více vědomé nebezpečí, které člověku hrozí. Jsou úzkostnější a mají tendence své dítě omezovat například v aktivitě, kterou považují za nebezpečnou. Starší rodiče jsou také více osamělejší než když mají dítě alespoň o deset let dříve. Jejich vrstevníci mají totiž své děti již na úplně jiné věkové úrovni a řeší s nimi tím pádem jiné záležitosti. (Matějček, 1992)

### **1.1.5 Sociální tlaky a očekávání role rodičů**

Sociální tlaky a očekávání role rodičů jsou významnými faktory, které ovlivňují způsob, jakým rodiče vnímají svou úlohu a jak se s ní vyrovnávají. V knize „*Rodičovství není pro každého*“ Rheinwaldová píše: „*A tak jako od rodičů očekáváme, že se o nás budou dobře starat a připraví nám ráj na zemi a zlobíme se na ně, když neplní své povinnosti, tak se zlobíme na společnost, která nám neskýtá očekávaný ráj.*“ (Rheinwaldová, 1993, s. 11) Jedním z těchto tlaků tedy může být očekávání, že rodiče budou pro své děti ideálními vychovateli a vzory. Pokud rodiče však selžou, děti ze své výchovy viní společnost. Jak už ale bylo řečeno na začátku, společnost se skládá převážně z rodin. Podle Rheinwaldové mají rodiče však velmi nesnadný úkol, jelikož musí dětem pomáhat při učení se lidským hodnotám. Podle jejího názoru by ve svých dětech měli hlavně podporovat „*zdravé vlastnosti*“ a potlačovat ty „*nezdravé*“. Od rodičů se tedy očekává, že naučí své děti nejlepším vlastnostem, které by ale měli umět i oni sami, aby je mohli šířit dál. Jedná se tedy o cyklus, který se opakuje stále dokola. (Rheinwaldová, 1993)

Rodiče jsou považováni za tvůrce budoucích generací a mají klíčovou roli ve formování společnosti. Každé dítě potřebuje převážně lásku, pozornost a bezpečí pro svůj zdravý vývoj. Je tím pádem důležité, aby byli rodiče schopni tyto potřeby naplnit. (Rheinwaldová, 1993) K tomuto názoru se přidává i Matějček, který potvrzuje, že potřeby dítěte by měly být náležitě uspokojovány, aby se mohlo po psychické stránce

plně rozvíjet a přispět svou existencí společnosti. Zároveň i zmiňuje, že život s dítětem závisí tako na psychickém uspokojování rodičů. Tento vztah je jeden ze základních principů rodinné výchovy. Probíhá v něm vzájemnost potřeb, spokojenosti a radosti, ale i stresu a jiných negativních pocitů. (Matějček, 1992)

## 1.2 Fenomén bezdětnosti

*„Pozorujeme-li běžný život na veřejných prostranstvích českých, moravských a slezských měst, městeček a vesnic a všímáme-li si přitom českých dívek a mladých žen, neujde pravděpodobně naší pozornosti...jeden důležitý rys. Jen málokterá z nich je těhotná.“* (Rabušic, 2001, s. 9) Tato slova píše Ladislav Rabušic hned v úvodu svého díla *„Kde ty všechny děti jsou?“* (2001) a tímto pozoruhodným jevem poukazuje na jeden z fenoménů moderní doby – na bezdětnost. Zatímco v minulosti bylo považováno za normální a dokonce očekávané, že páry budou mít děti, dnes se stále více lidí rozhoduje pro život bez potomků. (Rabušic, 2001) V posledních letech došlo k výrazným změnám v reprodukčním a rodinném chování, kde se začaly vynořovat nové trendy, jež současnou rodinu podstatně ovlivňují. V souladu s tím dochází k výrazným změnám v uspořádání českých domácností, přičemž přibývají domácnosti jednotlivců, bezdětných párů a neúplných rodin. Tento vývoj naznačuje, že tradiční modely rodiny a domácnosti ustupují novým a rozmanitějším formám. (Možný, 2006) Mezi tento fenomén se řadí i **nízká plodnost** a **odkládání rodičovství**, které Hana Hašková přikládá převážně mladší populaci, jenž bude určovat budoucnost společnosti. Tato témata jsou častým předmětem diskuzí ve vědeckých kruzích i v médiích. (Hašková, 2009)

### 1.2.1 Definice a vymezení bezdětnosti

Bezdětnost lze podle Haškové široce definovat jako absenci rodičovství a stejně jako rodičovství může nabývat různých podob a příčin. Zahrnuje širokou kategorii lidí, mužů i žen s nejrůznějšími životními podmínkami a identitami. Bez ohledu na jejich konkrétní situaci se bezdětnost vnímá jako moderní trend a fenomén, který je zkoumán kvůli hrozcím negativním dopadům současné civilizace. (Sapleton, 2018) Její zkoumání je však podle Haškové komplikované, jelikož konceptualizace a operacionalizace bezdětných a následné vymezení problému je často velmi odlišné. Důležitou roli hraje partnerský status jedinců (zda jsou svobodní, heterosexuální či homosexuální) a také to, jak dotyční vnímají sami sebe a jak je vnímá jejich okolí. Typologie bezdětných právě poukazuje na fakt, *„jak komplexním je bezdětnost*

*fenomémem, jak rozdílné mohou být životní situace, identity a strategie bezdětných a jak se může situace bezdětnosti v průběhu života jedince proměňovat.*“ (Hašková et al., 2006, s. 14)

Bezdětnost je stav, který se v naší společnosti dělí nejčastěji na dvě dimenze. V anglickém jazyce se bezdětnost (*childlessness*) rozlišuje na *childless* („něco schází“) a *childfree* („je to volné“). (Konečná, 2003) V České republice se bezdětnost většinou dělí na **dobrovolnou** (jedincem bráno jako osobní volba) a **nedobrovolnou bezdětnost** (jedincem bráno jako problém, který je způsoben mnoha překážkami). V rámci života však mohou být obě brány jako dočasné nebo celoživotní záležitosti. (Hašková et al., 2006) Podle slov Hany Konečné bezdětným zkrátka zůstává člověk buď z vlastního rozhodnutí, nebo když mu nejde vstříc biologické rodičovství. Hranice mezi těmito dimenzemi však může být nejasná a obtížně definovatelná. (Konečná, 2003)

### **1.2.1.1 Nedobrovolná bezdětnost a asistovaná reprodukce**

*„O rodičovství se mluví často. O svém nenaplněném rodičovství málo.“* (Konečná, 2003, s. 148) S těmito slovy vstupuje Hana Konečná do jádra první dimenze a to nedobrovolné bezdětnosti. Podle jejích slov se nedobrovolně bezdětným stává ten, který nemá děti, ale přál by si je mít. Příčiny mohou být různé. Může to být způsobeno poruchou plodnosti, která postihuje společnost bez ohledu na pohlaví a v české společnosti se spojuje s termíny *neploidnost*, *sterilita* a *infertilita*. Nedobrovolně bezdětní však nemusí mít ani vhodného partnera nebo například neuspěli během adopčního šetření, při kterém o dítě usilovali právní cestou. (Sapleton, 2018) U ženy se zde také specificky rozlišuje neplodnost *primární*, kdy k otěhotnění nikdy nedošlo, a *sekundární*, kdy k otěhotnění došlo v minulosti, ale ne v posledním roce. (Konečná, 2003) Jak doplňuje Hašková, nedobrovolná bezdětnost může být zapříčiněna i strukturálními a kulturními faktory, jako jsou například homosexuální páry, které se v současnosti potýkají s otázkou adopce dětí. (Hašková et al. 2006)

Problematika nedobrovolné bezdětnosti byla zkoumána především v medicíně a to v době pokroků tzv. **asistované reprodukce**. Existují ženy, které jsou svobodné či vdané, ale těhotenství je pro ně kvůli nejrůznějším zdravotním a osobním důvodům rizikové nebo ho odkládají na pozdější dobu. V dnešní společnosti dokonce jsou i jedinci, kteří si přejí počít dítě aniž by vstupovali do manželství nebo navazovali jakýkoli intimní a sexuální vztah. Touhu stát se biologickým rodičem navíc vyjadřuje i rostoucí počet homosexuálních párů. (Renzetti a Curran, 2003) Zde tedy přichází na řadu asistovaná reprodukce, která tkví v umělém oplodnění ženy odbornou a lékařskou

formou. První dítě „ze zkumavky“ bylo počato v roce 1978 a to pomocí umělé reprodukční techniky, která se dále vyvíjela. Dnes již existuje spousta forem a podob umělého oplodnění, ale zároveň s nimi vzniká řada etických, politických a filozofických otázek. Jednou z nich je například technika zmrazení vajíčka, které se na určitou dobu uchová a nikdo nad ním nemá kontrolu až do jeho použití. Jak však uvádí autoři, pro většinu lidí je asistovaná reprodukce pouze teoretická, jelikož je v dnešní době značně nákladná a zřídka kdy se na ni vztahuje zdravotní pojištění. (Renzetti a Curran, 2003)

### 1.2.1.2 Dobrovolná bezdětnost a interrupce

Česká rodina se podle Iva Možného dost vzdálila od ustáleného modelu, který v Evropě platil po několik desetiletí. Dnešní moderní společnost je poznamenána nejen rostoucím počtem rodin s jedním dítětem, ale i počtem dobrovolně bezdětných jedinců. (Sekot, 2002) Dobrovolná bezdětnost může pro daného člověka znamenat osobní volbu a svobodu žít svůj život podle vlastních priorit, zájmů a hodnot. Existuje mnoho důvodů, proč se lidé rozhodnou pro tuto cestu. (Možný, 2002) Jak například píše Aleš Sekot: „*Bezdětná manželství jsou dnes mnohdy záměrným stavem, kdy manželé upřednostňují konzumaci materiálních požitků před nákladnou, zodpovědnou a často nesnadnou výchovou dítěte.*“ (Sekot, 2002, s. 120) Každý jedince má však právo na svobodné rozhodnutí a to i v otázce rodičovství. (Možný, 2002)

Mezi dobrovolnou bezdětnost patří v první řadě již zmíněné **odkládání rodičovství do vyššího věku**. Tento trend vzniká ve společnosti například kvůli rozšíření kariérních možností žen, změnám v partnerských vztazích či nedosáhnutí finanční stability. Může to mít však za následek zdravotní problémy, které mnohdy vedou k asistované reprodukci. „*Pro lidi po dvacítce je samozřejmá představa, že mohou mít ještě několik dětí, kolik budou chtít. U lidí (především žen) po čtyřicítce se naopak dostavuje vědomí, že čas plodnosti brzy skončí.*“ (Matějček, 1992, s. 94) Ženy chtějí mít děti ve vyšším věku, kdy je však jejich plodnost snížena z biologické perspektivy. Se zvyšujícím se věkem ženy (většinou okolo 45 až 50 let) se snižuje její schopnost mít děti. (Konečná, 2003) Odkládání rodičovství má také široké dopady na společnost a vyvolává otázky ohledně budoucnosti reprodukce a struktury české rodiny. (Hašková, 2009) (Hašková, 2009)

Oproti tomu nežádoucí otěhotnění je sociologické téma, které se podle Josefa Alana většinou týká svobodných žen. Obvykle je to podle něho důsledek nesouladu mezi volností sexuality ve vztahu či nedostatečné (hlavně sexuální) výchovy. (Alan, 1989) Snahy o zabránění již započatého těhotenství a jeho odmítání jsou dnes podle autora již

hojně. Takovou náhlou změnu zapříčinilo několik vynálezů, mezi něž se řadí vynález **antikoncepce**, který proběhl na konci 20. století. Žádný jiný známý prostředek nebyl civilizaci do této doby dostupný. Lidé se v tomto bodě podle Iva Možného vymanili z přísných rukou přírody, což znamenalo volné rozhodování mít děti či se plně věnovat pohlavnímu styku bez rizika otěhotnění. Možný se však k této události staví kriticky, jelikož to považuje za závažný převrat proti přírodě a jejím přirozeným jevům. (Možný, 2002) Vynález antikoncepce ale dává člověku vážné rozhodnutí o tom, zda a kolik dětí bude mít, což má podle jeho slov pro lidstvo „*epochální význam, který je srovnatelný s ovládnutím ohně nebo vynálezem kola*“. (Možný, 1999, s. 124)

Svoboda reprodukce člověka však nezávisí pouze na asistovaném početí a vynálezu antikoncepce, ale jedná se i o umělé ukončení těhotenství neboli **interrupci**. Podle Oldřicha Matouška není umělý potrat prostředek, který by ovlivňoval velikost rodiny, ale jedná se vždy o danou aktuální situaci, ve které se žena nachází. Autoři Renzetti a Curran se k tomu přidávají s názory, že ženy podstupují interrupci většinou kvůli nemanželskému početí, „*pokoutně provedenému ukončení těhotenství v minulosti*“, tragickým událostem či děti prostě mít nechtějí. (Renzetti a Curran, 2003) To doplňuje i Možný s faktem, že o umělý potrat většinou žádají ženy, které již děti mají a další si nemohou nebo nechtějí dovolit a v takovém případě již vědí, co dělají. (Možný, 1990) Interrupce si však také zahrává s dilematy hned dvou základních otázek – Má matka právo na své břicho, anebo má dítě právo na život? A odkdy je zárodek lidskou bytostí, aby bylo chráněné zákonem? (Matoušek, 1997)

V poslední době se mimo to stává také rozšířenější a společensky významnou alternativou **dobrovolná celoživotní bezdětnost**. Jedná se o rozhodnutí jednotlivce nebo páru zůstat po celou dobu své dospělosti a stáří bezdětnými z vlastního vědomého uvážení. (Sapleton, 2018) Jednočlenné domácnosti byly dříve výjimkou, ale dnes jsou již podle Možného mnohem čtenější. Životní styl moderní doby je však podporován na základě liberálních zákonů a postojů, větší medializaci homosexuality a tzv. *plastického sexu*, což je „*možnost vnímat vlastní sexualitu jako otevřenou volbě, jako něco, co si tvarují podle zájmu a zvidavosti*.“ (Možný, 2006, s. 200)

V rámci dobrovolné bezdětnosti je potřeba zmínit i významný sociální jev, který se pozvolna vynořuje a nabývá na společenské váze – **singles**. Jedná se o další nový fenomén, který souvisí s bezdětností a představuje novou sociální realitu společnosti. V České republice se pro tuto skupinu dosud neustanovil český název. Ve společenském řádu se pouze vyskytuje označení jako *pozdní mládost*, *mladá dospělost* nebo

*postadolescence*. Tito jedinci nevnímají svůj stav jako konečný, ale jako životní fázi. Ta se poté buďto prodlužuje a mění již v definitivní stav nebo se jejich status změní a najdou si partnera, se kterým následně založí rodinu. Jak podotýká Možný, skupinu singles je téměř nemožné statisticky identifikovat a jednoznačně vymežit. Jádru skupiny je jasně viditelné, ale definiční znaky, které by je oddělovaly jsou skryté. (Možný, 2006) Podle Renzetti a Currana je však v současné době pro většinu mladých dospělých samostatný život pouze dočasným stavem. Převážná většina se podle nich nakonec ožení a vdá, ale vstup do manželství odkládají z důvodu udržení své svobody, nechutí kvůli okolní vysoké rozvodovosti, nechtěnému otěhotnění a financím. Autoři k tomu přikládají vážné následky, které se vyobrazují v měnicích se demografických ukazatelích celé společnosti. (Renzetti a Curran, 2003)

### **1.2.2 Historický vývoj postojů a názorů na bezdětnost**

Historie postojů k mateřství a bezdětnosti poskytuje přesvědčivý obraz hlubokých společenských proměn posledních let. (Možný, 2006) Bezdětnost byla často vnímána jako odchylka od společenských očekávání a spojována s negativními předsudky. Jednalo se o problém v rámci tradičního modelu rodiny, jelikož se od páru očekávalo, že budou mít potomky, aby mohli plnit svou manželskou a rodičovskou funkci. V dávných dobách bylo pro společnost nejdůležitějším bodem, aby ženy porodily dědice mužského pohlaví jako pokračovatele rodu. Těm, kterým se to nedařilo, byly ve svém okolí vnímány jako neúspěšné a také rovnou bezdětné. Příčiny tehdejšího „*neštěstí*“ byly často hledány v ženě a spojovány s kletbou a zlým kouzlem, které ji postihlo. Ve středověku bývaly tyto ženy většinou odvrženy a vystaveny posměchu a neplodnost ženy byla hlavním a využívaným důvodem k rozvázání manželství. (Konečná, 2003) K úplnému obrazu historických postojů k bezdětnosti se dobře jeví poznámka v daném díle: „*Ježto pak moravští Slováci jsou neobyčejně plodní, bezdětná manželství vyskytují se velice zřídka (dvě ze sta, ani tolik snad ne). Právě se sice o takových manželích, že některý je z nich vinen, ale pomoc lékařská se málokdy vyhledává, spíše „jalové“ ženy, jak se žertem neplodným říká, konají daleké pouti, aby jim pán Bůh dopřál děti, ale zpravidla se nečiní nic a snáší se klidně osud... Na bezdětné se hledí spíše soustrastně, anebo si jich vůbec nikdo nevšímá.*“ (Konečná, 2003, s. 183, 184) Během světových válek většina populace spatřovala v rodičovství a šťastném životě nejdůležitější předpoklad k naplnění šťastného a spokojeného života. Dobrovolná bezdětnost tedy byla velmi nízká. (Možný, 1999) Za dob komunismu v Československu byla bezdětnost dokonce vnímána jako společenská deviace, jelikož stát kladl důraz na zvyšování

porodnosti. V souvislosti s politickou a společenskou transformací se však situace po roce 1989 radikálně změnila, jelikož na území Česka pronikl konzumní životní styl, finanční nejistota, nezaměstnanost a různé sociální rozvrstvení. Přes silnou sekularizaci a akceptaci rozvodů ale zůstaly do konce socialismu postoje vůči rodičovství velmi tradiční. „Většina obyvatel spatřovala v mateřství a péči o děti hlavní poslání ženy, přičemž dobrovolná bezdětnost se setkávala s všeobecným nepochopením či dokonce nesouhlasem.“ (Sobotka et al. 2006, s. 67) Ivo Možný se však připojuje s názorem, že v 90. letech ženy většinou dávaly bezdětnosti přednost převážně kvůli svému povolání a kariéře, na které jim skutečně záleželo a nechtěly ji za žádných okolností přerušovat. Jednalo se tím ale o vznikající tlak na zužování prostoru mezi kombinací práce a mateřství. (Možný, 2006)

### 1.2.3 Stereotypy a předsudky spojené s bezdětností

V rámci postojů k bezdětnosti v naší společnosti vzniká celá řada stereotypů a předsudků k tomuto modernímu trendu. Takové jevy odráží tradiční pohledy na rodičovství a rodinný život. Bez ohledu na individuální důvody, proč jsou lidé bezdětní, se často setkávají s různými nevhodnými reakcemi. Mezi takové představy o rodině patří například přesvědčení, že „*dítě je dar*“, který si jen tak někdo nezaslouží. Takový pohled však může vést k nepochopení a odsuzování jedince za událost, která je spíše přirozená, než aby byla brána za lidskou kontrolu. (Konečná, 2003) Vlny průzkumů v současných postojích české populace také ukazují, že lidé s pozitivním vnímáním rodičovství často nahlíží na bezdětnost negativně a představují si, že bezdětní lidé nemohou být ve svém životě skutečně šťastní. (Sobotka et al., 2006)

Ohledně mužské bezdětnosti se v současné době nejčastěji spojuje pojem neplodnost. Plodnost, mužství a potence je v obecném povědomí podle Hany Konečné silně provázáno a pokud je muž neplodný, okolí ho většinou automaticky bere jako „*impotentního jedince, jinými slovy řečeno není schopen k ničemu*.“ (Konečná, 2003, s. 120) Bezdětnost je však společností převážně zobrazována jako ženský problém a oproti mužům je také lépe sledovatelná, jelikož ženy jsou hlavní jednotky populační statistiky. (Zamykalová et al., 2006) Možný v této souvislosti zmiňuje fakt, že celoživotně bezdětná žena často naráží na nevyslovenou, ale trvale přítomnou otázku, zda děti nechce či je mít nemůže nebo zda je chce, ale nikdo je nechce mít s ní. (Možný, 1999) Dříve byly bezdětné ženy považovány za „*staré panny*“, které byly většinou litovány nebo opovrhovány, ale Anthony Giddens v tom pouze spatřuje šanci uplatnění osobního práva člověka zvolit si vlastní cestu. (Giddens, 1999) Jak také uvádí Renzetti a Curran,

mezi nejčastější předsudky vůči bezdětným jedincům patří například to, že svobodný heterosexuální muž je brán jako „*starý mládenec, který střídá partnerky a hýčká si svou nezávislost*“. Dalším předsudkem je osamělá žena, která zápolí se smutkem a „*zoufale si touží někoho najít než jí dotikají biologické hodiny*“. (Renzetti a Curran, 2003, s. 245) Samostatně žijící lidé jsou také často považováni za „*workoholiky, nevyzrálé a relativně zámožné*“. (Sekot, 2002) K tomu se přidává i Konečná se slovy, že hodně bezdětných lidí si pořizuje psa či jiné domácí zvíře jako kompenzaci dítěte. (Konečná, 2003) Mít dítě přirozenou a tradiční cestou společensky primárně závisí také na nalezení vhodného partnera, který jim tuto možnost poskytne. Někteří lidé ale mají s hledáním takové osoby problémy, ať už kvůli osobním aspektům nebo mají určité duševní a tělesné potíže. Ačkoliv tito lidé chtějí a potřebují stejné citové a fyzické potřeby, tak je mnohdy nenachází, protože na ně druzí nahlížejí jako na nepřitažlivé a asexuální. (Renzetti a Curran, 2003)

Stereotypy a předsudky se však netýkají pouze mužů a žen jako jednotlivců, ale mnohdy se vztahují i na páry. Pokud se pár vezme, tak „*okolí očekává, že po svatbě přijde miminko. Když nepřichází, je pár podezříván z neschopnosti či z nechtění a odsuzován pro sobectví*“. (Konečná, 2003, s. 180) Bezdětný pár si za svůj stav může podle okolí sám a nemá dostatečnou vůli nebo je neschopný. Někteří dokonce bezdětnému páru závidí nebo naopak se ho snaží lacině utěšovat větami, jako například „*kdo si počká, ten se dočká*“, nebo „*bud' rád/a, podívej se kolik máš pro sebe času*“, nebo také „*choď více mezi lidmi a méně se stresuj*“. (Konečná, 2003) Podle všeho však tlak od okolí hůře snáší pár, který se pro bezdětnost rozhodl dobrovolně, jelikož je brán jako sobecký a majetnický a nechce se o svou lásku, čas a majetek s dětmi dělit. (Lacinová a Škrdlíková, 2008)

### **1.3 Demografické trendy**

Demografické trendy hrají klíčovou roli ve formování společnosti a její ekonomiky. Podle slov Ladislava Rabušice existuje lidská populace v kontextu přežívání díky své reprodukci a rození nových členů. V demografickém smyslu se tento jev vyjadřuje tím, kolik dětí vyprodukují ženy za rok. Rabušic také tvrdí, že každý jedinec projde dvěma základními biologickými zákony, kterým se nemůže vyhnout – narození a smrt. Dalšími jevy, které provází člověka životem, jsou odchod z domova a založení vlastní rodiny. (Rabušic, 2001)

Pro demografy, ekonomy a sociology se rodičovství a bezdětnost staly podle Hany Haškové vědeckými problémy, a to především kvůli sociodemografickým změnám,



kteře se odehrávají na našem území i v celé Evropě. (Hašková et al., 2006, s. 16) Vývoj natalitních a fertilitních ukazatelů v České republice byl podmíněn historickými, sociálními a ekonomickými faktory. Rodinné chování se začalo rozlišovat od 70. let 20. století, kdy začal tzv. **druhý demografický přechod**. Ten se vyznačoval především poklesem úrovně plodnosti, růstem počtu a podílu nemanželských dětí, zvyšováním rozvodovosti a narůstajícím počtem singles. (Höhne et al., 2003) V 80. letech činil počet živě narozených dětí v průměru 130 000 ročně a v roce 1995 klesl až na 96 000. Podle Oldřicha Matouška tato uvedená čísla dokládají, že narození dětí byla právě podmíněna začínajícím odkládáním rodičovství na vhodnější dobu. (Matoušek, 1997) V 90. letech klesla nejvýrazněji porodnost žen do 20 let. Podíl třicetiletých žen, které dosud neměly dítě, stoupl mezi lety 1990 a 2000 z 6 % na 18 % a v jednom desetiletí tím pádem skočil až trojnásobně. Podíl celoživotně bezdětných žen klesl za jednu generaci více než o třetinu. (Možný, 2002) V roce 1999 zaznamenala populace ČR zatím nejnižší úhrnnou plodnost a to 1,13. Podle Sčítání lidu v roce 2001 zůstávalo zhruba 14 % žen ve věku 30 let bezdětných.

V posledních letech výzkumy zaznamenávají vzrůstající podíl žen, které se rozhodly nezaložit rodinu. Tato změna je podle odborníků přisuzována osobním postojům a nedostatečné kvalitě partnerských vztahů. Od roku 2018 byl průměrný věk matky 30 let a u prvorodiček 29 let. Průzkumy ukazují, že až 27 % lidí okolo 40 let zažilo období, kdy se jim nepodařilo počít dítě klasickou formou. (Brňan, 2024) Podle posledního Sčítání lidu, domů a bytů v roce 2021 vyšly najevo údaje o současném demografickém stavu naší společnosti. Podle ČSÚ průměrný počet narozených dětí jedné ženě je 1,83. V roce 2022 se živě narodilo o 9,4 % méně dětí než v předchozím roce. Pokud jde o rodinný stav matek, vdané ženy podle ukazatelů stále převažují nad nevdanými rodičkami. Pokles počtu živě narozených dětí byl v roce 2022 spojen s redukcí úhrnné plodnosti na 1,63 dítěte na jednu ženu, což je o 0,21 méně než v předchozím roku. Ve věkové struktuře žen v reprodukčním věku došlo k určitým změnám vlivem aktualizace počtu obyvatel a migrace z Ukrajiny. Samozřejmě s tím souvisí i pandemie covidu či energetická krize. Dvě třetiny celkové plodnosti v roce 2022 připadly na ženy ve věku 25–34 let, zatímco zbývající třetina byla rozdělena mezi mladší a starší ženy (do 25 let a od 35 let výše). Nejvyšší intenzita plodnosti v pětiletých věkových skupinách byla vždy u žen ve věku 30–34 let, což znovu reflektuje trend oddalování rodičovství. (ČSÚ, aktualizováno 2024)

### 1.3.1 Důvody a následky snižující se porodnosti a rostoucí bezdětnosti

Demografické změny mají mimořádné dopady jak v ekonomické, tak v sociální sféře a přinášejí s sebou související rizika. Hromadné jevy demografických procesů jsou události vytvářející podobu reprodukce. (Petrušek et al., 1996) Rodinný cyklus svou stereotypnost a jednostrannost proměnil v strategické rozhodnutí, které rodinu individualizuje v dosud nebývalé míře. (Možný, 1999) K teoriím **individualizace** se přidává i Hašková, podle které *„ukazují na rostoucí individualismus, příklon k postmoderním hodnotám, demokratizaci uvnitř heterosexuálních partnerství a oslabení tradičních prostředků sociální kontroly.“* (Hašková et al., 2006, s. 37) Mezi dopady demografických změn patří i následná **změna věkové struktury**, která má vliv na ekonomiku a sociální politiku. (Možný, 2006) Podle Hany Konečné se dá také očekávat narůstající počet potratů a odkládání mateřství do vyššího věku. V souvislosti s tím bude i **rodičovství** častěji **plánované** a hlavně **chtěné**. (Konečná, 2003) Změna je vidět i ve vzestupu podílu celoživotně bezdětných, kdy přibylo párů, které se spíše rozhodly pro celoživotní bezdětnost než mít jen jedno dítě. (Možný, 1999) Jedním z nejvýznamnějších faktorů je i **výše dosaženého vzdělání**, jelikož je s tím úzce spjat brzký nebo pozdní vstup do zaměstnání, ekonomická závislost, nestabilita, rodinná orientace a vstup do manželství. Pokles plodnosti je vysvětlován i skrze nedostatečné rozšíření kvality antikoncepce, absenci sexuální výchovy, regulaci plodnosti se spoléháním na potraty, nedostatkem motivace k dosažení vyššího vzdělání a platovou novelizaci. (Hašková et al., 2006) Podle Ladislava Rabušice vede dlouhodobá nízká porodnost také ke dvěma demografickým následkům, a to ke stárnutí populace a úbytku obyvatelstva. (Rabušic, 2001)

### 1.4 Aspekty a faktory rodičovství a bezdětnosti

Francouzský sociolog François de Singly tvrdí, že současná doba je charakteristická větším ovládním vlastního osudu. Nasvědčuje k tomu převládající systém hodnot, který vyzdvihuje autonomii a snižuje materiální hodnotu a symbolické dědictví. (Singly, 1999) Ke statusu osobní volby se hodí i vypůjčená parafráze Hany Maříkové: *„Rodičem se člověk nerodí, rodičem se člověk stává.“* (Maříková et al., 2003, s. 79) Podle Možného je však rodina *„ideální krabičkou poslední záchrany, když přijdou těžké časy.“* (Možný, 2002, s. 25) K takovým názorům na rozhodování počít dětí se připojuje i Zygmunt Bauman s tvrzením, že *„rozhodnutí, zda mít nebo nemít děti, je pravděpodobně vůbec to nejzávažnější a nejdalekosáhlejší a tedy i nejintenzivnější a*

*nejobtížnější rozhodnutí, před které je člověk v průběhu celého života postaven.“*  
(Bauman, 2013, s. 52)

### **1.4.1 Psychosociální aspekty – motivace a důsledky**

Rodičovství může přinášet radost, ale také mnoho výzev a stresorů spojených s péčí o děti. To samé platí i pro bezdětné jedince a jejich absenci rodičovství. Psychosociální aspekty rodičovství a bezdětnosti mají hluboký dopad na jednotlivce a jejich okolí. Jak píše Rheinwaldová hned v úvodu své knihy, rodičovství je „*nejen poslání, ale i umění, ke kterému musí být talent a dobré znalosti.*“ (Rheinwaldová, 1993, s. 7) Úloha rodičů je zkrátka vnímána jako schopnost, kterou nemusí mít přirozeně všichni. Jak to vyslovil Tomáš Garrigue Masaryk, pro dítě je první a hlavní školou rodina, která ho postupně učí a všechnu přebranou látku si bude přenášet do svého budoucího vztahu. (Rheinwaldová, 1993) I Matějček říká, že rodičovství se vytváří již v dětství, kdy se podílíme na zkušenostech z výchovy našich rodičů. (Matějček et al., 2016) To a všechno ostatní však závisí na individuálních motivacích k rodičovství, které mohou být ovlivněny mnoha faktory.

Lidé si myslí, že člověk jako biologický tvor má přirozený rozmnožovací instinkt, a proto musí mít hned automatickou genetickou predispozici k mateřskému instinktu. To ale není tak jednoduché. (Rabušic, 2001) Biologický faktor k reprodukci také závisí na touze po sounáležitosti a hledání další bytosti ke spojení. Proto se rodičovství opírá převážně o přirozený talent lidského druhu, kterým je **pohlavní pud** a ten je podle sociologa Zygmunta Baumana „*pudem nejsociálnějším*“. Tento pud poté ústí k hledání partnera a následné touze mít či nemít děti. (Bauman, 2013) Sociální aspekty na rodičovství a bezdětnost jsou v naší společnosti také silně ovlivňovány náboženstvím. Například v islámských zemích je hanba nemít dítě, protože se tím rozšiřují řady věřících a počet občanů. (Matoušek, 1997) V křesťanské filozofii a kultuře je bezdětnost brána jako „*trest Boží*“. Jak však podotýká Konečná, Bůh se nedobrovolně bezdětných naopak zastává a za špatné považuje ty, kteří se jim vysmívají. V rámci kultury vzniklo v této souvislosti i několik mýtů a rituálů, které se dochovaly do dnešní doby a to například v podobě rýžové spršky novomanželům po východu z kostela, která jim má přinést štěstí a plodnost. (Konečná, 2003)

Vidina rodičovství představuje pro mnoho lidí i přirozený krok v životním cyklu. Matoušek o ní mluví jako o *archetypické struktuře*, po které pravděpodobně touží každá individuální duše. Mezi přední hodnoty dospělého člověka je mít stálého partnera a počít děti. Pro takové lidi je rodina těžko postradatelnou institucí. (Matoušek, 1997)

Dříve byly děti dokonce brány jako **most mezi smrtelností a nesmrtelností** a pokud někdo z potomků zemřel, po rodině nic nezbylo. Smrt bezdětné osoby znamenala smrt celého rodu. „*Každý život jednou končí a my se bojíme smrti. Dítě nabízí člověku možnost pokračování sebe sama.*“ (Konečná, 2003, s. 212) V současné době je však dítě v první řadě považováno za **citovou potřebu**, která slouží k uspokojování touhy, jakou jiný „*spotřební předmět*“ nedokáže nabídnout. (Bauman, 2013) „*Dítě často dává lidskému životu směr, cíl či jinak řečeno smysl.*“ (Konečná, 2003, s. 149) Dítě pro nás může představovat snahu v partnerské rovině a **zdroj osobnostního růstu**. Dalším charakteristickým znakem rodiny je vytváření hlubokých a trvalých vztahů mezi dítětem a jeho vychovateli. Děti lásku přijímají a také ji vracejí. Rodiče ve svých dětech mohou rovněž spatřovat **otevřenou budoucnost** ve formě vidiny vnoučat a péče ve stáří. (Matějček, 1992)

Existují však i **negativní motivy** a obavy spojené s rodičovstvím. Satirová ve své „*Knize o rodině*“ píše: „*Rodinný život se podobá ledovci. Většina lidí si je vědoma asi jen desetiny skutečného dění – desetiny, kterou vidí a slyší.*“ (Satirová, 1994, s. 11) Tato slova vystihují problematiku rodičovství, která je zraku okolí často skrytá. Jedním z hlavních důvodů, proč někteří lidé váhají s rozhodnutím mít děti, je **strach z nechtěného těhotenství** a následné **ztráty osobní svobody** a nezávislosti. Ve hře je i strach z **fyzických následků** porodu včetně hrozícího *syndromu poporodní deprese* nebo vzniku *laktální psychózy*. Někteří se zase obávají ekonomických důsledků a **finanční tísně**. Na místě je také zvažování **úspěšné kariéry** nebo **obava z rozpadu manželství**. (Giddens, 1999) Pokud člověk uvažuje o takových hodnotách, pak i otázka mít či nemít děti musí být posuzována tak, do jaké míry přispívá k uspokojení základních psychických potřeb a čím za to daný jedinec chce „*zaplatit*“. (Matějček, 1992) Hana Hašková k tomu přispívá i dalšími aspekty, na jejichž základě se lidé rozhodují, zda děti mít budou či ne. V první řadě se jedná o **typ partnerského soužití**, kdy pár o dětech přímo neuvažuje a myšlenka na ně jim je většinou vzdálena. Dalším aspektem je **velikost a místo bydliště**, kdy se ve větších městech vyskytují ženy spíše vzdělanější, které rodičovství zatím nevyhledávají. Další je již zmíněné **náboženské vyznání**, které se také pojí například s otázkou antikoncepce nebo interrupce. **Bytové podmínky** jsou také významné, jelikož je podle výzkumů větší počet bezdětných, kteří stále žijí s rodiči. V neposlední řadě je zde zmíněna i velmi důležitá a mnohdy rozdílná **podobnost partnerů**, ve které závisí na věkovém rozdílu a hodnotách, jaké mají sami za sebe. (Hašková et al., 2009) Když už dítě přijde na svět, pojí se s tím **rodičovská**

**nejistota.** Ta bývá dána nejen kulturou, ale i osobní reakcí na naše dětství. Mnozí rodiče se v současné době bojí nejen o své děti, ale i svých dětí. V trendové liberální výchově jim totiž řídí celý svět a rodiče tak často poslouchají, aby měli klid a splnili svému dítěti vše, na co si vzpomenou. Přesně takovýto jev může být dalším ukazatelem, proč se lidé mnohdy pro rodičovství nerozhodnou. (Doherty, 2006) Rodičovství je tak často velmi tíživé a náročné, až začne mít **dopad na manželství** a tento vztah pomalu ale jistě ustupuje do pozadí. (Satirová, 1994) K tomu se přiklání i autoři Renzetti a Curran, podle nichž rozšířené přesvědčení o sblížení manželů po porodu je opakem skutečnosti, jelikož sociologové a manželští poradci docházejí k názorům, že s příchodem dítěte přibývá v domácnosti napětí a spokojenost s partnerem pomalu klesá. (Renzetti a Curran, 2003) **Rodina jako systém** se však může obracet na své sociální sítě a náležitou podporu. Jedná se o hlubší pohled na staré zkušenosti a praktiky, které posunují naše chápání rodinných vztahů k modernímu pojetí. Prvky v rodinném systému jsou nejen rodiče a jejich děti, ale i osoby, které se vyskytují ve vzájemných interakcích a vztazích neboli v **sítích vztahů**. Daný systém má, jak je nazývá Matějček, své *subsystemy* ve formě prarodičů. Ti jsou spolu s rodinou zapojeni do širšího společenského systému (*mezosystému*), což jsou další příbuzní, sousedé a přátelé. Spolu s nimi se všichni zapojují ještě do hlubšího systému (*exosystému*), který zahrnuje sociální vztahy v okolí dané rodiny. Jsou to například zaměstnavatelé, škola či služby a mnoho dalších. Ti všichni jsou členy velkého rodinného systému a jeho sociálních sítí, kde si mohou navzájem pomáhat a podporovat se po všech potřebných stránkách. (Matějček, 1992)

Co se týče **důsledků bezdětnosti**, tak ta může mít dopady na jednotlivce i páry. Z psychosociálního pohledu je bezdětnost ještě stále těžko přijatelným stavem. Především nedobrovolná bezdětnost zahrnuje příčiny biologické i právě psychosociální. „*Lidský život je sled větších a menších jistot a jistota mít dítě kdy chci je jedna z největších. Selhání téhle jistoty zaskočí víc než když člověku nevyjde něco, s čím nepočítal.*“ (Konečná, 2003, s. 103) Pro mnoho lidí je vidina dítěte spojena s pocitem pozitivní identity a společenské hodnoty. Být rodičem znamená něco víc než být obyčejným manželem a manželkou, ale bohužel ne každému je tato role dopřána. (Matějček et al., 2016) Nedobrovolně bezdětní mohou procházet složitými emocionálními reakcemi, které zahrnují strach z budoucnosti, smutek, zlost, bezmoc, lítost a křivdu. Neplodnost také není nemoc jedince, ale její následky nese i druhý partner. Na nedobrovolně bezdětnou ženu působí především ten fakt, že nemá dítě. Od

mateřství se takoví lidé připravují na mateřskou roli a berou to jako přirozený cyklus. Bohužel, na rozdíl od mužů, prožívají ženy bezdětnost často nejen psychicky, ale i fyzicky, protože jak píše Hana Konečná: „*Menstruace, o potratu už vůbec nemluvě, není něco, na co se nedá myslet, čeho je možné si nevšimat, co je možné ignorovat.*“ (Konečná, 2003, s. 110) Některé ženy se následně za svůj stav stydí a trpí pocitem méněcennosti. U žen také není rozdíl v prožívání situace, když se neplodnost týká jich samotných nebo jejich partnerů. Avšak reakce mužů na vlastní nepříznivou diagnózu je pro ně těžká rána, kterou mnohdy doprovází utajování a hněv. Jak Konečná dále uvádí, nedobrovolně bezdětní se pro svůj stav nerozhodnou tak, že by se s tím smířili, ale spíše jim došly psychické síly a víra v úspěch. Mnohdy je to také otázka finančních možností nebo věku. Nenaplněná touha po dítěti je pro mnohé traumatizující a lidé se kolikrát vyhýbají všemu, co jim tento smutek připomíná. Po čase se však tento jev ustálí a naopak kontakt s dětmi vyhledávají. (Konečná, 2003) Své starosti většinou řeší se svými příbuznými a někteří se snaží se svým stavem srovnat odbornou cestou. Vyhledání psychologické pomoci u nás ale stále není obvyklé. Konečná tvrdí, že vyhledání cizí pomoci automaticky znamená neschopnost vyřešit si své věci sám. K pocitu neschopnosti nebo nezájmu stvořit dítě si lidé nechtějí přidat pocit vlastního selhání v řešení svých problémů a odbornou pomoc tak často nevyhledávají. (Konečná, 2003)

Ve stavu dobrovolné bezdětnosti se pro ni lidé většinou rozhodují sami nebo se jedná o aktuální fázi. Ostatní si tedy mohou myslet, že žádnými psychosociálními potížemi netrpí. Zdeněk Matějček však podotýká, že výzkumné studie prokázaly radostné naplnění životů s dětmi a podle něho se bezdětní jedinci o tuto potřebu ochuzují. (Matějček et al., 2016) K podobnému názoru se přidává i Bauman, který se v souvislosti s tímto problémem dotýká pocitu lásky, který pro mnohé znamená ochranu, krmení, poskytování přístřeší, laskání, rozmazlování a hýčkání, které však těmto jedincům buďto chybí nebo mají partnera a nechtějí se o něho s nikým dělit a to ani s vlastními dětmi. (Bauman, 2013) Lidé se také mohou cítit unavení a frustrováni okolím, které po nich neustále vyžaduje ideální představu rodiny, a tak se raději stáhnou do ústraní, aby nemuseli potlačovat své pocity. Tím se ale staví do pozice osamělosti a pocitu „vydědění“ ze společnosti. (Rheinwaldová, 1993) Hana Konečná v tomto kontextu však radí: „*Přistupte blíž sami k sobě a ke svému partnerovi a hledejte odpověď na otázku, co pro vás znamená plně prožitý život, když to z nejrůznějších*

*důvodů nemůže být život s dítětem. A tím svůj život naplníte. Život bez dítěte je stejně plnohodnotný, záleží to na vás.*“ (Konečná, 2003, s. 100)

Sociální faktory v neposlední řadě souvisí i s mediální reprezentací a jejím vlivem na veřejné mínění. Podle obecného názoru média předkládají veřejnosti to, co si sama žádá a co očekává. S tím souvisí tzv. *hypotéza zrcadlení*, která tvrdí, že obsah médií zrcadlí chování, vztahy, hodnoty a normy převládající ve společnosti. S rozmachem sítě médií a vývojem technologií samozřejmě vznikají i proměny v rámci rodinného chování a výchovy dětí. (Ambrožová et al., 2021) Dosavadní analýzy českých médií ukázaly, že volba bezdětnosti není rovnocenná volbě rodičovství, ale jedná se o společenský a politický problém. (Hašková, 2009) V rámci mediálních diskuzí a rozhovorů s bezdětnými Hašková také uvádí, že rodičovství by mělo být plánované a zvolené. Pro společnost není žádoucí mít nechtěné dítě. (Hašková, 2009) Jak média ale často ukazují, pro některá manželství je dítě posledním kruhem záchrany a zbývajícím poutem k jeho udržení. (Sekot, 2002) V tomto bodě je vhodné zmínit dílo *„Rodičovství a bezdětnost ve vybraných časopisech pro ženy a pro muže“* (2006), na kterém se podílela Hana Hašková a další významné autorky. Zaobírají se v něm otázkou a výzkumem, jakým způsobem ovlivňují časopisy českou společnost a její nahlížení na bezdětnost a rodičovství. V této studii tedy předložily výsledky kvalitativní a kvantitativní analýzy vybraných časopisů pro muže a ženy a určily, že mezi nejvýznamnější indikátory těchto změn patří pokles hodnot plodnosti, odkládání rodičovství do pozdějšího věku a růst podílu bezdětných v populaci. Data navíc poukazují na to, že je zde větší počet mužů než žen, kteří si nejsou svými reprodukčními preferencemi ještě příliš jistí. (Hašková et al., 2006) V poslední době se však podle Hany Konečné zlepšil mediální obraz bezdětných a vyskytuje se zde větší tolerance k jejich rozhodnutí. Bezdětné ženy již nejsou mediálně popisovány jako *„mužatky“* ani *„chudinky“*. Díky médiím je také lepší informovanost o diagnostických a terapeutických procedurách, na které bychom si ale měli podle autorky dávat pozor a být ohledně toho opatrní. Také se výrazně zlepšila informovanost o náhradní rodinné péči a hlavně postoj k takové formě rodičovství a přijímaným dětem. (Konečná, 2003)

### **1.4.2 Genderové aspekty**

Fenomény se v dnešní sociologii často propojují a i v rámci rodičovství je zde řeč o významném aspektu genderu. *„Cesta za dítětem je cesta dvou lidí, a to dvou různých lidí. Jinak ji vnímá žena, jinak muž.“* (Konečná, 2003, s. 123) Pro výchovu dítěte je důležité, aby péče o něj byla sdílena oběma rodiči. V dané populaci taktéž stále platí

tradiční dělení genderových rolí, kdy **muž je živitel** a **žena pečovatelka**. Tradiční uspořádání v rodině má svá mnohá zázemí v kultuře, a to v podobě řešení přirozenosti, mateřského chování a tlaku blízkého sociálního okolí. (Maříková et al., 2003) Tato genderová tradice však může vést k nerovnováze zodpovědnosti a omezení volby jednotlivců v rodičovských rolích. (Rychtaříková et al., 2003) Emancipační hnutí sice ženám otevřelo dveře k společensky významným pozicím v práci i politice, ale v české společnosti se tyto změny rozvíjí pomalu. (Matoušek, 1997) Rozdíly v postavení muže a ženy v rodině může být chápáno odlišným způsobem v kontextu rodu a pohlaví. Rodové pojetí má podle sociologie vždy své kulturní základy či je kulturně modifikováno. Tato perspektiva jde naproti odlišné skladbě mužského a ženského životního údělu a rozlišuje jejich cíle, potřeby a logiku. (Možný, 1990)

Ve vztahu k dětem má žena kvůli své roli mnohem blíže než muž. Dokazují to i výzkumy, které uvádí matky jako častější zájemkyně o volný čas a přání dítěte. Otec má v rodině častěji tradiční autoritu, ale podle Možného je to jen další výraz genderového postavení v rodině. „*Slabší musí rozkazovat tam, kde silnější požádá.*“ Každý jedinec má zkrátka podle těchto slov takovou mužskou či ženskou sociální roli, kterou přijal nebo mu byly připsány. (Možný, 1990, s. 108)

Rozdělení péče má své výhody i nevýhody. Ženy mají na jedné straně výhodu v tom, že si s dětmi mohou vytvořit velmi blízký vztah. Také fungují jako tzv. *ochránkyně rodinných vazeb*, které propojují generace a napomáhají rodinné soudržnosti. Naplňuje je to štěstím a radostí. Naopak tím ale přicházejí o svou nezávislost a vnímají i sociální izolovanost. Domácí práce je možné odložit, ale postarat se o dítě musí ihned. Mužům hlavní zátěž péče o rodinu uniká, jelikož finančně zajišťují svou rodinu a mohou se tak věnovat své práci, ale cenou za to je společenská a citová vzdálenost od vlastních dětí. (Renzetti a Curran, 2003) Podle Aleny Křížkové by mezi sebou měli rodiče nastavit určitý kompromis. Otcové by v české společnosti měli mít stejná práva a podmínky naplnění své rodičovské zodpovědnosti a pro ženy by nemělo rodičovství znamenat znevýhodnění na pracovním trhu. (Křížková et al., 2003) V rodině s jedním rodičem je otázka sdílení výchovy samozřejmě nepodstatná, protože pro uspokojení potřeb dítěte je zde k dispozici pouze jeden rodič ať už s pomocí příbuzných či bez. V rámci postojů okolí pokud se jedná o muže, dostává se mu podle výzkumů více podpory a pomoci. Pokud je to však žena, většinou se setkává s nižší podporou a mnohdy se cítí osamocena. (Renzetti a Curran, 2003)



Stereotypy a očekávání spojená s genderem mohou ovlivňovat rodičovské praktiky v rámci rodiny. Role muže a ženy se na veřejnosti vyrovnávají, ale doma se muž stává pouhým živitelem rodiny a není příliš ochotný přiložit ruku k dílu. Dnešní emancipovaná žena je podle Matouška schopna živit sebe i dítě a dokonce může díky asistované reprodukci sama otěhotnět. (Matoušek, 1997) Někteří lidé se domnívají, že žena v domácnosti automaticky nepracuje. Přitom však vykonává velmi důležitou společensky a ekonomicky nezbytnou práci. Pokud jde o domácí práce, výzkumy zcela shodně ukazují, že více času tráví těmito činnostmi ženy a to až 5x více než jejich manželé. Podle socioložky Arlie Hoschild to však znamená, že zaměstnaná žena nastupuje doma na druhou směnu avšak oproti té první za ni nedostane zapláceno. Důvodem stereotypu ženy v domácnosti jako nepracující může být, že daná činnost není odborně specializovaná nebo nemá pevně danou pracovní dobu. (Renzetti a Curran, 2003) Od mužů se zase více očekává, že budou ochráncem rodiny proti vnějšímu ohrožení a žena by se měla zajímat o vnitřní záležitosti rodiny. Od mužů se zároveň očekává větší zájem o rodinu, schopnost podílet se na péči o děti a na domácích pracích. Od žen se zase očekává veřejná schopnost sebeprosazení, vyšší výkonnost, nezávislost a odolnost vůči stresu. (Matoušek, 1997)

### **1.4.3 Ekonomické a sociální dopady**

Ekonomické a sociální dopady ovlivňují jednotlivce, páry i společnost jako celek. Zabírají široké spektrum aspektů v životech lidí a hrají jednu z hlavních rolí v sociální nerovnosti. I v sociologii rodiny se měří vliv nerovného přístupu k ekonomickým a sociálním zdrojům, který je nejlépe pozorovatelný skrze příjem a životní situaci. Takový nerovný přístup by mohl mít výrazný vliv na rodinný život a rozložení rolí v rámci jedné rodiny. (Možný, 2006) V moderní době sílí trend udržení životního stylu svobodného člověka, který usiluje o ekonomickou nezávislost. Dnešní české rodiny však s ekonomickou situací zápolí a čelí jejich těžkostem. Především se jedná o mladé matky, které se pohybují na přelomu studia a prvního nástupu do zaměstnání. (Sekot, 2002) Praktickým výsledkem nové doby a sociálních tlaků je hledání rezerv a individuálních strategií, jak si uspořádat život co nejlépe. Ženy odkládají narození prvního dítěte a mateřství si dovolují až po plánovaném profesním úspěchu. (Možný, 2006) Bauman tvrdí, že „*děti patří mezi to nejdražší, co si průměrní zákazníci za celý svůj život pořídí.*“ (Bauman, 2013, s. 52) Navíc česká ekonomika už nenabízí spolehlivou kariéru a jistotu zaměstnání. Pro vydělávající si osoby je podpis hypotéky se splátkami to samé, jako vystavit se neobvyklému riziku a neustálému zdroji úzkosti a

strachu a to bez ohledu na jejich rodinnou situaci. (Bauman, 2013, s. 52) Do EU se tak dnes dostávají otázky ohledně zaměstnanosti a trhu. Z takové perspektivy se dostávají do popředí ženy, které v sobě skrývají velký pracovní potenciál. Usilování o dosažení rovnováhy mezi zaměstnáním a péčí o rodinu je v tomto bodě na místě. (Špidla et al., 2003) Mít děti tedy může znamenat nutnost ubrat na svých **profesionálních ambicích a obětovat kariéru**. (Bauman, 2013) Zejména se jedná o osoby, které se snaží **skloubit pracovní povinnosti a výchovu svých dětí**. Práce a pravidelný plat jsou dnes již žádoucím elementem dospělého občana ČR. Uplatnění na trhu práce je základním právem člověka. Rovnice, kdy se vysoká zaměstnanost rovná vysoké porodnosti ale v České republice neplatí. *„Právo pracovat by se nemělo stát povinností, která znemožňuje využít právo pečovat a naopak, zakládat rodinu a pečovat o děti by nemělo vylučovat využití práva pracovat.“* (Křížková a Vohlídalová et al., 2003, s. 85) Především je zde řeč o kariéře žen, jejichž mzda se v současnosti stala v rodinných financích více než žádoucí. (Alan, 1989) **Nerovné postavení žen a matek na trhu práce** je podle autorek možné považovat za výrazný faktor, který ovlivňuje ženy v rozhodování mít děti nebo zůstat bezdětné. (Křížková a Vohlídalová et al., 2008) Profesní život se týká i mužů, kteří stejně jako ženy stojí před rozhodnutím o pracovním uplatnění a vyrovnání se s rovnováhou mezi zaměstnáním a rodinou. Dana Hamplová v roce 2000 analyzovala životní cíle mladých a svobodných lidí v ČR podle jejich nejvyššího dosaženého vzdělání, přičemž zjistila, že pro vyučené muže a ženy materiální zázemí a *„mít hodně peněz“* jsou důležitější než *„žít pro rodinu“*, zatímco vysokoškolačky hodnotily význam rodiny ze všech vzdělanostních skupin jako nejvyšší hodnotu. (Hamplová et al., s. 8)

Významným faktorem podle několika výzkumů je i **vzdělání**, které podle věku ovlivňuje počet dětí ve společnosti. Ženy s nejvyšším dosaženým vzděláním jsou častěji bezdětné nebo mají v průměru jedno dítě. Vysokoškolští muži i ženy mají vzhledem k náročnější profesi obtížnější rovnováhu vůči své rodině. Děti pro ně mohou znamenat větší ztrátu výdělku nebo překážku rozvoje jejich pracovní kariéry. Prodloužená doba studia také zkracuje věkový interval, což souvisí s celoživotní dobrovolnou bezdětností či odkládáním rodičovství a s tím spojené zvýšené riziko nenarození dalších dětí. Odkládání narození prvního dítěte je navíc zesíleno rozšířeným trendem primární snahy získání určité kariéry či postavení a až poté přichází na řadu početí dítěte. Takový konflikt mezi pracovním plánem a tradičním postavením rodiny obvykle vede k poklesu plodnosti a riziku nedobrovolné bezdětnosti. Je však nutné podotknout, že vzdělání

nemá vliv na riziko dítě nemít. (Rychtaříková et al., 2003) Zde se může doplnit i názor z konce 70. let, kdy Mia Kellmer Pringleová prohlásila, že „*ženy by se měly vyjmout z dvojího tlaku provdat se a mít děti a zároveň cítit, že promarňují své vzdělání a nijak se nerealizují, když se věnují celodenní péči o dítě.*“ V minulosti byla rodina pro ženu jistým údělem, ale dnes se proměnila v její volbu. (Možný, 1999, s. 168)

#### 1.4.4 Legislativní a politické aspekty

Od konce 19. století zasahuje stát do moderní doby mnoha způsoby. Od té doby se věda a politika spojuje k ochraně dětí a podpoře rodičům a bezdětným. (Singly, 1999) Legislativa často určuje práva a povinnosti rodičů i bezdětných a poskytuje rámec pro sociální pomoc daným jedincům. „*Jistě platí, že touha mít děti je zcela soukromá záležitost každého člověka. Ale politika by měla nabídnout a zajistit lidem takové podmínky, které vytvoří ve společnosti prorodinné klima.*“ (Špidla et al., 2003, s. 14) Veřejná politika může podporovat rodiče a bezdětné osoby prostřednictvím sociálních programů, mateřské a otcovské dovolené, daňových úlev a dalších opatření v České republice. Působení státu by mělo upevnit vazbu mezi matkou a dítětem, snížit počet odložených dětí a odstranit negativní důsledky rodičovství, aby ubýval počet dobrovolně bezdětných. V dnešní době stát rovněž reguluje soukromou sféru pomocí několika opatření. Jedná se například o právní úroveň s obsahem zákona o antikoncepci, přerušování těhotenství, rozvodu a rodičovských právech. (Singly, 1999) V 90. letech rovněž vzniklo několik nestátních organizací, občanských sdružení a nadací, jejichž činnost je zaměřena na pomoc při řešení různých psychosociálních problémů. (Konečná, 2003)

S legislativou a podporou rodičovství v ČR souvisí i **rodičovská dovolená**, která zpravidla navazuje na mateřskou dovolenou. Jejím cílem je prohloubení a prodloužení další péče o dítě, které to v raném věku vyžaduje. Od nového uzákonění na ni může nastoupit matka nebo otec a to většinou do tří let věku dítěte. (Höhne et al., 2003) Institut rodičovské dovolené vznikl v roce 1974 ve Švédsku a u nás vstoupil právně v platnost v roce 2001. V době socialismu se ke zrovnoprávnění mužů se ženami přistupovalo váhavě a to hlavně v oblasti péče o dítě. Průlomem však byl zákon o rodičovském příspěvku (č. 382/1990) účinný od 1. října 1990, kde se nemluví o ženě ani muži, ale o vychovateli dítěte jako „*rodiči*“. Počet mužů na rodičovské dovolené stále kolísá, takže se zde nedá plně mluvit o trendu zvyšující se participace mužů na péči o malé dítě. Mezi lety 1993 a 2006 se jejich počet pohyboval od cca 700 do 3300, kdy nejvyšší byl v roce 1993 a nejnižší v roce 2004. Pokud se to porovná s daty žen, tak

statistika ukazuje, že ženy jsou stále těmi rodiči, které zůstávají s dítětem doma. (Maříková et al., 2003)

Proměna rodičovství v politice se opírá i o **soužití homosexuálních párů**, kteří chtějí děti, ale nemohou ho z legislativních důvodů mít. Rodičovství gayů a leseb se stává stále viditelnějším tématem, které vyvolává další otázky. Předsudky ohledně jejich chování a sexuality slouží pro argumenty opakovaně používané k tomu, aby se gayové a lesby nemohli stát adoptivními rodiči či pěstouny. (Renzetti a Curran, 2003) Díky tomu však vznikají organizace sdružující homosexuální rodiče, agentury zprostředkávající adopce a speciální kliniky s asistovanou reprodukcí pro lesbické ženy. (Nedbálková, 2011)

Výhledový pocit v budoucnosti socioekonomické a psychické nejistoty může snižovat rozhodnutí mít děti. Lidé proto v současné době spíše investují do vzdělání, kariéry a dlouhodobých úspor. Omezování příspěvků a opatření v sociální a rodinné politice může zvyšovat pocit nejistoty a následně snižovat porodnost české populace. (Rychtaříková et al., 2003)

## 2 Praktická část

Hlavním cílem bakalářské práce je zkoumání postojů a motivací jednotlivců z různých věkových kategorií v rámci české populace, kteří zvažují rodičovství nebo se již rozhodli žít svůj život bez potomků. Primárním záměrem bylo proniknout do hlubších vrstev rozhodovacích procesů a porozumět důvodům, proč si daní jedinci ne/volí tuto specifickou cestu. Praktická část tedy úzce navazuje na teoretickou část, jež poskytla rámec pro různé faktory, které ovlivňují rozhodnutí o rodičovství a bezdětnosti. Na základě toho je praktická část realizována s cílem analyzovat tyto aspekty a získat tak ucelený obraz o postojích a motivacích současné české společnosti.

### 2.1 Metodologie, výzkumné otázky, popis vzorku a výsledky

Pro praktickou část jsem zvolila **kvalitativní výzkum**, jehož prostřednictvím se odhalí známá či neznámá podstata jevů, přičemž mohu také získat detailní informace, které se mnohdy obtížně získávají. (Strauss a Corbinová, 1999) Zvolení tohoto výzkumu je vhodné díky zachycení komplexních a subjektivních aspektů při rozhodování o důležitém životním kroku, jakým je právě rodičovství. Na základě této dovednosti mohu provést analýzu dat, která vyžaduje schopnost smysluplně interpretovat data a nalézt odpovědi na stanovené výzkumné otázky. (Hendl, 2023)

Pro tento výzkum jsem zvolila metodu **hloubkových rozhovorů**, která mi umožnila vést bohaté diskuse o osobních zkušenostech, hodnotách a očekáváních souvisejících s tématem rodičovství a bezdětností. Rozhovory byly pojaty jako **strukturované s otevřenými otázkami**, které byly formulovány tak, aby se předešlo výrazným strukturním odlišnostem získaných dat. (Hendl, 2023) Pro dané rozhovory tedy vznikl scénář, který měl jasně stanovené okruhy a otázky, mezi něž jsem pouze případně doplnila individuální otázky týkající se respondenta, aby byl rozhovor srozumitelný a zároveň jsem získala hlubší poznatky o dané problematice. Je důležité si uvědomit, že kvalitativní výzkum se zaměřuje na porozumění názorů a zkušeností, které lze rozdělit do dvou pohledů: z mé strany jakožto výzkumníka s předem stanoveným rámcem otázek, a z druhé strany respondentů s jejich vlastní perspektivou na dané téma. Proto bylo důležité se na tento jev soustředit a nechat rozhovor probíhat přirozeně. (Hennink et al., 2020)

#### Výzkumné otázky

Jako hlavní výzkumnou otázku jsem si stanovila: *„Jaké motivace a faktory ovlivňují rozhodování českých jednotlivců v různém věku ohledně rodičovství a bezdětnosti a jaké*

*jsou dopady těchto rozhodnutí na společnost jako celek?*“ Tato otázka byla formulována podle zakotvené teorie tak, aby obsahovala základní rámec a zároveň byla otevřená možným objevům. (Strauss a Corbinová, 1999) Další vytvořené a uspořádané výzkumné otázky a podotázky mi také sloužily k jednotlivým okruhům a částem v samotném rozhovoru. Těmito otázkami jsou:

1. Jak lidé v současné české společnosti vnímají roli rodiny?
2. Jaké motivace a důvody ovlivňují jedince při rozhodování o zakládání rodiny a bezdětnosti?
3. Jak se mění postoj společnosti k rodičovství a bezdětnosti v různých věkových skupinách?
4. Jaký je vztah společnosti k rodičovství a bezdětnosti a jak se rozhodnutí jednotlivců promítá do jejich společenské identity?
5. Jaké jsou osobní postoje, plány a představy mladších jednotlivců ohledně zakládání rodiny?
6. Jaké jsou osobní postoje a důvody rozhodnutí o celoživotní bezdětnosti starších jedinců?

## **Popis vzorku**

Vzorek respondentů byl vybírán s cílem získat rozmanitý a reprezentativní soubor, jenž by reflektoval různorodé socioekonomické a kulturně-demografické charakteristiky populace v České republice. Respondenti byli vybíráni bez ohledu na pohlaví, vzdělání a zaměstnání. Kvůli získání lepších dat o současné společnosti, která se skládá z více generací, jsem se rozhodla pro zahrnutí **dvou věkových kategorií**. V první řadě se jedná o **mladé dospělé ve věku od 18 do 30 let**, kteří se nacházejí v různých fázích života a teprve zvažují své možnosti a plány ohledně rodičovství. V tomto případě jsem se nechala inspirovat Hanou Haškovou, která spolu se svými kolegy provedla výzkum bezdětnosti zaměřený na jedince do 30 let, kdy daný věk stanovila na základě výzkumu *Nашe společnost 2004/duben*, ve kterém se tato hranice ukázala jako maximální věk pro reálné kroky bezdětné ženy k početí dítěte, pokud se chce stát matkou. (Hašková et al., 2006) Hana Hašková však také v jiném díle uvedla vymezení skupiny bezdětných, která sice bývá v různých výzkumech definována odlišným způsobem, ale zpravidla se hovoří o ženách ve věku 45 až 50 let kvůli biologické neschopnosti porodů. Co se týče mužů, jedná se u nich zpravidla o zdravotní či osobní důvody. (Hašková, 2009) V této návaznosti jsem se tedy rozhodla pro vybrání druhé skupiny, jimiž jsou **muži a ženy nad 45 let**, kteří se rozhodli pro celoživotní dobrovolnou i nedobrovolnou bezdětnost. Cílem bylo dosáhnout co největšího pochopení této problematiky a dvě různé věkové kategorie mi umožnily lépe odpovědět na stanovené výzkumné otázky. Zahrnutí těchto

dvou skupin mi také poskytlo možnost porovnat pohledy a motivace mladých lidí se staršími bezdětnými jedinci a porozumět tak rozdílným perspektivám a hodnotám v odlišných fázích života.

Rozhovory byly nakonec provedeny s **12 respondenty**, z nichž se jednalo o šest členů z mladší skupiny (18 až 30 let) a šest ze starší skupiny (nad 45 let). Proces hledání účastníků výzkumu zahrnoval několik strategií. Prvním krokem bylo sdílení inzerátu na sociálních sítích, což vedlo k úspěchu, kdy se mi několik známých do třiceti let ozvalo a ochotně vyjádřilo zájem o svou účast. Kromě individuálních respondentů na inzerát odpověděly náhodně i dva páry, jejichž účast ve výzkumu vnímám jako cennou příležitost porovnat jejich zkušenosti a vnímání ohledně daného tématu. Nicméně, shánění respondentů ve starší věkové skupině se nejdříve ukázalo jako výzva a to zejména kvůli citlivosti zkoumaného tématu. Proto jsem se nejdříve rozhodla oslovit známé, díky kterým jsem získala tři bezdětné jedince nad 45 let. Pro rozšíření této skupiny jsem využila příspěvek v soukromé skupině na jedné sociální síti, která je určena pro bezdětné osoby. Daný příspěvek jsem kvůli etickým důvodům nejprve poslala správce skupiny a po jejím souhlasu zveřejnila všem členům. Tento krok mi přinesl další tři respondenty, kteří se spolu s ostatními dobrovolně připojili k získání poznatků k danému tématu. Většina respondentů pochází z Rychnova nad Kněžnou a jeho okolí nebo Hradce Králové. Ve vzorku jsou však i dvě osoby žijící v Praze a jedna osoba pochází z Karlovarského kraje.

Výsledkem je tedy 12 rozhovorů v délce od 30 minut 39 sekund do 1 hodiny a 21 minut 50 sekund, z nichž sedm rozhovorů proběhlo osobně, tři telefonicky a dva online formou. Vše záleželo na časových možnostech a preferencích respondentů. Před samotným průběhem rozhovoru byli všichni detailně informováni o cíli výzkumu a průběhu rozhovoru, přičemž jsem se jich tázala, zda souhlasí s nahráváním za účelem transkripce, ale také zdůraznila, že rozhovor je zcela anonymní a s jeho nahrávkou nebude manipulováno žádným dalším způsobem, jelikož zachování soukromí respondentů je jedním z nejdůležitějších požadavků výzkumu. (Hendl, 2023) Poté jsem v úvodní části lehce představila jednotlivé okruhy, jež jsou v rozhovoru rozebírány a zeptala se na případné dotazy ještě před jeho zahájením. S ohledem na soukromí a důvěrnost tématu jsem všem respondentům také sdělila, že pokud nebudou chtít, nemusí na některé otázky odpovídat v rámci svobody odmítnutí účasti ve výzkumu. (Hendl, 2023) Tato situace však ani jednou nenastala, díky čemuž jsem získala odpovědi na všechny své otázky. S tím se pojí i ochrana identity účastníků výzkumu, jelikož měli

možnost si zvolit pseudonym či vynechat některé osobní informace, aby se nevytvářela dilemata ohledně jejich anonymity. (Ciuk a Latusek, 2018) Všichni mi však ochotně poskytl svůj souhlas a těchto možností nikdo z respondentů nevyužil. Jak také bylo psáno výše, pro tento výzkum byl vytvořen jeden scénář, který obsahoval otázky určené pro obě věkové kategorie, přičemž jsem zvolila pouze rozdílnou formulaci otázek pro mladší a starší jedince, abych zachovala situaci vhodnou pro jejich věk. Tím jsem udržela i etičnost průběhu kladení otázek spojených s budováním a udržováním vztahu s účastníky výzkumu, což bylo důležité pro jejich důvěru a pohodu při odpovídání. (Ciuk a Latusek, 2018)

Jak již bylo zmíněno, rozhovory probíhaly třemi formami a na různém prostředí. Pokud šlo o osobní setkání, rozhovor probíhal v kavárnách, v parku či na zahradách u místa bydliště respondentů. Online rozhovory probíhaly přes *Teams* a *Zoom* a při telefonických rozhovorech byl respondent doma ve svém přirozeném prostředí. Všechna prostředí však byla tichá a klidná a rozhovory tak byly uskutečněny bez větších obtíží. Co se týče rozhovorů s páry respondentů, tak se všemi čtyřmi účastníky jsem dělala rozhovor zvlášť, v jiný čas a na jiném místě. Poté jsem tři z nich přepsala pomocí nahrávek ručně a u ostatních jsem využila možnosti softwaru *Transcriptor!* a převedla dané nahrávky na texty, které jsem nadále upravila tak, aby plně odpovídaly náležitému a korektnímu přepisu rozhovorů. Se všemi soubory jsem nadále pracovala v rámci softwaru *MAXQDA*, ve kterém jsem provedla důkladné otevřené kódování a následně analyzovala všechny své výsledky v rámci prozkoumávání a porovnávání jednotlivých informací a údajů. (Strauss a Corbinová, 1999) Výsledky této analýzy jsem se rozhodla formulovat v sedmi kategoriích, podle kterých jsem postupovala i ve svém scénáři, jenž je v příloze této práce. Pomocí těchto kategorií jsem se také pokusila jednotlivě odpovědět na stanovené výzkumné otázky.

## Výsledky

Na úvod je vhodné představit všechny respondenty tohoto výzkumu a stručně charakterizovat jejich životní situaci. Téměř všichni pochází z úplné rodiny s nerozvedenými rodiči, ale jedna respondentka vyrůstala se svou maminkou pocházející z Ukrajiny, která si poté našla v České republice manžela. Pro lepší přehlednost jsem je seřadila vzestupně dle věku:

- **Jana, 22 let** – Má vystudované ekonomické lyceum s maturitou a v současné době pracuje jako administrativní pracovnice/asistentka. Je svobodná, ale šťastně zadaná



a žije v pronajatém bytě ve městě se svým dlouholetým přítelem **Janem**, se kterým plánuje děti.

- **Katka, 22 let** – Vystudovala čtyřleté gymnázium a dnes je v posledním ročníku bakalářského studia porodní asistence, přičemž by chtěla pokračovat na příbuzném oboru dál, ale v kombinované formě. V současné době bydlí s rodiči a starší sestrou v domě na vesnici. Momentálně není ve vztahu, ale má jasné plány ohledně zakládání rodiny a děti si přeje mít.
- **Oleksandra, 26 let** – Pochází z Ukrajiny, ale většinu života vyrůstala v České republice. Absolvovala učiliště v oboru kadeřnice a v této profesi pracuje dodnes. S manželem **Lukášem** a malým štěnětem žije v řadovém domě, který si spolu nedávno pořídili. Aktuálně nepřemýšlí o tom, že by děti v budoucnu chtěla.
- **Jan, 27 let** – Vystudoval čtyřletou zemědělskou školu se zaměřením na ekologii rozšířenou o rybolov a myslivost a v současné době je zaměstnán jako strážník městské policie. Není ženatý, ale žije se svou partnerkou **Janou** v bytě a společně se starají o svou kočku, přičemž děti taktéž plánuje.
- **David, 29 let** – Vystudoval učiliště se zaměřením na elektromechaniku chladírenských zařízení a dnes je zaměstnán jako pracovník vysokozdvizného vozíku ve firmě s izolacemi. Žije se svou partnerkou v pronajatém bytě, plánuje brzkou svatbu a posléze i děti.
- **Lukáš, 30 let** – Má za sebou středoškolské studium s maturitním vysvědčením z průmyslového oboru, ale udělal si několik rekvalifikací s certifikačními zkouškami na vysokých školách a pracuje jako oblastní manažer ve společnosti zaměřující se na finance a realitní služby. V současnosti žije se svou manželkou **Oleksandrou** v nově koupeném domě a starají se o malé štěně. Děti v budoucnu aktuálně neplánuje.
- **Monika, 48 let** – Vystudovala obchodní školu s maturitou, poté pracovala přes dvacet let v obchodě, než se rozhodla podnikat v kosmetických službách. Bydlí v panelovém bytě ve městě se svým přítelem, který má děti z prvního manželství. Paní Monika měla dříve jiného partnera, se kterým podnikala a on sám o děti neměl zájem. O několik let později se se současným partnerem pokoušeli o miminko, ale nový lékař stanovil paní Monice diagnózu nemoci, která zabraňuje početí. S tímto **nedobrovolným** stavem se však již smířila a spolu s partnerem se dnes starají nejen o jeho děti, ale již i o vnučku.

- **Renata, 48 let** – Absolvovala vysokoškolské studium na pedagogické fakultě se zaměřením na učitelství pro školství s oborem německý jazyk a občanská výchova. Pár let poté vyučovala, ale dnes již pracuje jako marketingová manažerka a zodpovídá za produkty a komunikaci jedné japonské značky v naší a slovenské republice. Bydlí se svým dlouholetým manželem a kočkou v bytě ve městě a děti nemá **dobrovolně** z toho důvodu, že o ně nikdy nejevila větší zájem, přičemž trpí i jistými zdravotními problémy.
- **Simona, 50 let** – Vystudovala učiliště se zaměřením na textilní chemii a v současné době pracuje jako kuchařka ve stravovací firmě. Žije v bytovce na vesnici spolu se svým manželem, kterého potkala až v pozdějším věku a pokusy o miminko se již nedařily. Bylo to pro ně velmi těžké období, jelikož vyzkoušeli i několik možností početí, ale bohužel bez úspěchu. Paní Simona je tedy **nedobrovolně** bezdětná, ale velice si váží svého manžela, který při ní vždy stál a mohli tak oba tento stav přijmout.
- **Zdena, 51 let** – Absolvovala ekonomické studium s maturitou a v současné době pracuje jako prodavačka v obchodě se sportovním zbožím a zároveň se stará o svůj baráček na vesnici a dva koně. V domě žije se svým manželem, se kterým se po svatbě nastěhovala k rodičům a dědečkovi, přičemž dané bydliště mělo jen pár místností. Paní Zdena nad dětmi nikdy moc neuvažovala, ale jednou jí (podle jejích slov) začaly tikat biologické hodiny, načež kvůli tehdejší ekonomické a finanční situaci tuto událost odložila. Poté už početí nevyšlo a paní Zdena přijala bezdětnou situaci jako **dobrovolné** rozhodnutí.
- **Irena, 52 let** – Paní Irena vystudovala vysokou školu se zaměřením na finance a dnes pracuje jako korektorka dat. Bydlí ve vlastním bytě ve městě a žije zde sama. V raném mládí byla rok a půl vdaná, ale brzy po svatbě se s manželem rozvedla kvůli několika osobním problémům a rozhodla se žít **dobrovolně single** a bez dětí, které si ani nikdy nepřála.
- **Vlastimil, 62 let** – Má učňovské vzdělání a pracuje jako elektromechanik. Je svobodný a žije ve svém bytě sám, přičemž má partnerku se třemi dětmi, ale nebydlí spolu kvůli komplikacím ohledně zaměstnání. Nikdy nebyl ženatý a s partnerkou jsou rok a půl. Na základě svého psychického stavu v rámci sociální fobie se dobrovolně rozhodl, že děti kvůli genetice mít nechce. K dětem má však obecně velmi kladný vztah a jeho rozhodnutí by se (i dle něj) dalo brát jako **nedobrovolné** v kombinaci s dobrovolným.

Rozhovor s respondenty byl strukturován do čtyř hlavních okruhů, které reflektují důležité aspekty zkoumaného tématu. Každý okruh se zaměřoval na specifickou oblast zájmu výzkumu a poskytoval prostor pro snadnější porozumění rozmanitosti či podobnosti získaných poznatků. První okruh sloužil k získání obecných informací o všech respondentech, jako je například vzdělání, zaměstnání/studium, bydliště a stav ohledně zakládání rodiny, přičemž veškeré informace z tohoto okruhu jsou vypsány výše v představení účastníků. Druhý okruh se dělil na čtyři části, kde měli respondenti šanci vyjádřit své obecné postoje k určitým tématům, jako jsou obecné postoje k rodičovství a bezdětnosti, motivace a důvody, vývoj názorů a vztah společnosti k daným jedincům. Třetí okruh se již zaměřoval převážně na samotné respondenty, kde jsme se zabývali otázkami mířícími na jejich vlastní osobu a současný stav. Čtvrtý a zároveň poslední okruh obsahoval pouze tři otázky určené na krátké zamyšlení na závěr. Kromě prvního okruhu (jenž je již využit) tedy dávají všechny ostatní okruhy pro srozumitelnější analýzu dohromady celkem **sedm kategorií** s otázkami, jejichž odpovědi a výsledky jsou vypsány v následujících kapitolách.

### 2.1.1 Obecné postoje k rodičovství a bezdětnosti

Teoretická část rozebírá téma rodiny, rodičovství a bezdětnosti. Proto jsem se rozhodla vykročit podobnou cestou i v úvodních otázkách druhého okruhu rozhovoru, kde jsem se v jeho první části zabývala individuálními postoji respondentů v širším společenském kontextu. Jinými slovy řečeno, cílem této kategorie bylo zjistit, jak vybraný vzorek respondentů vnímá tyto fenomény nejen podle své vlastní osoby, ale i dle svého okolí.

Rodina je obvykle brána jako základní jednotka společnosti, ale pro jedince jako takové může nabývat různých významů. V rámci této kategorie byla tedy první otázka mířena na **význam rodiny**. Mohli si vybrat, zda budou odpovídat sami za sebe nebo za celou společnost. Odpovědi se ve valné většině shodovaly a to tak, že rodina má v dnešní době velký význam:

*„Tak si myslím, že to má hodně velkej význam, hodně důležitěj. Když ta rodina je prostě jako sloučená prostě do sebe jo, že prostě tam největší asi možná, jako co tam je ta podpora. Ta upřímná láska prostě těm...prostě v tej rodině. Za mě to je takový jako...v tý dnešní době to je prostě strašně důležitý, no. Protože víme, že ta společnost je taková rozpolcená. Dneska se prostě dějou všelijaký věci kolem, ať už špatný nebo dobrý a prostě ta rodina, to je prostě základ prostě toho všeho. Toho dobrýho.“ (Jan, 27 let)*

Respondenti také většinou udávali stejná slova, jako je například stabilita, jistota, opora, láska a podpora: *„Protože to jsou nejbližší lidi, na který se člověk může spolehnout.“ (Lukáš,*

30 let) Dvě respondentky ze starší skupiny ve své odpovědi také uvedly, že rodina pro ně znamená nejen nejužší okruh, ale jsou to i další rodinní členové nebo přátelé, se kterými si jsou nejbliže:

*„Rodina jsou pro mě blízký, ty nejbližší lidi. Třeba ta rodina jako od manžela rodina nebo kamarádi, kolikrát je člověk bere taky víc. Takže pro mě třeba taková kamarádka ze Šumperka, tak je pro mě hrozně blízká osoba. Známe se strašných let, hodně mně pomohla a já jsem pomohla jí, takže to je pro mě dá se říct taky jako kdyby rodina, když to řeknu takhle.“ (Simona, 50 let)*

Většina respondentů tedy považuje rodinu za základní pilíř jistoty a bezpečí. K tomu se přidal i pan Vlastimil (62) se svým, jak sám nazval, konzervativním názorem, že pokud se do páru přidá dítě, měli by udržet tradiční rodinu a být ve stavu manželském. Na to navázala i paní Zdena, která zmínila i ekonomické hledisko, kdy *„rodina je základ státu. Bylo to tak za komunistů, je to tak i teď. Mělo by to tak být asi jako vždycky.“ (Zdena, 51 let)* V odpovědích na tuto otázku se však vyskytl jeden jediný negativní názor na rodinu: *„Já nevím, já rodinu považuju za přežitou instituci a podle toho se k ní tak chovám.“ (Irena, 52 let)* Paní Irena svým způsobem i kvůli svému životnímu příběhu obecně zpochybňuje význam rodiny, přičemž v tomto výzkumu alespoň vyvstal různorodý obraz názorů ve formě tradičních hodnot až po kritické zhodnocení role rodiny v moderní společnosti.

Rodina samotná je také úzce vázána s partnerstvím, což může pro někoho mít velký význam a pro druhé téměř žádný. Na to navazovala druhá otázka, která se respondentů ptala, zda si myslí, že je v dnešní době důležité či nedůležité mít **stálého partnera** nebo partnerku. Většina respondentů (bez ohledu na věk) s důležitostí stálého partnera souhlasila a přidala k tomu několik podobně znějících komentářů, mezi které patřily například:

*„Myslím si, že jako přetrhávat mezi vztahy je jako nesmysl lepší je si najít nějakou spřízněnou duši a někoho, s kým si rozumím a s tím být, než to furt měnit, protože jako člověk, než si zvykne na někoho, to prostě trvá dlouho.“ (Lukáš, 30 let)*

*„Určitě, přesně tak pro bezpečí, pro... prostě pro to, aby se člověk prostě měl o koho opřít. Jo, pro tu podporu, jak prostě psychickou, fyzickou, finanční je to určitě jo. A hlavně ty lidi už se znají, že jo, ale samozřejmě nebejt v tom vztahu za každou cenu, když to prostě neklape.“ (Monika, 48 let)*

Nicméně podle některých respondentů je také důležité si uvědomit, že každý jedinec má své vlastní individuální potřeby a preference a tím pádem může být pro některé lidi důležitější osobní nezávislost či svoboda:

*„Pokud si chce založit tu rodinu, tak jako pro tu rodinu určitě. Ale, když by rodinu někdo neplánoval, tak si myslím, že to až tak prostě důležitý není. Někomu vyhovuje prostě být i sám.“ (Jana, 22 let)*

*„Myslím si, že jako v určitý fázi je to takový jakože máte...máte...když někoho takovýho najdete a vyhovujete si, tak že je to vlastně takový...něco jako přístav. Máte někoho, na koho se můžete spolehnout a mně to třeba jako vyhovuje, ale můžou být lidi, kterým to třeba nevyhovuje, který jako chtějí být vyloženě sami, což já bych asi nevydržela.“ (Renata, 48 let)*

Na stálost partnera znovu negativně nahlíží paní Irena (52), která si však dobrovolně vybrala single život a její odpověď byla tím pádem lehce očekávaná. S nesouhlasem však přispěla i další respondentka, která studuje obor porodní asistence a na stálost partnera nahlíží z různých úhlů pohledu:

*„Já si myslím, že to není úplně tak důležitý, nebo kdybych to brala ve svém oboru, tak samozřejmě jeden sexuální partner je důležitý kvůli sexuální chorobám, jo, ale pokud bych třeba chtěla plánovat rodinu a teď třeba jako nejsem zadaná, tak z toho nemám absolutně žádný strach, strach a stres, protože si nemyslím, že pokud by někdo chtěl dítě, tak musí mít toho partnera pět let, aby si byl jistý, že s ním může mít dítě.“ (Katka, 22 let)*

Jak už bylo řečeno, se stálostí partnera ve vztahu úzce souvisí i **zakládání rodiny**. Další otázka byla tedy mířena na **hlavní smysl** tohoto životního kroku, což může být interpretováno podle hodnot a priorit. Respondenti na tuto otázku odpovídali skrze různé pohledy, které se lišily spíše mezi mladší a starší skupinou. Mezi nejčastější hlavní smysly zakládání rodiny podle mladší skupiny patří mateřská/otcovská láska a zážrak stát se rodičem a počít zdravé miminko. Mladší respondenti dále zmiňovali jakési předávání zkušeností a dědictví z generace na generaci a zanechání odkazu svým potomkům. Pan Lukáš (30) také zmínil uspokojení přirozeného pocitu spojeného s rodičovstvím. Jedna respondentka také uvedla, že narození dítěte danou rodinu stmelí více dohromady: *„Soudržnost, že prostě to tak hezky ucelí jako tu rodinu. Ještě víc jako prohloubí jakoby ty emoce atd. bych řekl asi.“ (Oleksandra, 26 let)* Starší respondenti však pojali tuto otázku zkušenějším pohledem na věc. Především zdůrazňovali vhodnost partnera, vzájemné porozumění, kompromisy a lásku. Dále kladli důraz na finanční stránku, kdy by oba jedinci měli mít zajištěnou obživu a nějaké kvalitní bydlení: *„Tak samozřejmě jsou v tom jako děti, ale...hlavní důvod. No aby, aby měli prostě, jako, aby měli vyřešený ty sociální potřeby, no jako bydlení a mít vlastně prostředky.“ (Vlastimil, 62 let)* Paní Zdena (51) si také především stojí za tím názorem, kdy by lidé neměli zakládat rodinu, jelikož chtějí děti, ale převážně proto, že člověk potká partnera, se kterým chce strávit celý život a tu rodinu s ním založit.

Další otázka navazuje hned na tu předešlou, přičemž jsem se respondentů ptala, jaký je podle nich **ideální a hraniční věk pro založení rodiny**. Zde se odpovědi již trochu lišily. Někteří respondenti uvedli, že věk je pouze číslo a je především důležité, aby byl člověk vyspělý a duševně zdravý. Například Katka (22) ve své odpovědi sdělila,

že se v rámci praxí setkala nejen s mladšími dívkami (např. 16 let), ale i se staršími prvorodičkami (např. 50 let). Tito respondenti také zdůrazňovali, že by k tomuto kroku měl mít člověk určité prostředky, jako jsou finance a zajištěné bydlení. Další respondenti již zmiňovali konkrétní věk, mezi který nejčastěji řadili 25, 28 a do 30 let. Jeden respondent také zdůraznil, že: „měli by ty lidi jako u ženskejch pohlížet na to, že po třicítce už to prostě podle mě není jednoduchý.“ (Lukáš, 30) Na to navazuje s odpovědí i paní Simona (50), která poukazuje na to, že je dnes těžší si najít partnera, se kterým by si člověk založil rodinu, což může mít své následky:

*„Když to vezmu, pak už jsem prakticky si nemohla nikoho najít. A vlastně, když to vezmu, tak jsme se s manželem znali hodně dlouho. Byli jsme dlouholetí kamarádi a pak to přišlo ráz naráz. On člověk nikdy neví, kdy koho potkáš, že takhle, takže já bych řekla, že ne, ale je ideální věk začít s dítětem mnohem dřív, než já. Si myslím, že do třicítky, pak už je určitě pozdě. No pak už je to takový riziko, jak říkají ti doktoři vlastně, když to vezmu podle sebe takhle.“ (Simona, 50 let)*

Dva respondenti ze starší skupiny také okrajově zmínili tehdejší dobu, kdy jejich generace nahlížela na ideální věk ženy při početí dítěte trochu jinak:

*„No myslím, že tak těch pětadvacet až třicet. Jenomže dřív za socialismu tam už vlastně byl..tam už vlastně to, no, jsem zažíval, třeba holka byla ve třiadvaceti ještě svobodná, tak už jestli není nějaká divná a takhle různě jo. A dnes málokdy ve dvaceti letech mají nějaký zkušenosti. Ideální věk je tak pětadvacet až třicet, řekl bych ještě pozdější a to...to už potom je na vlastní riziko, že ten porod se nemusí povístit no.“ (Vlastimil, 62 let)*

Další respondentka také zmínila, že se dnešní doba a možnosti dost změnila a ideální věk je velice individuální:

*„Lidi mají možnost studovat a cestovat a pak vlastně potřebujete nastartovat kariéru, tak asi je logický, že se to dost posouvá. A třeba moje od bratra švagrová, tak vlastně ta je stejně stará jako já a ta měla první dítě v osmatřiceti. (Renata, 48 let)*

Co se týče hraničního věku, zde se odpovědi shodovaly, že nejlepší je si pořídit dítě do 40 let věku člověka: „Tak kolem ty padesátky, bych řekla. Pak to už je na pováženou, jestli opravdu ten člověk má na to tu sílu a tu energii.“ (Oleksandra, 26 let)

Otázka ideálního a hraničního věku pro založení rodiny je tedy složitá a závisí na mnoha faktorech. Každý jedinec prochází životem v jiném tempu a může mít tím pádem odlišné životní cesty. Jen pro zajímavost jsem se ještě všech respondentů ptala na doplňující otázku, v jakém věku člověka si myslí, že se dnes nejčastěji rodí děti. Zde si celkem čtyři respondenti tipli věk okolo 25, dva respondenti do 30 let, tři okolo 30 let a dva respondenti až po 30:

*„No, já bych tak řekla těch kolem těch třiceti, tak si myslím teďka. Teda tady v téhle době mně přijde, že ty mladí na to nespěchají. Zaprvé, že kolikrát, když je jsem si prošla tady tou situací,*

*jakou já jsem si prošla, tak vždycky říkám, není na co čekat, protože v dnešní době i spousta mladých lidí, co znám třeba a vím, že taky chtěou a taky jim to najde.“ (Simona, 50 let)*

Po otázkách na rodinu a její zakládání přichází na řadu bezdětnost. Jak je rozebíráno v teoretické části, existuje řada důvodů, proč někteří lidé volí život bez dětí. Proto jsem se na ně zeptala i respondentů, kdy mi měli uvést, proč lidé volí **bezdětnost** ať dobrovolně či nedobrovolně. Nejdříve uvedu důvody dobrovolné bezdětnosti, mezi které respondenti nejčastěji řadili kariérní růst, finance, cestování, koníčky, čas a seberealizaci:

*„Tak kvůli času, že jo. Kvůli cestování, a tak. Chtěj prostě poznat svět prostě...když sice maj to dítě, tak můžou taky, ale asi to jako není úplně to samý bych...si myslím jako. Taky se chtěj podle mě nějak zdokonalovat v rámci práce nebo co mají rádi si myslím, no.“ (David, 29 let)*

Slečna Katka (22) také přidává názor, že tito lidé nechtějí nést zodpovědnost za někoho dalšího, než jsou oni sami či jejich partneři. K tomu se přidává i další respondentka:

*„Úplně a myslím si, že ty lidi tedko to maj prostě těžký no, že je spousta možností, spousta lákadel, co všechno chtějí zkusit a rozhodně se nechtějí jako uvázat u dítěte.“ (Zdena, 51 let)*

Mezi další důvody respondenti také řadili skutečnost, že někteří lidé děti prostě nechtějí, nemají k nim vztah a nedokáží si představit život s nimi. Dále k tomu přispívá i pan Vlastimil (62), který si myslí, že lidé nemusí chtít děti kvůli strachu z budoucnosti, že by ti rodiče „věnovali vlastně část svého života jako dětem a pak vlastně jakoby zbytečně. Prostě, že ty děti by je pak jako odsunuly na vedlejší kolej.“ (Vlastimil, 62 let) Přelomným důvodem respondentů, který se dá zmínit u obou forem bezdětnosti je to, že daný člověk nemá partnera. Tento důvod zmiňovala většina z nich, ale jinými způsoby. Například paní Irena (52) to bere jako dobrovolný důvod k bezdětnosti: „A potom jsou prostě singlové zarytí jako já, který ty děti nemají rádi, a takže si je nepořizujou.“ (Irena, 52 let) Oproti tomu však paní Simona (50), která dlouhodobě nemohla najít vhodného partnera, tento důvod uvádí spolu s ostatními v rámci nedobrovolné bezdětnosti. Jak je totiž psáno i v teoretické části, ne každý má to štěstí najít si druhou polovičku tak, aby byla vhodná pro život a zakládání rodiny. Mezi další důvody nedobrovolné bezdětnosti respondenti nejčastěji uváděli zdravotní problémy, dědičné nemoci a špatné finanční a rodinné zázemí:

*„Většinou jako jsou tam 2 faktory třeba u ženy, že třeba nemá partnera a chtěla by...anebo...nebo si myslím, že třeba má nějaký...může mít nějaký zdravotní problém anebo partner může mít nějaký problém. A potom vlastně jako, co si budeme říkat jako, že umělý oplodnění třeba nemusí úplně fungovat.“ (Renata, 48 let)*

Může být tedy různé, jak lidé na bezdětnost nahlíží. V rámci toho mě zajímalo, zda mají respondenti **někoho v okolí, kdo je celoživotně bezdětný**. Všichni mi odpověděli, že ano a dokonce je někteří začali i vyjmenovávat, což mě překvapilo, jelikož se tím pádem nejednalo pouze o jednoho člověka. Nejedná se ani o osoby, se kterými by se například starší jedinci bavili kvůli bezdětnému stavu, ale jedná se například o příbuzné či nejbližší přátele a spolupracovníky. Tyto osoby jsou většinou bezdětné kvůli absenci partnera, zdravotním problémům, sexuální orientaci či děti vyloženě nechťely. V rámci toho jsem se respondentů ptala, jak na ně taková skutečnost **působí**. Zde se odpovědi taktéž odlišovaly. Na tři respondentky z mladší skupiny to působí negativně a použily slova jako lítost nebo smutek:

*„Smutně, protože většinou ty lidi se rozhodli nedobrovolně být bez dětí, a to mně přijde smutný. Když mám kolem sebe člověka, který se dobrovolně rozhodl, tak jsem...tak to беру pozitivně, protože vím, že se sám rozhodl a netrápí ho to, ale když jsou to lidi, který prostě si to nerozhodli, tak těch mně je líto.“ (Oleksandra, 26 let)*

Na tři respondenty ze starší skupiny to působí pozitivně, jelikož se podle jejich slov alespoň neschovávají a mají společné téma v rozhovorech:

*„No, dobře. Já jsem ráda, že mám s kým jako sdílet volnej čas a můžu si s ním o tom promluvit. Promluvit třeba vo nátlaku společnosti, teda mluvím vo nižších letech jo, když mi bylo nějakých třiatřicet, tak jsem čelila šílenému nátlaku ze strany rodiny i v zaměstnání a byla jsem ráda, že mám kamarády, kteří jsou na tom stejně a ty děti prostě nechťej a ustoje si ten názor.“ (Irena, 52 let)*

Zde se dá říct, že starší jedinci mají s bezdětností větší zkušenosti než mladší respondentky, jelikož tento stav již přijali a naopak vítají osoby s podobným rozhodnutím nebo příběhem, který mohou mezi sebou sdílet a nemusejí si připadat, jak říká pan Vlastimil (62), vyčlenění ze společnosti. Ostatní respondenti se k této otázce stavěli neutrálně nebo tvrdili, že je to každého rozhodnutí a nic jim do toho není. Jedná se tedy o téma, které vyvolává různé reakce a pocity.

Poslední dvě otázky v této kategorii se zaměřovaly již na obě témata rodičovství a bezdětnosti. Nejdříve jsem se respondentů ptala, jak se podle nich liší **životní styl** lidí s dětmi a bez dětí, přičemž jsem se zároveň snažila zjistit odlišné priority a závazky rodičů a bezdětných. Všichni respondenti uváděli, že rodiče se v dnešní době musí ve spoustě věcech omezovat. Jedná se nejen o finanční stránku, ale i o vlastní čas a zájmy. Podle jejich slov musí častěji vše plánovat a tím pádem jsou v časovém presu a mají více starostí. Oproti tomu u životního stylu bezdětných respondenti nejčastěji zmiňovali svobodu, více času na své koníčky a přátele, více cestování, lepší kariérní příležitosti a nestrachují se o nikoho dalšího:



*„Ty, co mají děti, tak jsou fakt prostě ulitaný, ustaraný, prostě nestihaj, honěj se prostě do práce, aby prostě je finančně zabezpečili, aby jim mohli pořídít to, co chtěj. A ty co prostě ty děti nemaj ano, někdy se honí za penězma, aby měli ještě víc. Další prostě užívají si toho života a cestujou.“ (Monika, 48 let)*

Poslední otázka v této kategorii byla také doplňující, kdy jsem se snažila zjistit, zda si respondenti myslí, že se téma rodičovství a bezdětnosti vyskytuje často v **rozhovorech** mezi lidmi ať už v rodině, mezi přáteli či spolupracovníky v zaměstnání. Zde se respondenti rozdělili téměř na polovinu bez ohledu na věk, kdy jedni říkali, že ano a druzí tvrdili opak. V případě první skupiny byly například tyto odpovědi:

*„Já myslím, že je to častý prostě. Protože se kdokoliv se tě zeptá prostě, jestli chceš děti, kdy plánuješ děti, takový ty ala trapný otázky jakoby, ale...Takže si myslím, že se o tom prostě lidi baví a kord v zaměstnání, když prostě třeba hledáš tu práci, tak už i na pohovorech se tě ptají, že jo, jestli máš děti a jestli plánuješ děti a podobně.“ (Jana, 22 let)*

*„Je to rozhodně téma na sociálních sítích. Mezi lidma se to spíš jako řeší jenom mezi lidma, co ty děti maj, zatímco co ty děti nemaj to moc neprožívají a nebavěj se o tom.“ (Lukáš, 30 let)*

V návaznosti na tento komentář se přidala i paní Irena (52), která v rámci své odpovědi sdělila, že byla členkou internetové skupiny *No kidding*, která je světově známá a má své prameny v americkém stejnojmenném spolku. Spolu s členy z české skupiny se paní Irena často scházela a tím pádem se o těchto tématech bavili a navzájem podporovali. K tomu mohu přispět i osobně, kdy jsem sama hledala respondenty na internetu a sociálních sítích, přičemž jsem narazila na několik podobných veřejných či soukromých skupin, tudíž se sama domnívám, že se o tom bezdětní lidé mezi sebou hojně baví, když chtějí. Nicméně, druhá polovina respondentů se k této odpovědi stavěla naopak. Všichni si myslí, že se nejedná vyloženě o ožehavé téma, které by bylo v jejich rozhovorech nějak časté. Starší respondenti také okrajově zmínili rozdílnost v průběhu času:

*„Jako, kdyby ses mě zeptala před třiceti lety, tak to bylo velmi častý a teď ta doba je prostě jiná a přijde mi, že za „A“ je to takové...jako s cizím se o tom bavit nebudeš, protože je to zásah do soukromí a to pomalu ani nesmíš, že jo a...a ani mně ne, nevím, přijde mi, že prostě to úplně jako vyšumělo.“ (Zdena, 51 let)*

V první části tohoto okruhu respondenti poskytli různorodé či podobné názory na obecné postoje k rodičovství a bezdětnosti. Dle první části této kategorie by se dalo odpovědět i na první výzkumnou otázku: *„Jak lidé v současné české společnosti vnímají roli rodiny?“* Závěry naznačují, že pro většinu respondentů má rodina významnou roli ve formě stabilního základu společnosti a zdroje emocionální podpory a bezpečí, přičemž se domnívám, že tomu tak je i u většiny české populace. Tento názor by mohl být podpořen například důrazem na mateřskou/otcovskou lásku a přirozenou touhou mít rodinné zázemí. Tyto názory se projevují i v přístupu k formám bezdětnosti, kdy sice

dobrovolně bezdětní volí osobní priority, ale ostatní nemají děti kvůli určitým komplikacím a faktorům, které si oni sami nevybrali na úkor toho, že by si děti i tak přáli mít.

### 2.1.2 Motivace a důvody rozhodnutí, zda mít či nemít děti

Rozhodnutí mít či nemít děti je pro mnohé jedno z nejdůležitějších rozhodnutí v životě. Motivace k tomuto kroku může být založena na různých faktorech a aspektech. Jak bylo řečeno, někteří lidé cítí přirozenou touhu být rodičem a rozvíjet své vztahy či předávat dědictví. Jiní však preferují život bez dětí. Tato kategorie tedy navazuje na některé předešlé otázky, ale také rozvíjí jeden z hlavních cílů celé bakalářské práce a jejího výzkumu.

Jako první otázku jsem tedy zvolila, co respondentům připadá jako **hlavní motivace či důvod lidí, kteří si přejí založit vlastní rodinu**. Jedním z hlavních důvodů, které zmiňovali, je samotná touha po dítěti a rozšíření rodiny:

*„Tak důvod asi jako spíš prostě, že je to radost. Určitá radost, prostě rozšířit tu rodinu a je to radost, že člověk jako má se o koho starat, není sám a sdílí to tak všechno prostě s tou druhou polovičkou. Takže jako si myslím, že těch důvodů je asi jako hodně. Celkově prostě mít někoho...jo, kdo je mu podobnej. Takový, je to je to hezký prostě.“ (Jana, 22 let)*

Jako další motivaci respondenti uváděli předání dědictví a stvoření svých vlastních potomků:

*„No tak asi hlavní motivací bude prostě, aby tady po nich něco bylo, no prostě jako...hlavně ty lidi prostě, co třeba v tom svém životě třeba neměli, nedostali, nemaj, tak by třeba rádi prostě tomu svému...tej svej ratolesti prostě dopřáli to, co voni sami neměli. To by měla bejt ta hlavní motivace toho. Ale říkám jako asi hlavně prostě, aby tady prostě něco člověk po sobě měl a zanechal, no. Aby prostě samozřejmě jo, prostě to jsem takovej...no, že, prostě ta krev by měla pokračovat.“ (Jan, 27 let)*

Na druhou stranu, tři respondenti uvedli i určité špatné motivace, které se ve společnosti vyskytují:

*„No, někdy je to špatná motivace, někdy je to dobrá motivace. Špatná je jako zachránit ten vztah, to mi přijde jako hodně špatná motivace.“ (Oleksandra, 26 let)*

*„V rámci jako mý práce jsem měla takovou spolupráci s jednou paní doktorkou, která se věnovala právě problematice dětí a grafomotoriky a pak říkala – přijde vycukaná matka s tím, že má tři děti a psa a je úplně totálně vycukaná. No, protože oni to mají všichni okolo...to jako ten....jakože oni mají všichni okolo tři děti a psa, tak jako to je supr důvod, no.“ (Renata, 48 let)*

*„Jako neumím si představit, že by někdo měl dítě, no i když asi taky proto, aby se o mě měl kdo postarat, nebo aby měl kdo vydělat na důchod. Prostě, přijde mi to úchylné jako při pořizování si dítěte myslet vypočítavě.“ (Zdena, 51 let)*

*„Teda je motivací, že aby nebyl sám jo, aby se děti hodně staraly, což mně jako připadá docela jako nešťastný, protože to dítě se pak může odstěhovat na druhou konec republiky, nebo dneska i dokonce na druhou konec světa.“ (Vlastimil, 62 let)*

Všechny tyto motivace sdílí určitý tlak nebo očekávání od partnera, od okolí nebo strachu samotného. Každý jedinec však může být v tomto rozhodnutí ovlivněn osobními zkušenostmi, hodnotami a společenským kontextem. Jsou tu však i **bezdětní**, kteří k tomu mají také své **důvody a motivace**, což je i další otázka v této kategorii. Tato otázka je velmi podobná té z předešlé kategorie, což bylo záměrné, aby se nad ní respondenti zamysleli z jiného úhlu pohledu a buďto potvrdili své první myšlenky nebo dodali i něco navíc. Většinou se shodovali s prvními odpověďmi, mezi které patřila slova jako svoboda, čas, práce, strach, nemoc nebo absence citů k dětem. Několik respondentů mi ve své odpovědi však doplnilo i jednu motivaci, která je dle mého názoru také důležitá, což je určitá pohodlnost. Lidé bez dětí mají oproti rodičům méně závazků a mohou se soustředit především na své zájmy a záliby. Mají větší možnost plánovat svá svobodná rozhodnutí bez ohledu na jiné členy domácnosti, což tito respondenti berou velmi kladně:

*„Nechtěj se uvázat doma s dítětem, je to zodpovědnost přece jenom, že jo. Jestliže můžu ty svoje třeba vydělaný peníze procestovat, nebo něco, nebo mě baví studium, proč bych si komplikovala život?“ (Zdena, 51 let)*

Abych se o motivacích a důvodech rodičovství či bezdětnosti dozvěděla i něco více, zeptala jsem se respondentů, jaké další výhodné nebo nevýhodné faktory v těchto fenoménech vidí. Mezi výhody rodičovství respondenti většinou znovu uváděli radost, štěstí, lásku a smysl života, což dohromady nejsou sice nové poznatky, ale alespoň utvrzují dané aspekty zakládání rodiny:

*„Viš, jako člověk má děti, tak určitě výhody to má, že člověk jako má nějakou radost. Má pro koho žít. Má pro koho vydělávat. Má prostě možnost třeba nějaký svoje nezrealizovaný sny třeba realizovat v tom dítěti. Třeba chtěl se někam jet podívat, tak se tam pojede podívat s tím dítětem, protože proč ne, že jo, když už to dítě je, tak to vzít prostě jako najednou.“ (Lukáš, 30 let)*

Mezi nevýhody několikrát řadili náročnost a zodpovědnost spojenou s péčí o dítě či určité omezení ve vlastním životě, kterou jsem tedy i sama očekávala:

*„Když to tak řeknu, tím, že jsem jako mladá, tak mám ráda nějaký společenský akce atd., tak prostě ty děti častokrát tam nejsou jako zvaný. Častokrát, co takhle jako i poslouchám, tak nemají pomoc v hlídání, a tak často se s tím jako i setkám, že jsou tam třeba jako i ty nevýhody.“ (Oleksandra, 26 let)*

Na druhou stranu mezi výhody bezdětnosti často opakovali odpovědi tvořící kontrast s nevýhodami rodičů nebo dodávali i jiné: *„No výhody bezdětnosti jsou naprosto jasné, to je finanční nezávislost, časová nezávislost, kariéra.“ (Irena, 52 let)* Nicméně, oproti tomu respondenti ve svých odpovědích přispěli i novými důležitými poznatky v rámci

nevýhod bezdětnosti, přičemž se nejčastěji jedná o omezenou možnost pro zážitky s dětmi nebo určitou sociální izolaci:

*„Tak odloučení od přátel, což je dost brutální, že to je takový...že já ze své pozice, tak mně nikdy nevadily rodiny jakoby, nebo kamarádky s dětma, ale... Ten člověk je fakt svéhlavej, no, protože oni si myslí, že to nikdy nepochopíš a nikdy nemůžeš sdílet ty jejich strasti atd. a než, aby ti to vysvětlili, tak tě vlastně separujou. Sice seš svobodná, když to tak řeknu, že nic tě neomezuje, ale na jednu stranu prostě ty kamarádi tě vlastně odstříhnou, že nejseš rodič.“ (Oleksandra, 26 let)*  
*„Já v tom nevidím výhodu, no pro mě je to spíš kolikrát tedka ne, už ted' už ne, ale i jindy teda, že je to smutný, protože ty holky v práci mají děti, a když se bavíjou o tom, že mají vlastně třeba holky, třeba tedka jsou ve škole nebo prostě už někdy i ty vnoučátka, že třeba maj, tak ono je to takový, je to smutný.“ (Simona, 50 let)*

Další otázka navazovala na ty předešlé, kdy byli respondenti tázáni na určité **obavy nastávajících rodičů a bezdětných** v dnešní české společnosti. Mezi nejčastější aspekty obav při zakládání rodiny respondenti uváděli zdraví dítěte, stávající stabilitu a harmonii ve vztahu, finanční zátěž a riziko během těhotenství a porodu:

*„Za mě prostě obavy jsou, aby to dítě bylo zdravý. Aby prostě pak i po tom dítěti ten vztah byl furt pevněj, prostě byl suprověj. Aby prostě...celkově, aby ty finance na to byly, aby prostě ty...jako abychom nežili vod vejplaty k vejplatě. Abychom mohli dopřát tomu dítěti...prostě oba strašně hodně, jo. Aby nenastaly už jen při tom porodu nějaký komplikace prostě, a tak. Ale člověk nad tím asi nesmí úplně jako přemýšlet no.“ (Jana, 22 let)*

*„Tak nejdříve bych měla strach z toho, že to těhotenství nebude probíhat prostě dobře, fyziologicky a že se tam něco stane, protože vím, že to těhotenství je prostě zátěž, protože...že může zemřít, může se cokoliv stát kdykoliv během těhotenství, porodu i po porodu, takže u mě určitě je to strach, kdy člověk občas to prostě nemá jak ovlivnit. A hlavně, když jsem prostě z oboru, tak vím, co všechno může nastat a je to děsivý.“ (Katka, 22 let)*

Poté jsme tedy přešli k obavám ohledně bezdětných, kde se v drtivé většině všichni shodovali na tom, že se bezdětní nejvíce bojí samoty a obavy z toho, kdo se o ně bude starat ve stáří a zda je to nebude jednou mrzet. Je zajímavé, že to řekli téměř všichni respondenti z mladší skupiny, načež to svými odpověďmi potvrdili všichni ze starší bezdětné skupiny, což potvrzení těchto obav jednoznačně podpořilo.

V určitém shrnutí by se však dalo říct, že motivace/důvody, výhody/nevýhody a obavy rodičovství a bezdětnosti jsou úzce provázány s ohledem na určitý stav člověka. Také se odpovědi rozlišují v tom, zda je člověk bezdětný dobrovolně či nedobrovolně a jak to tito respondenti konkrétně mají a vnímají. Ačkoliv by se zdálo, že je tato kategorie nasycena, chtěla jsem docílit širšího porozumění v dané oblasti rozhodování o zakládání rodiny. S tím se úzce pojí další dvě otázky, které byly mířeny na **finance, práci a kariéru**, kterých se dotýká i teoretická část této práce, a proto je dle mého názoru nezbytné se na tyto aspekty zeptat i respondentů. Obecně jsem se jich zeptala, zda si myslí, že mají tyto tři oblasti jakýsi významný vliv na rozhodování, zda si člověk

v dnešní době pořídí děti či ne. V případě určité finanční stability se odpovědi a názory respondentů lehce lišily. Bez ohledu na věk respondentů si polovina z nich myslí, že finance hrají v dnešní době velkou roli:

*„Já si myslím, že velký tlak to je, ale určitě je to o tom, jak ten člověk jako je inteligenčně schopnej. To vidíme ve společnosti, že prostě dost často nějaká rodina má osm dětí, vůbec nemají žádný peníze, ale žijou si skvěle a někdo třeba přemýšlí, že má jedno dítě a přemýšlí, jestli by bylo výhodný nebo nevýhodný si pořídít druhý, protože mu prostě ten rodič chce dopřát věci do školy, kroužky a tak, takže si určitě myslím, že dost často ten člověk o tom přemýšlí a ono je fakt jako finančně náročný mít to miminko, protože když vezmeme kočárek, autosedačku, plíny, jo. Fakt je to v těch penězích jako dost znát.“ (Katka, 22 let)*

*„Tak to si myslím, že určitě. To si myslím, že určitě dneska ti mladí vlastně se taky bojí, aby měli práci a bydlení. Vlastně, že když to vezmete, tak že spousta lidí takhle nebo ty mladí taky si řeknou...ty jo, budeme mít malýho...a když nebude práce nebo prostě, že jak to uživíme...protože dneska přece jenom ty ceny jsou vysoko a bydlení je drahý všechno.“ (Simona, 50 let)*

Paní Renata k tomu přidala i významný komentář v rámci vzdělání: *„Já si myslím možná, že to je jako dle vzdělání, protože asi čím víc máte...jste jako člověk vzdělanější a finančně gramotný, tak si to umíte líp spočítat.“ (Renata, 48 let)* Celkem čtyři respondenti se přikláněli na obě strany odpovědí, kdy tvrdili, že peníze jsou v dnešní době samozřejmě důležité, ale na druhou stranu si myslí, že k pořízení dítěte určití lidé nepotřebují jakýsi luxus. Záleží na tom, jaké hodnoty a preference daný člověk má: *„Jak u koho. Někdo je těžkej freestylista, tam vůbec to neřeší. A někdo to promýšlí a chce se postavit vůči tomu z jeho pohledu zodpovědně.“ (Oleksandra, 26 let)*

V rámci otázky, zda má na dané rozhodování vliv i práce a kariéra, se úplně všichni respondenti postavili na stranu s odpovědí, že určitě ano:

*„Člověk, když už nějakým způsobem kariérně roste, tak sice po těch financích na tom nemusí být špatně, ale furt prostě chce rozdělit ten svůj osobní prostor a pak už je svým způsobem workoholik a to dítě jde prostě úplně někam...daleko.“ (Jan, 27 let)*

*„No určitě, tak to jde nějak ruku v ruce s téma financema, že je to prostě nějak důležitý. Myslím si, že z padesáti procent je to určitě finanční stránka. A z dalších těch padesáti nebo ta druhá půlka tam si myslím, že...že je...nenahrává tomu prostě ta doba. Prostě ty lidi chtějí prostě poznávat svět, chtějí se vyvíjet, chtějí prostě studovat, něco dokázat a díky tomu jim prostě utíkají ty roky. A pak, byt prostě by chtěli a třeba to ani nejde.“ (Monika, 48 let)*

*„Jo, máme tam...máme v práci dvě, který chtěly dělat kariéru. Jedný je asi třicet a druhý může bejt tak čtyřicet no...a říkali, že prostě s dítětem, by vlastně to nešlo. To by musel zůstat manžel doma, ten to taky nechce. No tak...no, ta jedna teďko dělá dálkově vysokou školu a ta druhá, ta ji má, ale chce se posouvat ještě vejš no.“ (Vlastimil, 62 let)*

V poslední části této kategorie jsem se respondentů doptávala, zda je napadá ještě něco dalšího, co by mohlo mít na dané rozhodování **vliv**, přičemž většinou opakovali některé věci, jež byly psány výše, jako například bydlení a finance, touha po dítěti, psychická stabilita či vhodnost partnera:

*„Třeba znám případ, kdy paní má děti s Francouzem, že si je střídají, prostě, že děti lítají a ona lítá pro ně, a to jako bych asi zrovna jako nechtěla. Prostě myslet na to, že ve chvíli, kdy prostě nebudu s tím otcem toho dítěte, tak jak to bude. A jestli to je dobrý člověk nebo špatný člověk. Jestli mně to dítě bude chtít sebrat, bude mi chtít dělat jako nějaký naschvály nebo tak.“ (Katka, 22 let)*

Na základě všech odpovědí lze vyvodit jednotnou odpověď i na další výzkumnou otázku spojenou s touto kategorií, což je: *„Jaké motivace a důvody ovlivňují jedince při rozhodování o zakládání rodiny a bezdětnosti?“* Ačkoliv jsou dané odpovědi velmi rozmanité, dají se sjednotit do krátkého shrnutí. Jedinci toužící po založení rodiny v tom spatřují jakousi radost, štěstí a smysl života, zatímco bezdětní preferují život bez dětí kvůli svobodě, času, osobním ambicím a menší míře zodpovědnosti. Mezi hlavní motivace rodičovství patří také rozšíření rodiny, předání dědictví a obecná radost z výchovy potomků, zatímco bezdětní se kromě řady výhod potýkají i s obavami ohledně samoty a ztráty sociálního spojení se svým blízkým okolím. Dá se tedy říci, že všechny motivace a rozhodnutí rodičů a bezdětných jsou silně ovlivněny osobními preferencemi, hodnotami a životními okolnostmi.

### **2.1.3 Vývoj názorů**

Postoje k rodičovství a bezdětnosti se mohou v průběhu života měnit. Současná česká populace je tvořena více generacemi, přičemž jsem i tento výzkum zaměřila na dvě věkové kategorie. Na základě toho se třetí kapitola orientuje na vývoj názorů, kde je hlavním cílem porovnat názory a zkušenosti na určitá témata mezi mladší a starší skupinou respondentů.

Dnešní názory na daná témata se mohou lišit v závislosti na změnách společnosti a její kultury. První otázka této třetí části druhého okruhu se zaměřuje na porovnání dnešních **názorů na rodičovství a bezdětnosti** s názory předchozích generací. Všichni respondenti se se svými odpověďmi shodovali v tom, že se tyto názory velmi liší. Starší generace má oproti mladší pevně zakořeněný názor, že rodina a její zakládání je součástí života a stále ji považuje za určitou normu. Tento tlak pocítují nejen mladší respondenti, ale přidávají se k němu i starší:

*„Tak jako myslím si, že ta starší generace je jako přesvědčená o tom, že my musíme mít děti, jo, že prostě žijou s tím, že prostě, kdo nemá dítě je divnej. To samý, kdo nemá stálého partnera je taky divnej. Že třeba, když porovná vize svých prarodičů, tak singl lidi jsou pro ně prostě hrozně divný, takže my jsme tady v rodině se ségrou nezadaný, co je trošku problém.“ (Katka, 22 let)*

*„Tak je to takový jako nepsaný pravidlo, že prostě starší generace nadává na tu mladší a ta mladší nadává na tu nejmladší a takhle to prostě bude. Naši prostě říkali, že my jsme prostě jiný a my budeme taky říkat, že ty naše děti jsou jiný. Jo, prostě ty generace, prostě generace po*

*generaci se to prostě mění, rozvíjí, jestli něco jde, něco jde k lepšímu, něco jde zas naopak asi k horšímu.“ (Jan, 27 let)*

*„Já si myslím, že dneska mladý lidi jako už vidí, že to není, že musíte mít děti. Ale jako přiznám se, že je to jako můj názor a asi i tím, jak prostě se ta společnost vyvíjí a že jsem o tom s nikým jako nemluvila, že bych vyloženě to zkoumala, ale že si myslím, že to tak asi bude, že dřív to bylo...když třeba za socialismu, když nám bylo třiaadvacet a neměla jste dítě, tak vlastně, to jste byla jako divná.“ (Renata, 48 let)*

V návaznosti na tuto otázku jsem se respondentů také ptala, jestli si myslí, že má dnešní mladší generace jiné **priority** ohledně života a zakládání rodiny než starší generace. Podle jejich odpovědí se skutečně zdá, že ano. Někteří respondenti (znovu bez ohledu na svůj věk) zdůrazňují důležitost sebe sama a svého osobního štěstí. Větší důraz tito respondenti také kladou na osobní rozvoj, kariéru, koníčky a psychické blaho:

*„Hele to vidím, jako synovec třeba, tak ten šel dělat ekonomku, vejšku. Udělal si snad magistra a teďko žije v nějaký jurtě a vyřezává dřevěné lžice, protože chtěl vždycky dělat rukama. Neteř, ta studuje do dneška a je jí 33, anebo je jí už tolik nějak, takže taky studuje filozofickou fakultu, že jo, teď tam dělá teda doktorát. Nikdo neví, co dělá, věčně nemá peníze a dělá nějaký svoje projekty.“ (Zdena, 51 let)*

*„Tak v dnešní době už jsou ty lidi víc, jo jsou víc řeknu rozumný. Jo a ta generace, co byla moje generace, tak řeknu, tak to prostě byla jiná doba, ale prostě ty podmínky jsou stokrát těžší, než byly za nás. I když já jsem prostě vždycky, vždycky jsem měla můj názor, tak že nejdřív si užít života, něco poznat a potom si založit rodinu. Ve finále všichni mí vrstevníci z mé třídy na základce tak v osmadvaceti už prostě měli děti do základních škol. Já jediná svobodná, bezdětná a všichni říkaj – no jo, ty nemáš starosti, ty si užíváš ty nevíš, co to je a já říkám, ale já jsem si nechtěla pořídít děcko v šestnácti, sedmnácti. Já jsem prostě chtěla něco poznat, chtěla jsem si užít ten život, abych mohla říct. Jo, já jsem si ten život užila, něco jsem poznala, něco jsem viděla a teď můžu prostě budovat rodinu. Buď to klapne, nebo to neklapne, takhle to prostě je. A neklaplo to no.“ (Monika, 48 let)*

Paní Renata (48) také zmínila, že se její manžel mnohokrát setkává v práci s tím, že si čerstvě vystudovaný člověk klade přespříliš vysoké nároky v pracovních podmínkách, což jí osobně přijde nesmyslné. Jeden respondent k tomu také přidal to, že si dnešní generace svůj život častěji plánuje než ta starší:

*„Že si to víc jako promyslej, no. Věnujou se i nějaký tý kariéře, dejme tomu do těch třiceti třeba, že jo...a pak si udělaj až dítě, aby se narodilo už prostě do něčeho já nevím...ne do nějakýho prostě zmatku.“ (David, 29 let)*

Třetí otázka v této kategorii se týkala **sociálních sítí, moderních technologií a médií**. Myslím si, že všechny tyto tři složky se v dnešní moderní době dostávají silně do popředí a v rámci toho jsem se respondentů ptala, zda si myslí, že mají také vliv na rozhodování o rodičovství a bezdětnosti, jelikož technologický vývoj a pokrok také může souviset s vývojem názorů mezi generacemi. Zde jsem zaznamenala výrazný rozdíl v odpovědích mezi věkovým rozmezím obou skupin respondentů. Zatímco většina členů starší skupiny mi nedokázala zcela odpovědět nebo si tyto informace

nikdy nehledala, takže neví jak danou otázku uchopit, tak mladší skupina spolu s dvěma staršími respondenty se většinou shodovali, že moderní technologie mají na dané rozhodování výrazný vliv v různých směrech:

*„Asi určitě, protože dneska se na internetu člověk dočte jako i to, co nechce. Prostě všechno. A když tam pak člověk jako čte o různých nemocích, co chytají děti nebo co můžou...co se může stát, že jo, jako ať už v těhotenství nebo tak, tak já si myslím, že to i ovlivní, protože člověk jako má strach a ten strach prostě ti to nedovolí.“ (Jana, 22 let)*

*„Ale obecně se mi zrovna tohle moc nelíbí, no. Tam to je prostě silnej vliv, no. Netěším se, až já budu mít dítě a tohle mě bude čekat, protože to je hrozný, že jo. Dneska ti přijde dítě prostě s chytřejma hodinkama a machruje...to je...nevím no, divný.“ (David, 29 let)*

*„Já bych řekl, že určitě jo, protože média mají vliv na všechno prakticky.“ (Vlastimil, 62 let)*

Respondenti také zmiňovali obavy z přílišné závislosti na internetu a sociálních sítích, což podle jejich slov může vést k oslabení vztahů a snížení kvality komunikace mezi partnery a rodiči s dětmi. Samozřejmě také kladli důraz na zvýšené riziko šíření dezinformací či ovlivňování veškerých faktorů ohledně rodičovství a bezdětnosti.

Další dvě otázky se také dotýkaly tématu teoretické části, přesněji řečeno genderových aspektů v rámci zakládání rodiny. Otázka na respondenty byla, jaké **role** vnímají u mužů a žen ohledně rodiny v dnešní společnosti a zda si myslí, že se tyto role **změnily v průběhu času**. První část otázky byla mířena a provázena s faktem, kdy dříve byl daný stereotyp, že by žena měla být v domácnosti a starat se o rodinu, zatímco muž by měl vydělávat peníze a docházet do práce, aby svou rodinu zajistil. Na základě odpovědí respondentů by se dalo usoudit, že tyto role mužů a žen se ve společnosti vyvíjí v souladu s proměnami genderových očekávání. Většina respondentů si myslí, že každý by si měl zvolit svou vlastní roli dle svých preferencí a schopností a že genderové stereotypy jako je výše zmíněný by již neměl hrát takovou roli jako tomu bylo v minulosti. Ačkoliv podle pár respondentů zůstává tento názor v některých domácnostech stejný a „zůstává pár lidí zásadovejch, který se toho pravidla držej,“ (Jan, 27 let) tak převažují i názory, že dnešní doba spíše vyžaduje to, aby pracovali nejen muži, ale i ženy, jež se dnes více projevují a více bojují za svá práva v pracovní sféře, což souvisí i s jejich soukromým životem:

*„Tak mně přijde supr, že vlastně ty role se tak nějak jako...jako mění s časem a že už to není striktně, jako že ženská musí bejt doma a musí se starat o dítě a vlastně otec nedělá jakoby nic. Jako ten je ten, kdo žíví tu rodinu, ale vlastně se nemusí starat o nic a mně právě přijde, že jsou právě ty tatínkové, co se uměj o dítě starat už od miminka a není to jenom o matce.“ (Renata, 48 let)*



Někteří respondenti také v rámci toho zmínili možnost **otce jít na rodičovskou dovolenou**, přičemž jsem na to navázala otázkou, jak se vůbec k takové možnosti staví. Odpovědi byly také lehce odlišné:

*„Můj názor je takovej, že já jsem nikdy nebyla zastánce toho, že žena patří do kuchyně a chlap prostě, jako aby vydělával. Dneska si myslím, že naopak...ehm...že kolikrát si i ty ženský dovedou vydělat některý víc než jako ty muži. Ale zase jsem zastánce toho, že žena patří prostě na tu mateřskou. Prostě, že by s tím dítětem měla být.“ (Jana, 22 let)*

*„Tak dřív byla ženská doma, starala se o domácnost, prostě tuhle támhle a chlap makal. No a dneska už klidně ti jde na mateřskou i spíš radši chlap, když má jakoby ženská lepší finanční práci, že jo, tak dneska už se na to podle mě nekouká, kdo je to...třeba já mám takovouhle zkušenost, že vlastně můj třídní učitel...tehda ty platy měli mizerný...a manželku měl zubní lékařku a von šel na mateřskou se všema dokonce čtyřma dětma. Jo, že prostě vona radši zůstala v té práci a nosila domů víc peněz než von jako učitel, a tak to dávalo smysl, že jo, že šel na mateřskou von.“ (David, 29 let)*

Obecně se v odpovědích několika respondentů jevil názor, že je dnes běžné vidět muže, kteří se aktivněji podílejí na péči o děti a domácnost, zatímco ženy pracují mimo domov. Tuto změnu považují za pozitivní, protože umožňuje větší flexibilitu a genderovou rovnost mezi partnery. Rodinné role mužů a žen by tedy neměly být striktně stanoveny, ale mohou se přizpůsobovat individuálním okolnostem života jedinců.

V předposlední otázce této kategorie jsem se snažila soustředit především na bezdětné jedince, přičemž mě zajímalo, zda si respondenti myslí, že je současná společnost k bezdětným **přívětivější** oproti starším generacím. V odpovědích respondentů na tuto otázku bylo zastoupeno několik různých názorů. Někteří se domnívali, že je dnešní doba mnohem otevřenější a tolerantnější k různým životním volbám a to i ohledně bezdětnosti. Argumentovali například tím, že se dnešní společnost již nezabývá otázkou reprodukce a dává tím větší prostor pro svobodné rozhodnutí ohledně rodiny a kariéry. Znovu se tyto odpovědi většinou shodovaly bez ohledu na věkovou skupinu respondentů:

*„Těch lidí, co nechťej děti, si myslím, že je víc a víc než bylo dřív. A prostě...musej...ta doba, dnešní se s tím musí i jako smířit.“ (Jana, 22 let)*

*„Já si myslím, že možná i, jo. Řekla bych, že jo, protože i teď mně přijde, že je miň prostě tabu mluvit o různých prostě věcech.“ (Katka, 22 let)*

*„Myslím si, že dnešní společnost taková jako přívětivější k těm bezdětným, no. To dnešní doba...to se prostě neřeší už.“ (Monika, 48 let)*

Na druhou stranu se v odpovědích prolínal i názor, že dnešní společnost nemusí být k bezdětným automaticky tolerantnější, ale že společenský tlak může být stále přítomný, akorát v menší míře než kdysi a společnost se tak pomalu adaptuje na nové normy a

hodnoty svých členů: „*Tak já bych řekl, že jo, takhle v globálu ano. Ono to bude ještě pár let, ono to bude ještě nějakou tu generaci trvat podle mýho, kdy se to jako ustálí. Ale jako zlepšilo se to hodně no.*“ (Vlastimil, 62 let)

Jedna respondentka však s touto změnou nesouhlasila a hodnotila ji spíše negativně: „*Horší, jo, mnohem horší, že, no...mnohem horší a je to fakt bolestivý až někdy ty její reakce a názory prostě.*“ (Oleksandra, 26 let)

Poslední otázka této části byla směřována na to, zda se v dnešní české společnosti vyskytují nějaké **populární trendy** ohledně zakládání rodiny, výchovy dětí či obecně v rodičovství a bezdětnosti. Záměrem bylo také zjistit, jak toto slovní spojení vnímají samotní respondenti a s jakou situací si jej spojí. Výsledky ukázaly, že všichni respondenti jakési trendy vnímají. Jednalo se o velmi otevřenou a volitelnou otázku, tudíž bylo zajímavé dozvědět se, co dnešní mladší a starší generace považuje za trend a čeho si ve svém okolí všimají. Celkem sedm respondentů bez ohledu na věk okamžitě zareagovali na trend ve výchově dítěte, přičemž ji nazvali jako velmi otevřenou a liberální:

„*No, ty trendy jako v té výchově tam jako nějaký jsou, že jo, jako jsou ty...můžeš si to učit doma, to za nás jako neexistovalo, že jo. Nebo taková ta, jako fakt benevolentní výchova. Mně se to teda...jako já myslím, že jsem jako dost tolerantní člověk, ať si dělá co chce, kdo chce, ale takový ať to dítě si dělá co chce. Je to jako u zvířete, to dítě jako pro svoje, ehm, jako bezpečí potřebuje mít ty pravidla. To ne proto, aby ho někdo šikanoval, ale protože se v tom cejtí bezpečně a pokud prostě litá ode zdi ke zdi a tak, tak podle mě to pro to dítě není dobře jako jo.*“ (Zdena, 51 let)

Dále tři respondenti zmínili trend rodičů, kteří jsou striktně proti určitým věcem:

„*Já se přiznám, že mě trošku jako děsí takový ty bio matky a odmítačky jakéhokoli očkování a podobně. To mi přijde jako hrozný, protože vlastně pak vidíte, že nemoc, o který jsme si mysleli, že je de facto vymýcená, nebo vůči který jsme imunní nějak jako, tak se rychle vrátí do společnosti.*“ (Renata, 48 let)

Další zajímavé trendy byly již zmiňovány jednotlivě. Pan Vlastimil (62) do trendu zakládání rodiny znovu začlenil i častější nezájem rodičů vstoupit do manželského svazku:

„*No třeba, kolik jako...jak slyším, co mají dítě a... ale na co bysme se brali? Jo, tak když se mají rádi, tak to není třeba. Ale dřív se brali tak prostě, aby prostě byla taková ta...ta tradiční rodina podle mě znovu. Že by měli být spolu jako v manželství.*“ (Vlastimil, 62 let)

Jeden respondent do trendu rodičovství zahrnul také internetové stránky a sociální sítě, na kterých se dle jeho slov vyskytují matky, které se až přespříliš snaží upozornit na genderové nerovnosti v péči o děti a domácnost, přičemž se k tomu on sám staví velmi negativně:

*„Hele třeba můj případ, jo občas koukám na reelska na (sociální síti). Vlitne mi tam profil nějaký prostě maminy, co se snaží tvořit, což je super, ale jako některý příspěvky jsou takový (důraz na tón) - i matka má právo na to mít svůj prostor. Ehh...jo ježiš marja, je to člověk, ale jako já si myslím, že jim nikdo ten prostor nebere. Když ten chlap, jako je aspoň trošku normální, tak prostě vezme to dítě...jako se vo něj postará a matka, ať si odfrkne. No stress... Napište si na internet (nejmenovaná webová stránka) a přísahám, že vám odemřou mozkový buňky hned během prvních pěti minut. To asi odpovídá úplně za vše jo. Paranoia, přecitlivění, magořina. Nedostatek informací, bohužel nedostatek vzdělání.“ (Lukáš, 30 let)*

Další tři zmíněné trendy byly mířené na bezdětné. První byl vyřčen ve smyslu takovém, že si spousta bezdětných v dnešní době pořizuje místo miminka alespoň nějaké domácí zvíře. Další trend popisuje častější mluvení o tomto stavu a více se tito jedinci svému okolí otevírají a třetí trend se orientuje na to být single:

*„Myslím, že ten trend bejt single je na vzestupu, že bezdětných bude až dvacet procent žen, jako na západě, jako v Německu třeba a myslím si, že je to dobře, že je potřeba stírat to stigma co nejvíc no, protože to je každýho věc, co chce mít v životě.“ (Irena, 52 let)*

V závěru této kapitoly lze odpovědět na další výzkumnou otázku, která zní: *„Jak se mění postoje společnosti k rodičovství a bezdětnosti v různých věkových skupinách?“* Na základě odpovědí respondentů a jejich myšlenek lze potvrdit, že se postoje k rodičovství a bezdětnosti v průběhu času proměnily, což je patrné ze srovnání názorů právě dvou věkových kategorií. Respondenti uváděli, že starší generace častěji zachovávala tradiční přesvědčení o nutnosti zakládání rodiny a početí dítěte brala jako normu, zatímco mladší generace v moderní době přijímá raději osobní rozvoj a jiné priority. Roli v tom hrají i moderní technologie s médii a sociálními sítěmi, které v současné době mohou ovlivňovat nejen nahlížení na tyto dva fenomény, ale i na rozhodování, zda člověk bude či nebude mít děti. Dnešní společnost se však zároveň zdá více otevřenější a tolerantnější k různým životním volbám, přičemž se společnost přizpůsobuje novým normám a hodnotám odrážejících se v pohledech české populace na rodičovství a bezdětnost.

#### **2.1.4 Vztah společnosti k rodičům a bezdětným**

Společnost může mít různé postoje k rodičovství a bezdětnosti, přičemž závisí na mnoha okolnostech a faktorech. Tato kategorie je zároveň poslední částí druhého okruhu rozhovorů, kde jsem se respondentů dotazovala na obecné postoje společnosti skrze jejich vlastní pohled. První otázka v této části byla mířena na bezdětné jedince, kdy jsem se respondentů ptala, jaký je podle nich **vztah společnosti** k lidem, kteří se rozhodnou či rozhodli **děti nemít**. Zde respondenti také odpovídali bez ohledu na svůj

věk a odpovídali v kontextu okolí jedinců nebo státu a jeho společnosti jako takové.

Dva z nich si myslí, že se společnost k těmto lidem staví negativně:

*„Asi negativní, že fakt je má za ty sobce, protože se rozhodnou prostě nemít to dítě. To znamená, že potom tady nikdo nevyroste, nebude pracovat a nebude tomu státu odvádět ty daně a takovýchle věci, že jakoby, že ten člověk si odžije to svoje a potom, až bude v důchodu, tak bude pobírat vlastně ten důchod z právě daní někoho jinýho než svých dětí.“ (Katka, 22 let)*

*„No, já bych řekl, že...myslím, že trošku převažuje, jako že...že mají...že ta společnost má jako negativní vztah k nim, jo.“ (Vlastimil, 62 let)*

Ostatní respondenti měli názor takový, že se jedná především o individuální zkušenosti bezdětných a jejich životní okolnosti:

*„Každej to má jinak. Každěj v hlavě prostě to má nastavený jinak, ale myslím si, že neměli by ty lidi odsuzovat, že nechtějí mít děti, protože nikdy nevíš, co za tím stojí prostě. Jestli mají prostě problémy, jestli jsou nemocní nebo fakt se na to necítí nebo...to si myslím, že by to neměli odsuzovat. Ale určitě si myslím, že se s tím hodně potýkají no.“ (Jana, 22 let)*

Zároveň někteří z nich však připouštějí, že na ně společnost ze strany státu vyvíjí určitý nátlak, ale nemá na to nějaké konkrétní právo:

*„No záleží na lidech. Ty starší generace, kde jsou pořád jako zatvrzelí a nechápou to. Ale je to to je člověk od člověka, no. Někdo je tolerantnější a respektuje tu svobodu rozhodnutí. Jinak stát jako má málo co do toho mluvit, že jo. Ten ušetří z finančního hlediska na příspěvcích na dítě a my celej život pracujeme, takže mu vytváříme hodnoty, takže nechápu jako, vo co těm lidem jde!“ (Irena, 52 let)*

Druhá a třetí otázka navazují na předešlou, kdy jsem se respondentů nejdříve ptala, zda si myslí, že jsou lidé s dětmi častěji **respektováni** ve společnosti než lidé bez dětí. Otázka byla vytvořena na základě tradičního pojetí rodiny a jejím vnímání v moderní době. Na základě toho dvě respondentky ze starší skupiny uvedly, že se s tím nikdy nesetkaly načež si to tedy nemyslí. Deset respondentů však do své odpovědi začlenili několik prvků, které tvrdí, že v různých ohledech na danou věc tomu naopak je a lidem bez dětí se tolik respektu nedostává. Mezi takové aspekty patří například pracovní výhody rodičů (dovolené, finance, benefity), úlevy od státu či rozdílné přístupy k bezdětným a jejich menší účast na rodinných akcích:

*„Třeba i přátelský jako akce, kdy prostě se ty kamarádi dohodnou spolu a s těma dětma a jedou a radši nepozvou ty bezdětný, protože co by tam dělali? Oni by se tam přece nudili, oni by to nepochopili, že musí být ticho a že teď si musí tohleto a že se musí támhleto. Takže ty jako s těma dětma, tak všichni soucítěj, takže všichni moc dobře musej vědět, že si tím jako procházej a vůbec je jakoby nenapadá, že ty bezdětný to taky, ale nemají jakoby lehký, protože jsou strašně odsuzovaný.“ (Oleksandra, 26 let)*

*„No, v tý práci. Když třeba jsem si nesměla vzít dovolenou vo prázdninách, protože vostatní měli děti a ti měli přednost. No a pak jako vůbec, taková tam byla věřící vedoucí, která se spojila s mojí matkou dokonce a chtěla mě vdát. To už jsem teda řešila na vedoucích místech a byla potrestaná no, protože to je zneužití pravomoci.“ (Irena, 52 let)*

„Mají výhody od státu, mají výhody. Určitě neřeknou, že respektovaný, ale mají výhody. Nebo jsou upřednostňovaný, jo.“ (Monika, 48 let)

Jeden respondent naopak ale zmínil i to, že bezdětní mají v mnoha ohledech větší šanci najít zaměstnání:

„Nevím, asi si myslím, že ty lidi, co jsou bezdětní, tak mají asi prostě větší šanci prostě získat prostě, co se týče toho pracovního...tak si sehnat asi lepší pracovní pozici, protože prostě tady ty majitelé firem a tady ti všichni kolem prostě koukají na to, že prej jo, tak ten nemá žádný závazky. Ten nemá prostě děti, ten se bude vyloženě věnovat prostě tomu, co má dělat. A samozřejmě, že v tomhle ty lidi přednost mají, no, než před nějakým prostě lidem, co mají ty děti, protože to je prostě...dá se říct, že to je prostě druhý zaměstnání no.“ (Jan, 27 let)

Další otázka na ty předešlé tedy také navázala a v rámci ní jsem se ptala, zda si myslí, že se bezdětní lidé setkávají s určitým **tlakem a očekáváním**. Tato otázka je také rozebírána v rámci teoretické části, tudíž patří mezi ty v popředí. Až na jednoho respondenta z mladší skupiny, který si stojí za názorem, že to dnešní společnost již tolik neřeší, se většina respondentů dynamicky rozpovídala a tvrdí, že se s tím bezdětní určitě setkávají:

„Vůbec nejsou shovívaví ty lidi vůči těmhle těm. Berou je, jako že jsou úplně nemocný a že jsou divný a že přeče jako, co se jim stalo tak hroznýho v dětství, že nechtěj sami jako děti atd. přitom ten člověk mohl vyrůstat v milující, úžasný jako rodině, ale prostě má svoje určitý nějaký důvody, proč to dítě jakoby nechce a místo aby se to respektovalo, tak byl naopak, ten člověk je za to strašně brutálně haněnej a bičovanej.“ (Oleksandra, 26 let)

V rámci toho jsem se i respondentů poprvé zeptala, zda s tím mají nějakou **osobní zkušenost**. Z odpovědí vyplynulo, že bezdětní mohou čelit určitému tlaku nejen ze strany společnosti, ale i zejména z rodinného prostředí:

„Jo, já si myslím, že i třeba to je právě od rodičů toho jedince, že prostě si přejou být babička, děda, jo. A že ten člověk prostě, že mu furt připomínají, že tikají biologický hodiny, že musí myslet na to, aby měl děti, aby si našel toho partnera a takhle.“ (Katka, 22 let)

„Bylo to hnedka po svatbě, kdy, když jsme oznámili, že opravdu se nechystáme v nejbližší době a je dost i možný, že nikdy. Tak to byl silnej nátlak jako, že co máme za problém, vždyť je to tak strašně jako krásný.“ (Oleksandra, 26 let)

„Já si myslím, že v rodině to může bejt docela velký tlak, protože já jsem fakt se s tím setkala asi dvakrát od mámy a nikdo na mě jinak netlačil. Že prostě moje máma mi vždycky říkala, že když nebudu mít děti, že toho budu litovat, že budu mít jako prázdný život. A já jsem říkala, jak to může vědět, když to nikdy nezažila.“ (Renata, 48 let)

„No hrozně, protože já byla pod tlakem i v práci i u rodičů. Jo, takže jsem to chápala jako určitou zradu a nemluvila jsem s nima pět let.“ (Irena, 52 let)

„Když jsem měl partnerku – kdy budete mít děti? A když jsem jí neměl – kdy se oženíš?“ (Vlastimil, 62 let)

Obecně však respondenti kladli důraz na to, že je to rozhodnutí každého člověka a bezdětnost nemusí být právě vždy dobrovolně vybrána, načež není zcela dobré vyvíjet na daného člověka nějaký tlak:

*„No, myslím si, že tohle může bejt necitelný. Pokud ten člověk by chtěl a nemůže mít děti, tak si myslím, že v tom případě jako každej takovejhle dotaz si myslím, že může zabolet.“ (Zdena, 51 let)*

V rámci toho jsem respondentům ještě pokládala doplňující otázku, zda se mohou bezdětní setkat i s určitou **diskriminací**. Zde byly odpovědi již kratší a výstižnější, přičemž osm respondentů s touto tezí souhlasí a zbytek si myslí, že ne. Přešli jsme tedy k další otázce, která se také odráží v obsahu teoretické části a soustředí se na to, zda se podle respondentů vyskytují v dnešní společnosti nějaké **stereotypy a předsudky** vůči rodičům nebo bezdětným. Až na tři respondentky ze starší skupiny, které se s tímto jevem ve svém životě nikdy nesetkaly, tudíž si to nemyslí, tak znovu valná většina respondentů tvrdí, že ano. Mezi nejčastější stereotypy a předsudky vůči lidem s dětmi zmiňovali, že rodiče po narození dítěte žijí v jakési uzavřené bublině a nevnímají tak reálný svět okolo. Řeší tím pádem to samé a především se starají pouze o svého potomka. Tím pádem jsou podle respondentů i méně flexibilní a na společnost tak působí omezeně. Oproti tomu mezi stereotypy a předsudky mířené na bezdětné byla často zmiňována sobeckost a samota. Také jedna respondentka navázala na trend pořizování zvířat, aby zaplnili nějakou prázdnotu. V rámci této otázky jsem se znovu zeptala na nějaké osobní zkušenosti, o které by se mohli respondenti podělit, což pár z nich také udělalo:

*„Že budeme trpět a půjdeme do pekla, když ty děti mít nebudem. A třebaže budu trpět a budu smutnej a budu se nudit a budu pak ty děti chtít, až budu starý muž a už to bude pozdě.“ (Lukáš, 30 let)*

*„No setkal no, že si třeba těch...že určitě musím bejt homosexuál jo. Nebo být nějakej nemocnej, protože jinak to není možný, že tady jsem...že prej jsem jako pohlednej chlap a takhle, jo. No, protože jsem jim to nevysvětlil, no.“ (Vlastimil, 62 let)*

Po těchto podobných tématech se rozhovor přesunul k více specifickým otázkám, načež ta další se orientovala na identitu jedince. Po seznámení respondentů s tímto termínem jsem se jich tázala, jaký vliv má podle nich rozhodnutí jedince ohledně ne/založení rodiny na jejich **společenskou identitu**. Respondenti se k tomu stavěli různě, ale většina se shodovala, že to alespoň minimální vliv má:

*„Hele, tak jako já si myslím, že to člověka trošičku změní. Třeba když se mu narodí to dítě nebo tak. Ale jinak si myslím, že jako výrazně nějaký ne, že prostě lidi ho maj brát takovýho, jakej je a buď ho budou mít rádi nebo ne, ať už chce děti nebo nechce.“ (Jana, 22 let)*

*„Jako podle mě lidi, co nemají děti, tak jsou podle mě víc takový vyrovnanější psychicky, protože mají víc toho času. Moc nezažívají nějaký stresy. Celkově mně přijdou takový víc...většinou jsou víc takový úspěšnější, protože měli ten čas prostě sami na sebe a jsou hodně i vzdělaní jako, ty lidi, mně přijde pak po nějakých letech. Kdežto takový ty, co ty děti maj, tak neříkám všichni, ale tam se to začne motat kolem dětí a už moc není prostor na ty lidi jo. Ale jo, každej si to může zařít jako.“ (Lukáš, 30 let)*

Další otázka byla také specifická a respondenti měli v rámci ní uvést vztah, jaký je podle nich mezi rodičovstvím/bezdětností a **osobním štěstím** jedince. Z jejich odpovědí bylo patrné, že to znovu záleží na individuálních zkušenostech, ale potvrdili, že daná osobní volba rozhodně může mít vliv na radost a štěstí, které člověka naplní. V tom případě pouze závisí, jak se kdo v této otázce rozhodne: „*At si každej dělá, co chce, hlavně at' je šťastnej.*“ (David, 29 let) Někdo považuje rodinu za životní cíl, jiní považují bezdětnost za osobní svobodu. Záleží na konkrétní osobě a nalezení cesty, která jí osobně nejvíce vyhovuje.

Nakonec poslední otázka této kategorie se zároveň také dotýká teoretické části, ve které je popsána skutečnost o osobních problémech rodičů a bezdětných. Proto byli i respondenti tázáni, zda nějaké **osobní problémy** v české populaci vnímají a případně tedy jaké. V tomto případě všech dvanáct respondentů souhlasilo, že se dnešní společnost rodičů a bezdětných určitě s jistými problémy potýká:

„*No jo, jako každej má nějaký problémy, neznám člověka, kterej by se nepotýkal s nějakýma problémama.*“ (Jana, 22 let)

U rodičů respondenti nejčastěji zmiňovali problémy ve smyslu financí a psychiky (stres, deprese, úzkosti, traumata). Rodiny s dětmi mají obavy o finanční zabezpečení svých potomků a snaží se vytvořit pro ně co nejlepší podmínky, přičemž na to dle slov některých respondentů sami doplácí. Současně čelí výchovným výzvám a snaze o vyvážený přístup k péči o dítě a partnera. Na druhé straně se mohou bezdětní nejčastěji potýkat s odloučením, samotou, nadbytečným časem, nejistotou v budoucnosti, zdravotními komplikacemi a tedy také psychickými problémy:

„*Já si myslím, že určitě, protože jedna věc je třeba jako covid, když byl a byly vlastně ty karantény, tak já si myslím, že spoustu lidí, i když třeba předtím, si připadali v pohodě, tak spousta lidí mohl vzniknout nějaký třeba psychický problém a nezáleží na tom, jestli máte děti nebo ne.*“ (Renata, 48 let)

Tato kapitola zkoumající postoj společnosti k rodičovství a bezdětnosti odhalila různorodý a složitý vztah, který je ovlivněn několika faktory a aspekty v návaznosti na výzkumnou otázku: „*Jaký je vztah společnosti k rodičovství a bezdětnosti a jak se rozhodnutí jednotlivců promítá do jejich společenské identity?*“ Respondenti v této části vyjádřili širokou škálu názorů, přičemž naznačili to, že společnost může vytvářet určitý tlak a očekávání na bezdětné jedince, což může být patrné v různých sférách jejich života. Výsledky také naznačují, že dané rozhodnutí může mít i minimální vliv na společenskou identitu jedince, ale bez ohledu na to by celá společnost měla respektovat a akceptovat jakoukoliv volbu spojenou s tímto tématem.

## 2.1.5 Osobní názory

Osobní názory na rodičovství a bezdětnost se mohou lišit od člověka k člověku. Každý má různé zkušenosti, hodnoty a cíle, které ovlivňují jeho pohled na danou věc. Někteří mohou nalézt naplnění smyslu života v rodičovství, ale jiní mohou spíše preferovat bezdětný život kvůli svým prioritám nebo se tak musí uzpůsobit v rámci zdravotních okolností. Touto kategorií začíná i třetí okruh, který se již zaměřuje na osobní preference a názory samotných respondentů.

S rodičovstvím a ne/dobrovolnou bezdětností se pojí určitá témata, která jsou obsahem i teoretické části. Ještě než však budou rozebírány jejich výsledky a odpovědi, zeptala jsem se respondentů na úvod, jak si představují **ideální život**, ať už rodinný či bez dětí, přičemž každý z nich popisoval svou různou představu. V závislosti na věku respondentů se jejich odpovědi mnoho nelišily, ale vznikl spíš rozdíl v tom, kdo se zamyslel nad životem s dětmi a bez nich. Tak či onak mnoho respondentů zmínilo důležitost lásky, zdraví, štěstí, respektu, podpory a harmonických vztahů mezi lidmi a v rodině:

*„No prostě hlavně ať zůstanou spolu všichni. Hlavně ať se mají rádi, ať jsou zdraví, prostě ať fungují. No ale jako fakt, jako asi nejvíc důležitý je...to prostě...ta láska a to zdraví, no. Ty pevný vztahy, prostě komunikace jo, prostě to by měl být prostě základ spokojeney rodiny. Rád bych to takhle měl. Prostě, když se něco stane, tak člověk by to taky musel, se podle toho, jakoby nějakým způsobem zařizovat, ale přál bych si a chci prostě, abychom prostě s partnerkou zůstali spolu. Když budeme mít ty děti, tak prostě abysme je nějakým způsobem vychovávali po správné cestě.“ (Jan, 27 let)*

*„No vycházet si vstříc. Být jeden druhému k ruce, jo, podporou. Takže jako, aby ta rodina, aby byla pospolu. Ale samozřejmě aby nebyla...neuzurpovala jo, aby prostě nezakazovala. Nesmí to být taková ta opičí láska, musí tam být určitá volnost a ve finále by to mělo být...celková rodina by měla být kamarádká, aby to děcko se nebálo přijít za tím rodičem a aby ty děti prostě nelhaly těm rodičům a ty rodiče mezi sebou taky nelhaly sami sobě a nelhali i těm děckám.“ (Monika, 48 let)*

Někteří respondenti také konkrétně vyjmenovávali své sny, co by udělali a jak by si počínali. Dva respondenti zmínili i jakési zázemí, které by vytvářelo domov a určité zajištění:

*„Tak teď si ji představuju tak, že jsme všichni zdraví a žijeme v nějakým bytě nebo v domě, kterej bude dostatečně velkej a pro nás pro všechny, abychom se tam necítili stísněně, abychom všichni měli nějaký to svoje místo, abychom se tam prostě cítili dobře jako.“ (Katka, 22 let)*

Další otázka byla mířena pouze na mladší skupinu respondentů, jelikož mi přišlo vhodnější a etičtější ji u starší skupiny vynechat. Jednalo se o otázku na osobní názor ohledně myšlenky a představy **života bez vlastních dětí** a rodiny, kdyby tato situace



v budoucnu nastala. Tři respondenti, kteří si plánují založit vlastní rodinu, uvedli, že by se s tímto faktem těžko smířovali a zkoušeli by hledat různé varianty, jak rodinného života dosáhnout jiným způsobem. Další respondentka, která si děti také přeje, však přiznala, že na tuto variantu často myslí:

*„Člověk nikdy neví. Dokad' prostě člověk se aktivně nepokouší o rodičovství, tak neví vlastně, jak na tom je, že se to neřeší, takže samozřejmě i myslím na to, že kdybych náhodou byla neplodná nebo kdybych nenašla nějakýho partnera, že jo. Stát se to může tak jako.“ (Katka, 22 let)*

Nakonec odpovídali i manželé, kteří sice děti v budoucnu prozatím neplánují, ale jejich odpovědi se lehce lišily tím, jak se nad danou otázkou zamysleli. Paní Oleksandra (26) se nad tím zamyslela v rámci přítomnosti a spíše zdůraznila výhody spojené s aktuální bezdětností: *„Já se na to dívám často, že mám pohodu. Že mám jako klid. Že nemusím se vlastně o nic furt neustále bát, stresovat se, jestli to dítě někdy prostě si něco neudělalo. A taková krásná svoboda...taková...nádherna.“ (Oleksandra, 26 let)* Oproti tomu její manžel se zamyslel nad možnou budoucností, kdy by se podle toho snažil určitým způsobem zařídit a soustředil by se převážně na to, aby svůj život prožil naplno: *„Jestli to jde nějak zvrátit, když bych ty děti chtěl. A kdyby to nešlo, tak bych hledal možnosti, jak prožít ten dobrej život a vobčas bych ještě přemýšlel nad tím, jak nějaký věci, na který bych přišel, tak aplikovat na ty ostatní lidi, který ta samá situace drtí psychicky.“ (Lukáš, 30 let)* Tato situace mi umožnila vidět určité rozdíly v tom, že sice dva lidé žijí pospolu a sdílí podobné názory na danou věc, ale i tak se mohou dívat na určité věci odlišným způsobem, čímž mi poskytli cenné poznatky o jejich názorech na tuto otázku.

Po tomto krátkém filozofování a odlehčení jsme se přesunuli k již zmíněným tématům, od kterých se odvíjely další otázky. Mezi ně patřily čtyři důležité prvky vyskytující se v moderní české společnosti, což jsou – **adopce**, **asistovaná reprodukce**, **antikoncepce** a **interrupce**. Tyto otázky byly opět mířeny na obě věkové skupiny a jejich odpovědi se v něčem shodovaly či rozcházely.

První otázka tedy směřovala na to, jak respondenti vnímají možnost adopce či osvojení dítěte a zda by o takové možnosti někdy sami uvažovali. Všichni respondenti se k této možnosti stavěli velmi pozitivně a vnímají ji jako šanci dát dítěti novou příležitost na lepší život. Zároveň však zmiňovali i určitá rizika s tím spojená:

*„Možná by mě potom trápilo to, co by z toho děťátka vyrostlo vzhledem k tomu, že k adopci nechoděj zrovna miminka, který jsou prostě od zdravých žen, který čistě náhodou otěhotněly a nemůžou si to miminko dovolit, ale dost často jsou prostě od různých fětaček a takových žen, takže bych měla asi strach, co prostě teda návykový látky udělaly s tím miminkem a to chování a tak.“ (Katka, 22 let)*

Většina respondentů by však adopci nejspíše odmítala, jelikož by se právě báli nějakých genetických vlastností nebo by převážně upřednostňovali vlastní děti:

*„A to já jsem řekla, že prostě adoptované dítě nechci. Prostě, že jsem vždycky chtěla mít to svoje dítě jako vlastní prostě.“ (Simona, 50 let)*

V návaznosti na to jsme se dostali k možnosti početí dítěte v rámci umělého oplodnění, k čemuž se všichni respondenti také stavěli s pozitivními názory a především to považují za jeden z nejlepších pokroků v moderní medicíně. Znovu jsem se respondentů ptala, zda by nad touto variantou uvažovali a oproti adopci by do této možnosti šli všichni z mladší skupiny a ze starší skupiny mi respondentky sdělily i vlastní zkušenosti, že se s tím setkaly ony samotné nebo někdo z jejich blízkých, přičemž to bylo úspěšné či ne. V rámci toho také zmiňovali určitá rizika, která mohou v daném bodě vzniknout, ale obecně to všichni respondenti považují za přínosné.

Poté jsme se přenesli na druhý pól, kdy jsem se ptala respondentů na jejich názor antikoncepci a další dostupné prostředky, které zabraňují otěhotnění. Názory na tyto možnosti jsou však různorodé. Někdo v tom vidí jistotu a jiný zase přílišný zásah do těla ženy:

*„Samozřejmě za mě, co se týká antikoncepce, tak na rovinu je to svinstvo pro ženskou. Nejsem toho zastávce. Sama ji беру, ale nerada, ale je to jistota. Ale co se týká jako ostatních věcí, těch tělísek a tady těch, tak nevěřím tomu prostě na rovinu.“ (Jana, 22 let)*

Dále v tom někdo vidí pozitivum ve smyslu takové, že je dnešní populace alespoň krajně regulována a její kroky jsou více plánované, takže nemůže alespoň dojít k přelidnění a nechtěným těhotenstvím:

*„Já si myslím, že to je supr. Jo, to je skvělý, že vlastně můžeme v dnešní době jako tohle využívat, protože to je asi nejjednodušší cesta. Jako já jsem jako přítelem toho, jakože myslím si naopak, že jako by stát měl na to víc přispívat, protože třeba zrovna hormonální antikoncepce mi přijde sakra drahá.“ (Renata, 48 let)*

Otázka interrupce byla poslední, ale zároveň se zdála nejcitlivější ze všech. Podle toho také respondenti jednotlivě odpovídali. Jedná se o komplexní téma, které u lidí vyvolává silné emocionální a etické debaty. Především se respondenti soustředili na situaci znásilnění nebo nechtění dítěte, kdy na ženu působí tlak okolí či partnera, přičemž si všichni stojí za názorem, že by to mělo být respektováno jako individuální rozhodnutí svobodné volby člověka a převážně tedy ženy:

*„No já bych to nezakazoval, ale dal bych přísnější restriktce, protože některý ženy bohužel otěhotní, aniž by chtěly. Jsem rád, že se konečně teďka začlo řešit víc to znásilňování. Budem se dívat jakej to bude mít dopad, protože ženský jsou některý bohužel dost vyčůraný. Každopádně jako zrovna tohle bych nezakazoval, protože to se prostě fakt jako hele...to se prostě může stát no. Ale pokud se bavíme vo opravdu o nějakým jako zárodku, kdy to je úplně nějaká buňka a*

*něco prostě, co ještě není úplně jako...nedá se to považovat, že to je živý, tak bych to asi neřešil. Ale jako samozřejmě v nějaký fázi už by ta ženská měla přemýšlet nad tím, jestli to není vražda.“ (Lukáš, 30 let)*

Na což navazuje i další názor respondenta, kdy právě zmiňuje právo dítěte na život:

*„Prostě vražda, smrt, zabití. Jako když prostě holka otěhotní a má k tomu jako dobrou životní situaci a i její týpek to chce a stejně ona na ten potrat prostě jde nebo jsou i případy, že jo, když si to jakoby udělá sama a pak jí je blbě a má to následky, tak je to pro mě jako...no jako prostě hovadina, když to řeknu na plnou hubu. Jsou ženský prostě, který to děcko chtějí a nemůžou mít a pak tady je nějaká holka, co ho mít může a prostě ho jako nechce...nevím, nechápu. Mohla by to dítě pak dát právě k tý adopci a mohl by se o to starat někdo, kdo to děcko právě mít nemůže, že jo. Je potřeba se nad tím zamyslet jako nějak rozumně. A když ji jakože chlap, prostě znásilní nebo asi jakože prostě má to děcko nějakou nemoc a další věci, jo, jako, tak, tak prostě no, to by asi zas bylo...pro tu holku nejlepší varianta, jestli jako to děcko fakt nechce, že jo.“ (David, 29 let)*

Dvě respondentky však také uvedly, že pokud plod jeví nějaké známky zdravotních komplikací či se jedná o rodiče, kteří by se o to dítě neuměli postarat, pak je lepší si jej nechat vzít:

*„Jak říkám radši, než aby tomu tvorečku ublížili, tak fakt radši, ať si nechají to dítě vzít, protože pak kolikrát, když jsem viděla, ještě když fakt jsme to dítě chtěli a nešlo to a teď jste potkala mámu, která byla opilá, na dítě křičela. To mně úplně rvalo srdce.“ (Simona, 50 let)*

Osobní názory v této kategorii nasvědčují tomu, že každý respondent má své vlastní zkušenosti a pohledy na danou problematiku. I přes občasné rozdílné názory lze však vidět, že všechna témata jsou neodmyslitelnou součástí dnešní společnosti a lidé by se neměli bát o nich přemýšlet a mluvit tak, aby reflektovali své vlastní pocity a morální hodnoty.

### **2.1.6 Současný stav**

V tomto bodě se práce dostává do samotného jádra výzkumu. Tato kapitola se zabírala **současným stavem** respondentů a dalších otázek s ním spojenými. Všichni respondenti byli tedy v průběhu rozhovoru bezdětní, přičemž se mladší respondenti teprve rozhodují, zda budou či nebudou mít děti a starší skupina má v této otázce již jasno. Proto se některé analýzy odpovědí budou občas rozdělovat na dvě různé formy, jelikož tím odrážejí dané věkové rozdíly a jejich stav. Obecné informace a aktuální situace jsou již rozepsány v popisu vzorku, ale v této kapitole jsou zároveň lehce rozvíjeny, aby se tak ucelily jednotlivé životní příběhy všech respondentů.

Současný stav mladší skupiny respondentů je takový, že čtyři její členové si přejí založit vlastní rodinu s dětmi a dva členové o to spíše zájem nemají. Je také důležité zopakovat, že se v této skupině vyskytují dva páry, které stojí na obou stranách

rozhodnutí – jedni děti plánují, druzí prozatím ne. Zmíněných čtyř respondentů jsem se také zeptala, kdy děti nejlépe plánují a kolik by si jich ideálně přáli mít. Pár Jana (22) a Jan (27) by si přáli počít prvního potomka do dvou let a chtěli by mít dvě děti:

*„Tak jako ideální pro mě počet by byl dvě, že jo, ale uvidím po tom jednom jak se to bude prostě...jak se na to budu cejtit.“ (Jan, 27 let)*

Další respondent pan David (29) by si dítě přál co nejdříve, ale čeká až jeho partnerka najde po škole vhodnou práci, aby se mohli vzít a zajistit si nějakou finanční stabilitu pro začátek, přičemž by si přál také dvě děti. A poslední slečna Katka (22) by si přála klidně i širší rodinu, ale chtěla by nejdříve dostudovat a hlavně si najít vhodného partnera. Oproti tomu manželský pár Lukáš (30) a Oleksandra (26) uvedli, že děti spíše nechtějí:

*„No a aktuálně jsem nakloněn k tomu, že když bych měl mít děti, tak by to byla pro mě trochu penalizace, protože jsem nad tím nikdy moc neuvažoval, tak by to pro mě možná byl takovej jako nekomfort a radši bych chtěl pomoci lidem, co ty děti maj, než abych si pořizoval svoje.“ (Lukáš, 30 let)*

Co se týče starší skupiny respondentů, z nich jsou tři členové dobrovolně bezdětní, dva nedobrovolně bezdětní a jeden je nedobrovolně bezdětný, ale z vlastního rozhodnutí.

V návaznosti byla položena otázka, jaké **motivace a důvody** je k takovému stavu vedly. Odpovědi na tuto otázku byly obsáhlejší a všech dvanáct respondentů se v tomto okamžiku více rozpovídali o svých osobních pocitech. Čtyři respondenti, kteří si děti přejí mít, se na své potomky vyloženě těší i spolu se svým okolím a rodinou. Chtějí své dítě vychovávat, předávat mu nějaké zkušenosti další generaci a zažívat s nimi veškeré krásné chvíle a lásku: *„Hmm, pro mě to je hezká věc, no, vidět pak, já nevím, že tě, že ti je podobnej, že má nějaký tvoje móresy a tak no.“ (David, 29 let)* Obecně ve svých odpovědích tedy znázorňovali určité motivace, které byly již zmiňovány v předešlých kapitolách. Nicméně, je zde i pár, který si děti momentálně nepřeje a má k tomu také své důvody:

*„Když to řeknu teďko, asi je to hloupá motivace pro někoho možná, ale prostě mám pejska, ráda bych se věnovala tomu pejskovi, chci mu dát jako prostě jako všechno, když to tak řeknu. Hlavně prostě mám skvělej partnerskej vztah, ktorej prostě si chci užívat plnými doušky bez jakýhokoliv omezení, takže asi tohle to je nejvíc jako motivace, bych řekla. Motivace ještě něco zažít, ještě užívat si trošičku jakoby ten život a opravdu v klidu si to popřemejšlet.“ (Oleksandra, 26 let)*

*„Protože mám málo času, ale věřím, že i ten čas bych vyřešil, takže to asi tím úplně nebude. Spíš mám takovou jakoby obavu, kterou neumím popsat. (chvilka ticha) Že mě to třeba nebude úplně imponovat. Když bych byl jedináček, tak ty děti asi jako nějaký mám, ale tím, že jsem z velký rodiny a ty děcka tady furt nějaký budou, tak prostě já to potřebuju. Nebo když vidím děti, co to obnáší ta výchova těch dětí, tak si říkám, že bych třeba nebyl úplně vhodnej na to, protože bych byl třeba protivnej táta někdy. Je to možná...někdo tomu říká sobeckost...jakože to je*

*sobecký, ale já si to nemyslím. Já si myslím, že je sobecký, si pořizovat děti, když na to nejsem připravenej. “ (Lukáš, 30 let)*

Obecně však oba kladli důraz na to, že se nejedná o trvalé přesvědčení a nechávají si ještě otevřená vrátka, přičemž se může jejich rozhodnutí ještě změnit a působí to velmi rozumně. Jsou zde však i respondenti, kteří se nachází již ve věku nebo stavu, který se nezmění. Jedná se o dalších šest respondentů, jejichž důvody bezdětnosti jsou specifické a individuální v závislosti na jejich životních okolnostech:

*„Můj doktor mi furt říkal, že jsem zdravá. Pak jsem s minulým přítelem jsme začali podnikat přes 10 let, takže vlastně veškerý ten čas jsem věnovala tomuhletomu, prostě na rozjezd podniku. Pak jsme šli od sebe. Pak přišel čas, kdy mi začali nějaký ty zdravotní problémy. Tam mě samozřejmě jinej doktor, specialista, mně oznámil, že prostě trpím endometriózou, což byl ten důvod, proč já jsem nikdy vlastně neotěhotněla. A to, teď mám partnera přes deset...dvanáct let jsme spolu, tak prostě má závažnou...má vážnou nemoc a tam už to prostě nešlo. No jinak, já jsem děti chtěla vždycky, chtěla jsem jich hodně, ale bohužel a já říkám, osud tomu tak chtěl no.“ (Monika, 48 let)*

*„Tak já jsem to vlastně už říkala, že jedna věc je, jak jsme se bavili ta zdravotní stránka...ehm...dobře...mateřský pud je nějak jako...nevím...nějak nepřišel. Ale zároveň teď jako vlastně v týchle době si uvědomuji uvědomuju, jak ten svět jako není úplně easy a nevím, že bych jako chtěla prostě...nebo mi přijde prostě přivít dítě do tohodlenctoho světa je trošku takový jako...jako ne riskantní, ale spíš, že nevíte co bude. A potom to je trošku problém i s tou představou, jakože možná bych si spíš dítě adoptovala, ale...ehm...neumím si úplně představit jako třeba těhotenství.“ (Renata, 48 let)*

*„No tak 39 roků mě bylo, když jsme se poznali vlastně když to vezmu a manžel je teda mladší o 5 a půl roku, ale jako prostě ten věk asi tam nastal problém. No, takže tam byl asi jedinej problém v tomhle no, že jakoby po tý biologický stránce, prostě už to nebylo možný, no. Jako zdravotně jsme byli oba dva v pořádku, ale prostě to nevyšlo, no. Jo pak jsme to vzdali, protože už už jsem na to neměla. Já jsem strašně moc noci probrečela, teď vlastně od manžela vlastně a ode mě ty kamarádi, když začali být těhotní a to bylo šílený, to byly hrozný muka. Pak už prostě jsme to přijali a manžel mi řekl sám a řekl, to i jeho mámě, že prostě si mě vezme, ať máme spolu dítě nebo nemáme, prostě že mě miluje, že takovou ženskou si prostě vezme, takže...i když spolu to dítě mít nebudem.“ (Simona, 50 let)*

*„No důvod byl vlastně ekonomické asi bych řekla, protože když jsem se vdala, ehm, tak jsme s mužem bydleli u jeho rodičů, kde bydlel ještě dědeček a byly tam tři místnosti a kuchyň. A já pracovala a nikdy jsem jako nějaký zájem o ty děti neměla nebo mi to bylo nějak jedno. A já jsem tenkrát, na mě teda přišlo jako jednou...začaly mi tikt biologický hodiny, asi no a muž mi tenkrát řekl, ať ještě rok počkám než jako budeme mít vlastní bydlení. Že tohle zažil von, jako že tam takhle bydleli, tak jsem si říkala jo, tak jo. No a pak už biologicky to nešlo.“ (Zdena, 51 let)*

*„Já vím vod dětství, že děti nechci. No, já jsem měla komplikovanej vztah s matkou, takže jsem si jako řekla, že nikdy žádnou rodinu už chtít nebudu a že budu chtít bejt radši sama. To bylo asi to prvotní jádro. A pak v šestnácti už mi to bylo jasný, že prostě mít dítě není žádná výhoda. Je to pro tu, ženskou vomezující a uváže se a já to tak nechci prostě.“ (Irena, 52 let)*

*„No, dá se říct, že bych mohl, ale já jsem takovej jako...měl jsem strach, že to dítě bude po mně, protože jsem, mám sociální fobii, tu mám jako...jakoby takovou nižší, ale bylo to dávno strašný příznání. Kdyby, jo, to bylo dneska stejný, tak s váma ani nemluví, ale tak nechtěl jsem mít dítě, aby to nezdědilo po mně hlavně.“ (Vlastimil, 62 let)*

V návaznosti na tyto příběhy a důvody jsem se tedy snažila také doptat na otázku ohledně **mateřského/otcovského pudu**, kdy mi tedy deset z dvanácti respondentů sdělilo, že alespoň jednou v životě takový pocit zažili a u sedmi z nich to silně přetrvává dodnes. Dále jsme pokračovali v tom, zda se toto jejich **rozhodnutí měnilo v průběhu času** a proč tomu tak bylo. Bez ohledu na věk mi pouze pět respondentů sdělilo, že u nich toto rozhodnutí trvá bez větších změn. Dvě respondentky, které jsou nedobrovolně bezdětné se s touto situací nepotýkaly, jelikož si dítě vždy přály, ale bohužel to nevyšlo. Tři respondenti přiznali, že toto rozhodnutí se více změnilo po příchodu jejich současného partnera a zbytek se k tomu nijak zvlášť nevyjádřil:

*„Asi to člověka taky ovlivní, že jo. Najednou takhle má prostě po boku někoho, s kým si prostě dovede ten život...prostě žít společně a to dítě prostě jakoby. Já nevím, to nemůžu říct, že to je bonus. (smích) Prostě...to je...prostě chceš s tím druhým sdílet něco společného. To je...dřív jsem byl takovej ten....prostě takový to párty dítě víš, co člověk nic neřešil. Prostě nad tímhle člověk asi úplně nepřemejšlel a hlavně jsem vedle sebe neměl prostě tu partnerku, se kterou bych to chtěl sdílet.“ (Jan, 27 let)*

Dále mě v rámci výzkumu tedy zajímalo, zda je v tomto rozhodnutí ovlivnily i určité **zájmy a záliby** ať už v aktuálním čase, či dřívějším. Většina s touto tezí nesouhlasila a zbytek respondentů (ohledně bezdětnosti) nejčastěji uváděl hlavní zájem ve formě zaměstnání, které je bavilo/baví, dále cestování nebo sportu.

Další otázka měla zjistit to, zda o svém rozhodnutí respondenti **komunikují/komunikovali se svým okolím**. Většina respondentů souhlasila, že o tom mluvili především se svým partnerem. Dále respondenti také zmiňovali svou rodinu, přátele a pracovní nebo širší společenský kolektiv:

*„No já to říkám veřejně. Dokonce jsem jednou dala interview za skupinu No kidding, kde paní redaktorka o nás napsala článek a tam to vyjmenovávám ty svoje důvody. Jednoznačně.“ (Irena, 52 let)*

Pouze jedna respondentka o své situaci nekomunikovala s nikým dalším než se svým manželem a v této situaci to bere pozitivně:

*„Jako mně přijde, že se mě na to vyloženě nikdo neptal no. Nevím no. Připadá mně, že to v tom asi k tomuhletomu mám jednodušší než co, kde jako vždycky čtu třeba v tý naší skupině, že jako někdo zažívá jako úplně strašný tlak a jako...že to to jako okolí nějak jako neakceptuje, takže to mám asi jako štěstí no na to okolí.“ (Renata, 48 let)*

Někteří respondenti o tom i rádi mluvili, jelikož chtěli sdílet své myšlenky a získat určitou podporu a porozumění v rámci vzájemných vztahů. Dva z nich také přiznali, že komunikace s blízkými jim pomohla lépe pochopit vlastní pocity a myšlenky ohledně této problematiky.

Na to svým způsobem navazuje i další otázka, jelikož se nejedná o lehké rozhodnutí, tudíž jsem se respondentů ptala, jestli je napadá nějaké **nejlehčí či nejtěžší rozhodnutí** spojené s touto otázkou. Na tuto otázku jsem se ptala pouze respondentů, kteří děti nemají nebo je nechtějí mít, načež na ni neuměli zcela odpovědět nebo zmiňovali tři hlavní nejtěžší rozhodnutí. První rozhodnutí se týkalo paní Oleksandry (26), která v tomto případě uvedla těžké rozhodnutí, kdy to sdělila svým rodičům, ale zároveň to pro ni bylo značně osvobozující. Další se týkalo paní Simony (50), pro kterou bylo nejtěžší rozhodnutí přijmout fakt, že nikdy nebude mít vlastní děti. Nakonec třetí rozhodnutí se týkalo pana Vladimíra (62), který se na základě otázky zakládání rodiny velmi těžce rozhodoval o svých budoucích životních krocích, přičemž se tedy dobrovolně rozhodl děti nemít.

Další otázka také navazuje na tu předešlou, kdy byli respondenti dotazováni, zda pociťují/pociťovali nějaké **obavy** ohledně možné budoucnosti dětmi nebo bez nich. Na základě toho odpovídali různě a bez ohledu na věk a svou situaci. Mladší respondenti nejčastěji zmiňovali obavu ze zdravotní stránky, do které zahrnuli strach z onemocnění dítěte (i obava pana Vlastimila ohledně sociální fobie) či fakt, že by oni sami děti mít nemohli a tím pádem by po sobě nic nezanechali načež jeden respondent také doplnil, že má obavy z výchovy svého dítěte:

*„To je asi prostě jenom moje obava, abych to prostě všechno...to dítě prostě...abych ho fakt dokázal vychovat tak, jak bych si představil, nebo ne představil prostě, co si myslím, že je prostě do té společnosti dobrý, prostě, aby to dítě prostě tady jako mi nedělalo ostudu (smích) a zároveň abych prostě já nedělal ostudu jemu.“ (Jan, 27 let)*

Dále respondenti i ze starší skupiny přidali obavu z finančního hlediska, které je podle nich v dnešní době zkrátka důležité a bylo tomu tak vždy. Dvě respondentky z mladší i starší skupiny zde začlenily i strach z možné samoty:

*„Obava je že člověk zůstane sám, až nebude mít to partnera, tak zůstanete sama a nikdo se o vás nepostará.“ (Monika, 48 let)*

Čtyři zbylí respondenti uvedli, že je buďto nikdy žádné obavy nenapadly a například paní Irena (52) to vždy spíše brala jako výhodu. Každopádně se dá říct, že obavy z budoucnosti s dětmi či bez nich jsou součástí života mnoha lidí.

Další otázka v této kapitole znovu pokračovala v tematické lince, přičemž jsem se respondentů ptala, jaké **výhody či nevýhody spatřují v bezdětnosti** co se týče jich samotných v aktuálním čase. Všichni mladší a jedna starší respondentka se zaměřili především na výhody bezdětnosti, kdy nejčastěji jmenovali více času a financí pro sebe, svobodu plánování dne a absenci strachu a zodpovědnosti ohledně dětí:

„Tak výhodou je to, že prostě má ten, prostě člověk má prostě čas na sebe. Jo, co se týče, ať už tej finanční stránky, nebo prostě nějakýho rozvoje, prostě jo. Já prostě jsem sportovně založenější, tak prostě si můžu zalízt prostě do toho fitka, můžu tam strávit nějaký čas, jo. Prostě může si člověk občas koupit něco na sebe, jo, takovýhle věci. Prostě si může dělat tu svou radost a prostě víš, že na to ty peníze mít bude a ten čas a že prostě doma jako kromě partnerky a kromě kočky jakoby na tebe nikdo nečeká.“ (Jan, 27 let)

„Není tam strach o ty děti a je to takový, že nemusím se tolik honit, jo. Nemusím se honit v tom smyslu jako, že teď musím vyzvednout děcko a jít s ním na kroužek zařadit. Taky tam není ta obava o to děcko a samozřejmě záleží, prostě jestli budou nižší finance, tak to nemusí člověk řešit tolik jako s tím děckem, že jo.“ (Monika, 48 let)

Oproti tomu čtyři respondenti ze starší skupiny zmínili i řadu nevýhod, kdy zmínili osamělost, menší šanci přispět do rozhovoru o rodině a samotnou absenci toho dítěte:

„Tak výhodou, člověk nemá ty starosti s těma děckama, když to no, nemá. A nemá ani ty radosti s těma dětma. To máš výhodou i nevýhodou.“ (Zdena, 51 let)

V další otázce se měli respondenti zamyslet, jaké budou podle nich nějaké největší **důsledky** jejich rozhodnutí. Všichni mladší respondenti zmínili především negativní důsledek, že pokud budou mít děti, tak budou mít tím pádem i méně času a financí sami pro sebe. Také budou muset omezit i své osobní záliby, u kterých však řekli, že se tomu dají přizpůsobit. Jeden respondent také sdělil, že má právě ty koníčky, u kterých věří, že by je mohl vykonávat i s dětmi a vyloženě se na to těší, až se s nimi o to bude moci podělit:

„No tak jako budu mít míň času jakoby pro takovýto výletování nebo...ale zas to...zas já nevím, no. Zas budu všechno dělat s těma mejma dětma jako. A já mám takový dobrý koníčky, takže já si myslím, že to ty děti budou rádi s náma. Já nevím, tak že začnu rybařit teďkon, tak třeba budou jezdit se mnou na ryby všichni, jako celá rodina.“ (David, 29 let)

Jedna respondentka také uvedla, že dítě jim do vztahu dodá další jiskru:

„No jako tak důsledky budou určitě, že budu mít míň energie jo, už tak mám namále. (smích) Ale myslím si, že prostě nám to dá takovou jiskru zas jinou do života a i našeho okolí, že to bude taková malá prostě ratolest.“ (Jana, 22 let)

Starší respondenti se k této otázce znovu postavili ze zkušenějšího pohledu. Ohledně nedobrovolné bezdětnosti se daní tři respondenti shodli, že ačkoliv jsou s tím jsou smíření, stále to dítě nemají a je jim to líto. Další dvě respondentky z dobrovolné bezdětnosti se nad tím zamyslely prakticky a uvedly, že jedinými důsledky jsou určité kroky ohledně závěti a odchodu do důchodu. Nakonec poslední single respondentka mi odpověděla vyloženě v pozitivním duchu:

„No všechno skvělý právě. Mám slušnou životní úroveň. Můžu si cestovat. Pracuju na zkrácený úvazek jenom, protože už moc pracovat nemusím. Mám spoustu kamarádů, kterým se můžu věnovat ve volným čase a sdílet s nima svoje záliby a tak.“ (Irena, 52 let)



Poslední dvě otázky tohoto okruhu, který se zaměřuje na současný stav a osobní pocity respondentů, byly mířeny odlišně na obě skupiny dle jejich věku, abych tím tak logicky rozdělila jejich aktuální situaci. Jedna otázka byla tedy mířena na mladší skupinu respondentů, kterých jsem se ptala, jaké mají **plány do budoucna** ohledně daného tématu. Jak už bylo v práci zmiňováno, čtyři respondenti se chtějí držet klasické tradiční cesty, kdy si chtějí udržet stálou práci (jedna respondentka ještě dokončit vzdělání a najít si partnera), mít svatbu, zajistit si určité ekonomické zázemí a nejlépe do dvou až tří let si pořídit i prvního potomka. Dá se říct, že vlastní bydlení a zakládání rodiny je obecným cílem těchto respondentů. Na to navazuje i manželský pár, který má většinu těchto plánů již za sebou a v dalších krocích do budoucna mají oba jasno:

*„Teď jsme zrovna ve fázi, že jsme si řekli, dáme tomu dva, tři roky. Dáme si pohodičku. Vyděláme nějaký prachy. Uděláme nějakou tu kariéru. Dva, tři roky je dost dlouhá doba, na to se nějak vyblbnout spolu a pak uvidíme. My máme výhodu, že se asi jsme schopni zabavit jako navzájem, ale uvidíme. Když prostě se nám nebude chtít, protože prostě máme nějaký styl života, který nám vyhovuje. Ale kdyby sme se teď měli nějak rozhodnout, tak ty děti mít prostě nebudem no. Ale uvidíme.“ (Lukáš, 30 let)*

Druhá otázka a poslední otázka této kategorie byla tedy mířena na starší skupinu respondentů, přičemž jsem se jich ptala, zda by **změnili něco ve své minulosti**, kdyby měli tu danou možnost. Ve svých odpovědích tito respondenti zvolili různé alternativy či rozhodnutí, které by udělali jinak. Dvě respondentky si myslí, že by učinily jiné kroky ve svém dřívějším zaměstnání, přičemž paní Monika (48) by se tolik neodдалa podnikání a paní Renata (48) by se svému zaměstnání věnovala více a to tím, že by se na nějakou dobu přestěhovala do zahraničí. Paní Simona (50) by toho moc nezměnila a hlavně říkala, že všechno je tak jak má být. Paní Irena (52) řekla jediňě, že kdyby to mohla vrátit, tak by se nevdávala a už vůbec ne v tak mladém věku, jelikož by si tím ušetřila spoustu špatných vzpomínek. Nakonec pan Vlastimil (62) by neměnil téměř nic, ale možná by se víc zamýšlel nad možnostmi, jak ty své děti mít a také by více pracoval se svojí fobií, aby ho v životě tolik neovlivnila.

V rámci této praktické části ještě zbývá odpovědět na poslední dvě výzkumné otázky, což jsou: „*Jaké jsou osobní postoje, plány a představy mladších jednotlivců ohledně zakládání rodiny?*“ a „*Jaké jsou osobní postoje a důvody rozhodnutí o celoživotní bezdětnosti starších jedinců?*“ Co se týče té první, jejím cílem bylo zkoumat a zjistit postoje, plány a představy respondentů z mladší skupiny. Na základě toho lze říct, že současný stav mladších respondentů naznačuje rozmanitý přístup k rodičovství i bezdětnosti a i přesto, že dva respondenti nemají aktuálně o děti zájem, stále jsou

otevření možnosti děti mít, stejně jako ostatní, kteří si přejí založit vlastní rodinu. Někteří se těší až se stanou rodiči a budou si moci užívat společných chvil, ale uvědomují si důsledky ve smyslu omezení času, zálib a financí. Obecně je pro ně však téma rodičovství (i bezdětnosti) velmi důležité a podle toho tak plánují své budoucí kroky.

Co se týče poslední výzkumné otázky, starší respondenti v rámci svých odpovědí prezentovali určité postoje a důvody jejich celoživotní bezdětnosti, které se rozdělovaly na to, zda jsou bezdětní dobrovolně či nedobrovolně. Mezi takové důvody patří převážně absence mateřského pudu a vztahu k dětem, obava předání určitých vlastností, zdravotní komplikace a pozdější nalezení vhodného partnera, se kterým již početí dítěte nebylo možné. Většina respondentů však sdílela tyto příběhy nejen se mnou, ale i se svým okolím, přičemž na oplátku většinou obdržela pochopení a dokonce i podporu, načež mohla tento stav přijmout a posunout se v životě dál, což na mě působí velmi kladně a pozitivně.

### 2.1.7 Filozofování na závěr

Poslední okruh tohoto výzkumu nabízel respondentům určité odlehčení a volitelný prostor k obecnému filozofování a zamyšlení se nad danou problematikou. Záměrně krátká kapitola se třemi otázkami tak slouží jako okénko do širšího pochopení tématu a možných dalších otázek, které vyvolává. Na konci této analýzy se respondenti podělili o povzbudivé myšlenky pro všechny, kterých se rozhodování o ne/zakládání vlastní rodiny týká.

U první otázky se měli respondenti zamyslet, zda rodičovství považují spíše jako **individuální štěstí člověka či je důležitější pro společnost** jako celek. Z dvanácti respondentů celkem pět osob odpovědělo, že se jedná bezprostředně o individuální štěstí jedince:

*„Ty děti nám dost často dokážou ten svět zprostředkovat těma svýma očima a svým cítěním, a to si myslím, že je taky hrozně fajn a hlavně nám pomůžou jakoby probudit to naše vnitřní dítě, který pořád v nás je a budeme si zase jako umět hrát a jako jo. Já si myslím, že pro toho jedince to je hrozně přínosnější, rozhodně.“ (Katka, 22 let)*

Další dvě respondentky si myslí, že je narození dítěte přínosnější spíše pro společnost:

*„Je to přínosnější si myslím, že je spíš pro tu společnost. Jo neříkám, jako že ty lidi nejsou šťastní, určitě jsou šťastní, ale myslím si, že to je spíše zaměřený na tu společnost, že jo. Jak se říká, děti na nás musí vydělávat, že jo, kdo na nás bude vydělávat na mě nikdo, ale tak to prostě je, že jo.“ (Monika, 48 let)*

Zbylých pět respondentů si však stojí za tím názorem, že je to důležité pro obě strany:

*„No jako individuální štěstí. Ale taky pro společnost to bude to, že jo žena, když mně porodí, já nevím, zubaře, tak pak bude zachraňovat lidi, že jo nebo něco...nebo chirurga.“ (David, 29 let)*

U druhé otázky se měli respondenti zamyslet, nad tím, zda a jak jejich rozhodnutí **ovlivní či ovlivnilo celou českou společnost a její budoucnost**. Celkem osm respondentů si myslí, že to nějaký dopad má a nejčastěji zmiňovali demografické následky (např. menší porodnost) a nepřinesení nového člena do společnosti, který by jí mohl přispívat různými způsoby. Paní Irena (52) také zdůraznila, že to nezmění úplně celkovou společnost, ale především rodinu a blízké okolí člověka. Jeden respondent se na to však podíval z obou úhlů pohledů a má na to svůj vlastní názor:

*„Já mám taky takovou teorii, že obojí je jako zapotřebí. Kdyby jako člověk měl být sám...takhle se to vyvine, tak když by každej měl mít dítě, tak zase bude tolik lidí, že se nevejdou na Zemi, jo. Takže všechno má svůj smysl. Takhle to vlastně asi příroda zařídila.“ (Vlastimil, 62 let)*

Celkem čtyři respondenti si však myslí, že to společnost zcela neovlivní a jedná se pouze o osobní svobodnou věc každého člověka, která by to neměla nějak razantně měnit: *„Mám naprosto čistý svědomí.“ (Zdena, 51 let)*

Zcela poslední otázka celého rozhovoru byla vyloženě filozoficky podaná a respondenti se měli zamyslet nad situací, ve které by měli možnost se setkat s osobou, která má úplně stejné životní zkušenosti a nachází se ve stejné situaci, přičemž jsem se tedy ptala, co by této osobě poradili nebo řekli. Zajímavé bylo, že tuto otázku asi žádný respondent neočekával a opravdu všichni na ni odpovídali s úsměvem nebo zábavnou jiskrou v tónu hlasu. Bez ohledu na věk mi tři respondenti sdělili, že by se s touto osobou ihned spřátelili, nic by jí neradili a spíše se oddávali společně strávenému času:

*„Asi bysme maximálně si šli sednout na pivo a mohli bysme být spokojený a bylo by to fajn. Asi bych neradil nic prostě. Vlastně co mě napadne, něco může být prostě dobrý, něco nemusí být dobrý, jo, prostě sto lidí, sto chutí, sto lidí, sto názorů. Jo, že bych vedle sebe našel někoho, kdo to má stejně jako já, tak si myslím, že bysme si rozuměli. No a to pivo by nám chutnalo.“ (Jan, 27 let)*

Dva respondenti by danou osobu však povzbudili: *„Nevím, co bych mu řekl. Hodně štěstí, pane (smích).“ (David, 29 let) / „Že držím palce do budoucna. Udělala jsi to dobře.“ (Irena, 52 let)*

Další dva respondenti by nic neradili a nechali to beze změny: *„Vlastně jo, protože mně to přijde jako...nebo já to mám tak jako hrozně v pohodě, takže si myslím, že by ten člověk musel být taky asi jako v pohodě (smích).“ (Renata, 48 let)*

A nakonec pět zbylých respondentů se v rámci této otázky podělili buďto o své zkušenosti z kontaktu s osobou, která na tom byla podobně a všichni by dané osobě něco rádi poradili:

*„No to mám sestřenku a ta má partnera. On je o sedm nebo pět let mladší než ona a on pořád jakoby děti nechce, ale jí až jednou, ne teď, ale holt prostě jí utíkají roky a já jsem říkala, já jsem jí to řekla na rovinu. Já říkám, hele, podívej se na mě, ať nedopadneš jako já.“ (Monika, 48 let)*

*„Jo to jo, to jsem se setkala, když jako... když je znáte a víte, říkám na nic nečekejte, prostě není na co čekat. Prostě v dnešní době nečekat na nic.“ (Simona, 50 let)*

*„Poradila bych, ať nechá tomu čas. Ono se to všechno vyřeší. A když se bude zdát ta chvíle úplně nejhorší, tak bude až fakt strašně překvapená, jak se to během chvíle vlastně jakoby vyřeší a posune se to milovými kroky najednou úplně někam jinam.“ (Oleksandra, 26 let)*

*„No a nenechávejte si do toho kecat. Ale! Ale poslechněte si...poslechněte si klidně názory. Jenom prostě se nerozhodujte podle lidí, ale podle sebe.“ (Lukáš, 30 let)*

*„Hmm. Asi bych jí poradila to, co jsem si poradila já. Prostě pokud cejtíš, že to chceš, tak si to poříd'. Pokud cejtíš, že to nechceš, tak si to nepořizuj.“ (Zdena, 51 let)*

Na závěr celé praktické části je povzbudivé vidět, jak každý z respondentů vnímá svůj vlastní přístup k rozhodnutí mít či nemít děti odlišně a po svém způsobu. Bez ohledu na to, jak se kdo rozhodne je však především důležité mít na paměti, že každá volba s sebou nese určité radosti i starosti a příležitosti k růstu a naplnění hlavního smyslu života. Každý by měl věřit ve své vlastní schopnosti a důvěřovat budoucnosti plné pestrých možností.

## Závěr

Tato bakalářská práce se zaměřovala na rodičovství a bezdětnost očima současné české populace. Jak bylo řečeno v úvodu, ve světě neustálých změn jsou otázky týkající se těchto témat stále častější a mají významný dopad na každodenní životy všech lidí. První část práce se tedy věnovala teoretickým aspektům těchto témat. Druhá část se již zaměřovala na samotný výzkum.

V rámci shrnutí výsledků tohoto výzkumu bych také chtěla odpovědět na hlavní výzkumnou otázku. Z výše rozepsaných výsledků a jednotlivých kategorií vyplývá, že motivace a faktory ovlivňující rozhodování českých jedinců ohledně rodičovství a bezdětnosti jsou velmi různorodé a složité. Mezi aspekty zakládání rodiny patří individuální štěstí a radost, předání jakéhosi odkazu další generaci nebo přirozená touha v podobě mateřského a otcovského pudu. Na druhou stranu mezi ně však patří i faktory jako obavy z finančních a časových nároků nebo strach ze zdravotních komplikací jejich dětí. Ruku v ruce s tím jdou i hlavní motivace a faktory bezdětných, kdy lidé v rámci dobrovolné bezdětnosti tuto možnost volí na základě své absence dětí chtít či upřednostnění vlastních priorit a v rámci nedobrovolné bezdětnosti se jedná o nenalezení vhodného partnera, obavu z předání určitých vlastností či zdravotní komplikace. Důsledky těchto rozhodnutí mohou mít však vliv na celou společnost, ať už se jedná o demografické dopady, ekonomické následky či obecné změny ve vnímání a podpoře rodiny v rámci celé republiky. Jednotlivé příběhy a rozhodnutí respondentů tak odrážejí nejen osobní preference, ale i širší společenské trendy, hodnoty a normy.

Musím také podotknout, že všichni respondenti tohoto výzkumu prokázali velkou ochotu a sdílnost i přes to, o jak moc citlivé a soukromé téma se jedná. Tato otevřenost při rozhovorech je dle mého názoru nedocenitelná a přispívá tím k snadnějšímu sběru dat, které jsou pro kvalitativní výzkum velmi důležité. Za pozitivní zjištění také považuji skutečnost, že rodina je v dnešní moderní společnosti stále důležitá nejen pro všechny respondenty, ale dle jejich odpovědí i pro celou společnost a nepřestává tak být významnou součástí našich životů.

Zůstává však mnoho otázek a výzev, a proto doufám, že práce přispěje k širšímu povědomí o této problematice a poslouží jako vhodný podnět k dalším výzkumům v dané oblasti. Věřím, že celá bakalářská práce přináší cenný příspěvek v sociologické sféře a přispívá i k obecné diskuzi o rodičovství a bezdětnosti v české společnosti.

## Seznam použité literatury

Aktuální populační vývoj v kostce. *Český statistický úřad* [online]. 2024 [cit. 2024-03-02]. Dostupné z: <https://www.czso.cz/csu/czso/aktualni-populacni-vyvoj-v-kostce>

ALAN, Josef. *Etapy života očima sociologie*. Pyramida (Panorama). Praha: Panorama, 1989. ISBN 80-7038-044-6.

AMBROŽOVÁ, Petra; JUNOVÁ, Iva a STAŠOVÁ, Leona. *Nové výzvy rodičovství – mediální výchova v digitální době*. Brno: Paido, 2021. ISBN 978-80-7315-273-4.

BAUMAN, Zygmunt. *Tekutá láska: o křehkosti lidských pout*. XXI. století. Praha: Academia, 2013. ISBN 978-80-200-2270-7.

CIUK, Sylwia a Dominika LATUSEK. *Chapter 21 - Ethics in qualitative research*. In: CIESIELSKA, Malgorzata a Dariusz JEMIELNIAK, ed. *Qualitative methodologies in organization studies. Volume 1, Theories and new approaches* [online]. Palgrave Macmillan, 2018, s. 20 [cit. 2024-04-21]. ISBN 9783319652160. Dostupné z: <https://radar.brookes.ac.uk/radar/file/9d7a14bb-6e97-4f85-9e04-17feac219b9c/1/Ethics%20in%20qualitative%20research%20-%209783319652160%20-%202017%20-%20Ciuk%20Latusek.pdf>

DOHERTY, William J. *Kdo koho vychovává?* Praha: Návrat domů, c2006. ISBN 80-7255-138-8.

RITZER, George (ed.). *The Blackwell Encyclopedia of Sociology*. Online. Blackwell Publishing, 2017. Dostupné z: [http://philosophy.com/UPLOADS/\\_PHILOSOCIOLOGY.ir\\_Blackwell%20Encyclopedia%20of%20Sociology\\_George%20Ritzer.pdf](http://philosophy.com/UPLOADS/_PHILOSOCIOLOGY.ir_Blackwell%20Encyclopedia%20of%20Sociology_George%20Ritzer.pdf).

FIALOVÁ, Ludmila. *Představy mladých lidí o manželství a rodičovství*. Studie (Sociologické nakladatelství). Praha: Sociologické nakladatelství, 2000. ISBN 80-85850-87-7.

GIDDENS, Anthony. *Sociologie*. Vyd. 1. Praha: Argo, 1999. 595 s.: il. ISBN 80-7203-124-4.

HAMPLOVÁ, Dana. *Děti na psí knížku?: mimomanželská plodnost v ČR*. Praha: Sociologický ústav Akademie věd ČR, 2007. ISBN 978-80-7330-128-6.

HAMPLOVÁ, Dana; PIKÁLKOVÁ, Simona a RYCHTAŘÍKOVÁ, Jitka. *České ženy: vzdělání, partnerství, reprodukce a rodina*. Praha: Sociologický ústav AV ČR, 2003. ISBN 80-7330-040-0.

HAMPLOVÁ, Dana; ŠALAMOUNOVÁ, Petra a ŠAMANOVÁ, Gabriela (ed.). *Životní cyklus: sociologické a demografické perspektivy*. 2006. Praha: Sociologický ústav Akademie věd České republiky, 2006. ISBN 80-7330-082-6.

HAŠKOVÁ, Hana. *Fenomén bezdětnosti*. Studie (Sociologické nakladatelství). Praha: Sociologické nakladatelství (SLON), 2009. ISBN 978-80-7419-020-9.

HAŠKOVÁ, Hana (ed.); POMAHAČOVÁ, Jana. 2006. *Rodičovství a bezdětnost ve vybraných časopisech pro ženy a pro muže*. Sociologické studie / Sociological Studies 06:13. Praha: Sociologický ústav AV ČR. 107 s. ISBN 80-7330-111-3.

HAŠKOVÁ, Hana (ed.); ŠALAMOUNOVÁ, Petra; VÍZNEROVÁ, Hana; ZAMYKALOVÁ, Lenka. 2006. *Fenomén bezdětnosti v sociologické a demografické perspektivě*. Sociologické studie / Sociological Studies 06:4. Praha: Sociologický ústav AV ČR. 153 s. ISBN 80-7330-092-3.

HENDL, Jan. *Kvalitativní výzkum: základní teorie, metody a aplikace*. Páté, přepracované vydání. Praha: Portál, 2023. ISBN 978-80-262-1968-2.

HENNINK, Monique; HUTTER, Inge a BAILEY, Ajay. *Qualitative Research Methods* [online]. 2nd ed. SAGE, 2020 [cit. 2024-04-03]. ISBN 1473944252. Dostupné z:

[https://books.google.cz/books?hl=cs&lr=&id=\\_InCDwAAQBAJ&oi=fnd&pg=PP1&dq=Qualitative+Research&ots=3v8LjPo-fD&sig=eCONH\\_M4A7XKAg-QWO7UoDbAZGA&redir\\_esc=y#v=onepage&q=Qualitative%20Research&f=false](https://books.google.cz/books?hl=cs&lr=&id=_InCDwAAQBAJ&oi=fnd&pg=PP1&dq=Qualitative+Research&ots=3v8LjPo-fD&sig=eCONH_M4A7XKAg-QWO7UoDbAZGA&redir_esc=y#v=onepage&q=Qualitative%20Research&f=false)

HORSKÁ, Pavla et al. *Dětství, rodina a stáří v dějinách Evropy*. Praha: Panorama, 1990. 474 s., [8] s. fot.: il.; Pyramida Panorama světových dějin. ISBN 80-7038-011-X.

JANDOUREK, Jan. *Sociologický slovník*. Praha: Portál, 2001. ISBN 80-7178-535-0.

KONEČNÁ, Hana. *Na cestě za dítětem: dvě malá křídla*. Praha: Academia, 2003. ISBN 80-200-1055-6.

KRAUS, Blahoslav. *Životní styl současné české rodiny*. Hradec Králové: Gaudeamus, 2015. ISBN 978-80-7435-544-8.

KŘÍŽKOVÁ, Alena. *Práce a péče: proměny "rodičovské" v České republice a kontext rodinné politiky Evropské unie*. Sociologické aktuality. Praha: Sociologické nakladatelství (SLON), 2008. ISBN 978-80-86429-94-6.

LACINOVÁ, Lenka a ŠKRDLÍKOVÁ, Petra. *Dost dobří rodiče, aneb, Drobné chyby ve výchově dovoleny*. Praha: Portál, 2008. ISBN 978-80-7367-442-7.

MATEJČEK, Zdeněk. *Dítě a rodina v psychologickém poradenství*. 1. vyd. Praha: Státní pedagogické nakladatelství, 1992. 223 s., tb., gr.; Psychologická literatura. ISBN 80-04-25236-2.

MATEJČEK, Zdeněk; POKORNÁ, Marie a KARGER, Petr. *Rodičům na nejhezčí cestu*. Praha: Portál, 2016. ISBN 978-80-262-1029-0.

MATOUŠEK, Oldřich. *Rodina jako instituce a vztahová síť*. 2., rozš. a přeprac. vyd. Studijní texty (Sociologické nakladatelství). Praha: Sociologické nakladatelství, 1997. ISBN 80-85850-24-9.

MOŽNÝ, Ivo. *Česká společnost: nejdůležitější data o kvalitě našeho života*. Vyd. 1. Praha: Portál, 2002. 207 s.: gr., mp. ISBN 80-7178-624-1.

MOŽNÝ, Ivo. *Moderní rodina: (mýty a skutečnosti)*. 1990. Brno: Blok, 1990. ISBN 80-7029-018-8.

MOŽNÝ, Ivo. *Rodina a společnost*. Ilustroval Vladimír JIRÁNEK. Studijní texty (Sociologické nakladatelství). Praha: Sociologické nakladatelství, 2006. ISBN 80-86429-58-X.

MOŽNÝ, Ivo. *Sociologie rodiny*. Základy sociologie. Praha: Sociologické nakladatelství, 1999. ISBN 80-85850-75-3.

NEDBÁLKOVÁ, Kateřina. *Matky kuráže: lesbické rodiny v pozdně moderní společnosti*. Studie (Sociologické nakladatelství). Praha: Sociologické nakladatelství (SLON) ve spolupráci s Masarykovou univerzitou, 2011. ISBN 978-80-7419-041-4.

PETRUSEK, Miloslav; MAŘÍKOVÁ, Hana a VODÁKOVÁ, Alena. *Velký sociologický slovník*. Praha: Karolinum, 1996. ISBN 80-7184-311-3.

Počet bezdětných žen v populaci poroste, říká výzkumnice. *Brňan (RED)* [online]. 2024 [cit. 2024-03-02]. Dostupné z: <https://www.brnan.cz/udalosti/pocet-bezdetnych-zen-v-populaci-poroste-rika-vyzkumnice>



RABUŠIC, Ladislav. *Kde ty všechny děti jsou?: porodnost v sociologické perspektivě*. Studie (Sociologické nakladatelství). Praha: Sociologické nakladatelství, 2001. ISBN 80-86429-01-6.

RENZETTI, Claire M. a CURRAN, Daniel J. *Ženy, muži a společnost*. Praha: Karolinum, 2003. ISBN 80-246-0525-2.

RHEINWALDOVÁ, Eva. *Rodičovství není pro každého*. Praha: Motto, 1993. ISBN 80-901338-4-3.

SATIROVÁ, Virginia. *Kniha o rodině*. Praha: Institut Virginie Satirové, 1994. ISBN 80-901325-0-2.

SEKOT, Aleš. *Sociologie v kostce*. Brno: Paido, 2002. ISBN 80-7315-021-2.

SINGLY, François de. *Sociologie současné rodiny*. Praha: Portál, 1999. ISBN 80-7178-249-1.

STRAUSS, Anselm L. a CORBIN, Juliet. *Základy kvalitativního výzkumu: postupy a techniky metody zakotvené teorie*. SCAN. Brno: Sdružení Podané ruce, 1999. ISBN 80-85834-60-X.

SAPPLETON, Natalie (ed.). *Voluntary and Involuntary Childlessness: The Joys of Otherhood?* Online. Emerald Publishing Limited, 2018. Dostupné z: [https://www.google.cz/books/edition/Voluntary\\_and\\_Involuntary\\_Childlessness/tGhoDwAAQBAJ?hl=cs&gbpv=1&dq=voluntary+and+involuntary+childlessness&printsec=frontcover](https://www.google.cz/books/edition/Voluntary_and_Involuntary_Childlessness/tGhoDwAAQBAJ?hl=cs&gbpv=1&dq=voluntary+and+involuntary+childlessness&printsec=frontcover)

## **Přílohy**

### **Scénář rozhovoru**

Cílem tohoto rozhovoru je především získat hlubší náhled do postojů, motivací a preferencí týkajících se rodičovství a bezdětnosti. Rozhovor má sloužit k nalezení klíčových faktorů, které ovlivňují rozhodnutí jednotlivců o založení vlastní rodiny či bezdětnosti.

Především bych ráda zmínila, že tento rozhovor je plně anonymní, a proto prosím, abyste byli upřímní a řekli vše, co budete považovat za důležité. Máte zde možnost sdílet své názory a zkušenosti, což mi umožní podrobnější analýzu dané problematiky. Také je důležité zmínit, že rozhovor bude pro výzkumné účely nahráván. Daná nahrávka bude samozřejmě důvěrná a nebude nikde šířena a zneužívána pro jiné účely.

Na úvod bych ráda představila jednotlivé okruhy, kterými se budeme zabývat. V prvním okruhu se vás zeptám na jisté osobní informace. Ve druhém okruhu se budeme bavit o vašich obecných postojích k rodičovství a bezdětnosti a jejich vnímání v průběhu času. Poté přejdeme ke třetímu okruhu, kde se zaměříme na váš současný stav a na závěr se pokusíme zamyslet nad pár věcmi.

Pokud se vším souhlasíte a nechcete se ještě na něco zeptat než začneme, tak bych vás pro začátek ráda požádala o celé jméno a také o to, že souhlasíte s nahráváním a můžeme se do toho pustit. V prvním okruhu bych se o vás tedy ráda něco dozvěděla.

#### **1. Osobní informace – seznámení s respondentem**

- Kolik je vám let?
- Můžete mi stručně popsat svou životní situaci?  
→ Jaké máte vzdělání, zaměstnání/současné studium, kde bydlíte, žijete sám/a či s rodinou nebo s partnerem/partnerkou?
- Mohu se pro začátek okrajově zeptat, zda budete či nebudete chtít děti / nemáte děti dobrovolně či nedobrovolně?

Dobře. Chtěl/a byste k tomu ještě něco dodat? → Přesuneme se tedy k druhému okruhu, který bude orientovaný na obecné postoje společnosti skrze to, jak je vidíte vy.

#### **2.1. Obecné postoje k rodičovství a bezdětnosti**

- Jaký význam má podle vás rodina?

- Myslíte si, že je v současné době důležité či nedůležité, aby měl člověk stálého partnera? → Proč?
- Co vám připadá jako hlavní smysl založení rodiny?
- Jaký je podle vás ideální věk či příležitost pro založení rodiny a jaký je hraniční?
- Proč si myslíte, že někteří lidé volí bezdětnost? (ať už dobrovolně či nedobrovolně)
- Máte v okolí někoho, kdo je celoživotně bezdětný? → Jak to na vás působí?
- Jak se podle vás liší životní styl lidí s dětmi a lidí bez dětí?
- Jsou podle vás rodičovství a bezdětnost častými tématy rozhovorů mezi lidmi? → Proč?

Dobře. Chtěl/a byste k této části něco doplnit? → Další částí jsou tedy motivace a důvody rozhodnutí, zda člověk chce nebo nechce mít děti.

## 2.2. Motivace a důvody rozhodnutí, zda mít či nemít děti

- Co vám připadá jako hlavní motivace a důvod lidí, kteří si přejí založit vlastní rodinu?
- Co vám připadá jako hlavní motivace a důvod pro bezdětnost?
- Jaké jsou podle vás další výhodné či nevýhodné faktory rodičovství a bezdětnosti?
- Jaké jsou podle vás nejčastější obavy lidí ohledně založení rodiny či bezdětnosti?
- Jakou roli podle vás hraje ekonomická a finanční stabilita při rozhodování o rodičovství a bezdětnosti?
- Má podle vás práce a kariéra vliv na rozhodování o rodičovství a bezdětnosti? → Proč?
- Napadá vás ještě něco dalšího, co by mohlo mít vliv na toto rozhodování?

Dobře. Chtěl/a byste k této části něco doplnit? → Třetí část tohoto okruhu se zaměřuje na vývoj názorů na toto téma.

## 2.3. Vývoj názorů

- Jak se podle vás liší dnešní názory na rodičovství a bezdětnost oproti předchozím generacím?
- Myslíte si, že má dnešní mladší generace jiné priority ohledně zakládání rodiny? → Proč? / Jaké?

- Jaký vliv mají podle vás moderní technologie a média na rodičovství a bezdětnost?
- Jaké jsou podle vás dnešní role mužů a žen (rodičů i bezdětných) v moderní společnosti? → Myslíte si, že se tyto role změnily v průběhu času? → Proč? / Jak?
- Myslíte si, že je dnešní společnost přívětivější k bezdětnosti než starší generace? → Proč? / Jakým způsobem?
- Myslíte si, že jsou dnes nějaké populární trendy, které se vztahují na rodiče, bezdětnost, výchovu dětí či zakládání rodiny? → Proč? / Jaké? → Setkal/a jste se s tím někdy osobně?

Dobře. Chtěl/a byste k této části něco doplnit? → Přejdeme tedy k poslední části druhého okruhu, ve které se budeme zabývat vztahem společnosti ke svým členům.

#### **2.4. Vztah společnosti k rodičům a bezdětným**

- Jaký je podle vás vztah společnosti k lidem, kteří se rozhodnou či rozhodli nemít děti?
- Myslíte si, že jsou lidé s dětmi častěji respektováni ve společnosti než lidé bez dětí? → Proč? / Jak?
- Myslíte si, že se bezdětní lidé setkávají s určitým tlakem a očekáváním ze strany společnosti? → Mohou se setkávat i s diskriminací? → Proč? / Jak? → Máte s tím nějaké zkušenosti?
- Vyskytují se podle vás v dnešní společnosti určité stereotypy a předsudky vůči rodičům a bezdětným? → Proč? / Jaké? → Setkal/a jste se s tím někdy osobně?
- Jaký je podle vás vliv rozhodnutí člověka (ohledně rodičovství a bezdětnosti) na jeho společenskou identitu?
- Jaký je podle vás vztah mezi rodičovstvím či bezdětností a osobním štěstím?
- Myslíte si, že rodiče či bezdětní v současné době zažívají určité osobní problémy? → Proč? / Jaké?

Dobře. Chtěl/a byste k této části něco doplnit? → V tomto momentu bychom tedy přešli ke třetímu okruhu, což budou vaše osobní názory na určitá témata a poté přejdeme k vašemu aktuálnímu stavu.

### 3.1. Osobní názory

- Jaké jsou vaše představy o tom, jak by měl vypadat ideální (rodinný) život?
- (Jaký je váš osobní názor na myšlenku nemít vlastní děti a rodinu, kdyby tato situace nastala?) - pro mladší skupinu
- Jak se stavíte k možnosti adoptování dítěte? → Uvažoval/a jste nad touto možností?
- Jaký je váš názor na početí dítěte pomocí asistované reprodukce v rámci umělého oplodnění? → Uvažoval/a jste nad touto možností?
- Jaký máte názor na antikoncepci?
- Jaký máte názor na interrupci/umělé přerušování těhotenství?

Dobře. Chtěl/a byste k této části něco doplnit? → Přejdeme tedy k již zmíněné části a to k vašemu současnému stavu.

### 3.2. Současný stav

- Jaký je váš současný stav ohledně daného tématu?  
(→ Kdy? / Kolik?) - otázka pro mladší skupinu v případě rozhodnutí děti mít
- Jaké motivace a důvody vás k tomuto rozhodnutí vedou/vedly?
- Měnil se váš názor či rozhodnutí v průběhu času? → Proč? / Jak?
- Ovlivňují/ovlivnily vás v tomto rozhodnutí i vaše zájmy a záliby? → Proč? / Jak?
- Komunikoval/a jste o svém rozhodnutí někdy s partnerem/partnerkou, rodinou či okolím? → Proč? / Jak?
- Jaké je/bylo vaše nejtěžší či nejlehčí rozhodnutí spojené s touto otázkou?
- Jaké jsou/byly vaše obavy ohledně možné budoucnosti s dětmi nebo bez nich?
- Co vám přijde jako hlavní výhoda nebo nevýhoda bezdětnosti co se týče vaší osoby v současné době?
- Jaké budou/jsou podle vás největší důsledky vašeho rozhodnutí mít či nemít děti?
- (Jaké máte plány do budoucna?) - pro mladší sk.
- (Změnil/a byste něco ve své minulosti pokud byste měl/a tu možnost?) - pro starší sk.

Dobře. Chtěl/a byste k této části něco doplnit? → Blížíme se k závěru a před námi je poslední okruh tohoto rozhovoru. Jedná se o pouhé zamyšlení nad rodičovstvím a bezdětností.

#### **4. Filozofování na závěr**

- Myslíte si, že je rodičovství významnější jako individuální štěstí, nebo je důležitější pro společnost jako celek?
- Jak si myslíte, že vaše rozhodnutí ovlivní/ovlivnilo společnost a její budoucnost?
- Pokud byste měl/a možnost poradit někomu, kdo se nachází ve stejné situaci jako vy, co byste mu/jí řekl/a či poradil/a?

Výborně, dostali jsme se na závěr rozhovoru. → Chtěl/a byste si ještě projet nějaké otázky z rozhovoru? → Chtěl/a byste k nějakému tématu něco doplnit? → Napadá vás něco dalšího k tématu? → Máte na mě nějaké otázky?

Děkuji vám tedy za rozhovor a přeji krásný zbytek dne.